

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

1930'LU YILLARDA İZMİR'DE CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI

Sevi ŞENEKEN

Danışman

Öğ. Gör. Dr. Mehmet Emin ELMACI

2009

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “1930’lu Yıllarda İzmir’de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

31.12.2009

SEVİ ŞENEKEN

ÖZET

İnsanoğlunun toplu olarak yaşamaya başladığı dönemlerden sonra kurulan siyasi otoriteler kendileri ve toplum için özel ve anlamlı olan bazı günleri belirleyerek birlikteliklerini pekiştirmeye çalışmışlardır. Bu özel günler ilk ve ortaçağ toplumlarında, genel olarak dini sembollerle süslü; ya politeist inancın ürünü günler ya da İslam ve Hıristiyan inancına ait özel günlerdi.

Fransız İhtilali'nden sonra yayılan "milliyetçilik" ve "milli kimlik" kavramları da insan toplulukları için yeni bir payda yaratmıştır. Bunun adı da ulustu.

Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı da "ulusal kimlik" kavramı başta yönetenler tarafından pek desteklenmezken, yapı içindeki diğer unsurların dağılması ile "Türk olmak" ve "Türk Kimliği" önem kazanmıştır. Özellikle de yeni Türk Devleti'nin kurulması kelimenin tam anlamı ile ulusçuluğun zaferi idi.

Yeni Türk Devleti'nde toplumu ortak payda da birleştirmenin ana unsuru olarak Cumhuriyet Bayramı Törenleri görülmüştür. Cumhuriyet Bayramı Törenleri devlete ve resmi ideolojiye bağlılığın bildirildiği, bir arada yaşamaktan duyulan mutluluğun sembolize edildiği bir şekle dönüşmüştür.1933'ten itibaren Cumhuriyet Bayramı Törenleri başta devlet erkanı olmak üzere, basın yayın organları ve toplumun tüm kesimleri tarafından da önemsenmiş ve daha parlak bir şekilde kutlanmaya başlamıştır. Çalışmamda 30'lu yıllarda İzmir'deki Cumhuriyet Bayramı Törenleri'ni inceleyerek, ortaya çıkarmak ve bugüne ışık tutmak istedim. Buna göre;

Çalışmanın giriş bölümünde; Bayram ve milli bayram kavramlarının tarihsel gelişimi ile Cumhuriyet öncesi bayram törenleri üzerinde durulmuştur.

Birinci bölümde; Cumhuriyetin ilanı, bu günün milli bayram günü olarak kabul edilmesi ve ilk yıl törenleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde; 1930-1938 arası Atatürk Dönemi'nde İzmir'deki Cumhuriyet Bayramı Törenleri, yapılan hazırlıklar, merasim programları, bayram konuşmaları ve değerlendirmeleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise Atatürk'ün ölümünden sonraki ilk yıl İzmir'deki Cumhuriyet Bayramı Törenleri, yapılan hazırlıklar, merasim programı ve bayram konuşmaları ile değerlendirme kısmı yer almaktadır.

ABSTRACT

Political authorities, which were founded after people started living in a society, tried to strengthen the togetherness of the society by setting the dates that are important to themselves and for the society. During the First and Medieval Ages, these special days were generally religious or they were the products of the polytheistic beliefs or they were related to the beliefs of Christianity and Islam.

“Nationalism” and “National Identity” concepts which spread after the French Revolution also created a new denominator for the new communities. And it was called “Nation”.

In multilingual Ottoman Empire, although the “National Identity” concept was not supported especially by the rulers, after the other factors collapsed, “Being a Turk” and “Turkish Identity” became important. Especially the foundation of the new Turkish Nation was a real victory of the nationalism.

In the new Turkish Government, the “Republic Day” ceremonies were the main occasions to gather the society in a common denominator. These ceremonies have changed into a form in which the devotion to the Turkish Government and the formal ideology is announced and the happiness of living all together is symbolized. Since 1933, the “Republic Day” ceremonies have been considered important firstly by the statesmen, press and all parts of the society and these days are being celebrated more brilliantly since then. In my work I wanted to introduce the “Republic Day” ceremonies in İzmir in 1930s and set an example for today. In the introductory part; the historical development of festivals and National days and ceremonies before the proclamation of the republic are emphasized.

In the first part; the proclamation of the republic and confirming this day as a national festival, and the first year ceremonies are explained.

In the second part; the “Republic Day” ceremonies in İzmir between 1930 and 1938- during Atatürk’s era-, the preparations, ceremony programs, the speeches and their evaluations are explained.

In the third part; the first “Republic Day” ceremony in İzmir after Atatürk’s death and the preparations, ceremony programs, the speeches and their evaluations are explained.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ: Bayram Kavramı ve Cumhuriyet Öncesi Bayram Törenleri.....	1
I.BÖLÜM: CUMHURİYETİN İLANI VE YAPILAN TÖRENLER	5
1-Cumhuriyetin İlanı ve İlk Yıl Törenleri	5
2- Cumhuriyetin İlanının Milli Bayram Günü Olarak Kabul Edilmesi	7
II. BÖLÜM: ATATÜRK DÖNEMİNDE İZMİR'DEKİ CUMHURİYET BAYRAMI TÖRENLERİ.....	9
1.Cumhuriyet'in Onuncu Yılı Öncesi İzmir'deki Bayram Törenleri.....	9
a. Bayram İçin Yapılan Hazırlıklar ve Törenler.....	9
b. Bayram Merasim Programı	12
c. Bayram Konuşmaları ve Değerlendirmeleri.....	14
2.İzmir'de Cumhuriyet Bayramı'nın 10. Yıl Kutlama Törenleri.....	18
a. Bayram İçin Yapılan Hazırlıklar ve Törenler.....	18
b. Bayram Merasim Programı	22
c. Bayram Konuşmaları ve Değerlendirmeleri.....	27
3.1934-1938 Yılları Arası İzmir'deki Bayram Törenleri.....	30
a. Bayram İçin Yapılan Hazırlıklar ve Törenler.....	30
b. Bayram Merasim Programı	35
c. Bayram Konuşmaları ve Değerlendirmeleri.....	40
4. İzmir'de Cumhuriyet Bayramınının 15.Yıl Kutlama Törenleri	44
a. Bayram İçin Yapılan Hazırlıklar ve Törenler.....	44

b. Bayram Merasim Programı.....	46
c. Bayram Konuşmaları ve Değerlendirmeleri.....	50
III. BÖLÜM: ATATÜRK SONRASI İZMİR'DEKİ CUMHURİYET BAYRAMI TÖRENLERİ.....	54
1. 1939 Yılı İzmir'deki Cumhuriyet Bayramı Törenleri	54
a. Bayram İçin Yapılan Hazırlıklar ve Törenler.....	54
b. Bayram Merasim Programı.....	55
c. Bayram Konuşmaları ve Değerlendirmeleri.....	59
SONUÇ	61
EKLER	63
KAYNAKÇA.....	86

ÖNSÖZ

İçinde bulunduğumuz dönem kültürel dejenerasyonun hat safhada olduğu, Cumhuriyet ve onun kazanımlarına karşı saldırıların arttığı bir dönemdir. Bu sebeple Cumhuriyet Bayramı coşkusu da oldukça eskide kaldı. Belki de bilinmez oldu.

1930-1939 yılları arasındaki Cumhuriyet Bayramı Törenleri'ni bilmek, günümüzle karşılaştırmamıza ve kültürel yozlaşmanın geldiği noktayı görmek açısından anlamlı olacaktır. 1930'lu yıllardaki Cumhuriyet Bayramı Törenleri ve coşkusunun yönetenler öncülüğünde toplum tarafından benimsendiği hatta dini bayramların dahi önüne geçtiğini söylemek abartı sayılmayacaktır.

86.yılıni kutladığımız Cumhuriyet Törenleri'nin artık "görev savmak" adına yapıldığını görmek Cumhuriyeti ve onun kazanımlarını savunan bizleri konu ile ilgili derin düşüncelere sevk etmektedir.

Bu yüzden çalışmamda Bayram kavramı ve tarihsel gelişimine yer verilip, milliyetçiliğe bağlı olarak ortaya çıkan Milli Bayram kavramının gelişim aşamasına da değinilmiş olup, Türk Milli Bayramı olarak kabul edilen Cumhuriyet Bayramı Törenleri incelenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi süresince yapılan Cumhuriyet Bayramı Törenleri çok geniş bir araştırma konusu olduğu için ben bu törenlerin en görkemli şekilde kutlandığı 1930-1940 yılları arası İzmir'deki Cumhuriyet Bayramı Törenlerini araştırarak, Cumhuriyet Bayramı Törenlerine ne kadar önem verildiğini göstermek istedim.

Çalışmam sırasında benden desteğini esirgemeyen Milli Kütüphane'nin sayın çalışanlarına, öğretmenlik ile bu çalışmamı birlikte yürütmek konusunda bana destek veren Özel Bornova İlköğretim Okulu'nun sayın yöneticilerine, gerek tez konusunun seçiminde ve gerekse de destek ve yönlendirmeleri ile değerli katkılarını benden esirgemeyen Sayın hocam Dr. Mehmet Emin Elmacı'ya, tezin tüm aşamalarında yapıcı eleştirileri ve katkıları ile devamlı yanımda olan eşim Hakan Şeneken'e teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

Türklerde Bayram Kavramı ve Cumhuriyet Öncesi Bayram Törenleri

Eski çağlardan itibaren toplumların önemli günleri kutlamak için belirlediği ve toplumun bireyleri tarafından benimsenen özel günler bulunmaktadır. Farklı isimler altında çeşitli etkinlikler yapılarak kutlanan bu günler tarihin belli dönemlerinde ayin, tören, anma, karnaval, festival, şenlik, milli bayram gibi isimler altında anılmaya devam etmiştir.

Türklerde ise bu gibi kutlamaların daha çok “bayram” olarak adlandırılmasına rağmen bu kavramın ne zamandan beri kullanıldığı kesin olarak belli değildir. Bazı kaynaklar bu kavramın ilk olarak Kaşgarlı Mahmud’un XI. Yüzyılda “Divan-ı Lügat’it Türk” adlı eserinde kullanıldığını söylemektedir. Kaşgarlı Mahmut, kelimenin aslının “Bedhrem” olduğunu, bu kelimeyi Oğuzların “beyrem” şekline çevirdiklerini ve “ halk arasında gülme ve sevinme, bir yerin ışıklarla ve çiçeklerle bezenmesi ve orada sevinç içinde eğlenilmesi” olarak tanımlamıştır¹. Bayram kelimesinin Türkçe oluşu bize bayramların eski Türklerde yaygın olan bir kutlama çeşidi olduğunu göstermektedir. Mesala Hun Türkleri ilkbaharda “lung-cıng” adı verilen yerde topluca büyük bir bayram yapmaktaydılar. Bu bayramda hem inançla ilgili adetler yerine getirilmekte, hem de türlü karşılaşmalar düzenlenmektedir. Gök Tanrı’ya at kurban etmekteydiler². Bu bayram kutlamaları Göktürkler de ise atalarına kurban kesme ile başlamakta, kurban kesildikten sonra ise topluca eğlenceye geçme şeklinde devam etmektedir³.

Uygur Türklerinde de Hunlar ve Göktürklerin bayramlarına benzer kutlamaların var olduğu bilinmektedir.450 yılında Uygur Türklerinde 5 grup birleşerek, Çin’in kuzeyinde büyük bir tören yapmışlardır. Bu törenden önce “Gök Tanrı” ya kurban kesip, sonra şarkılar söyleyip, eğlenmişlerdir X. Yüzyılın ilk çeyreği içinde Uygur kağanını ziyaret eden Çin elçisine göre; Uygurlar, Mart ayının dokuzuncu günü bir festival düzenler ve birbirlerinin üzerine su atarak eğlenirlerdi. Birbirlerini ıslatmalarının sebebi, güneşin kavurucu etkisini azaltma ve yağmur istemelerine bağlanmaktadır⁴.

¹ Kaşgarlı Mahmut, *Divan-ı Lügat’it-Türk*, Çev. Besim Atalay, C.I, Ankara, 1939, s.263,484.Sargon Erdem, “*Bayram*”, *İslam Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul, 1992, s.257. Bengül Salman Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türklerde Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*, Ankara,2007,s.13.

² Bahaeddin Ögel, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çahşmaları*, 3. Baskı, İstanbul, 1988, s.772.

³ Salim Koca, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, *Eski Türklerde Bayram ve Festivaller*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara,2004, s:25

⁴ Bengül Salman Bolat, *Milli bayram olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*, Ankara 2007,s.14.

Türklerin Orta Asya'da kendilerine has olarak yaşadıkları bir hayat vardır. Aynı biçimde yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı gibi yine kendilerine has bayram ve festivalleri olmuştur. Türkler için kış mevsimi kısılmak ve birçok şeyden mahrum olmaktır. Yaz ise yayılmak, kış aylarının ekonomik bunalımından kurtulmaktır. Bu sebepten dolayı Türkler, kışın sonu yazın başlangıcı olan bahar ayında bayram yapmayı tercih etmişlerdir⁵. Bu bayramlardan en dikkati çeken, Nevruzdur. Çeşitli adlarla anılan Nevruz, Altaylardan Balkanlara kadar uzanan bir coğrafyada birçok bağımsız veya özerk topluluklar tarafından bahar bayramı olarak kutlanmıştır.

Eski Türk bayramlarının en önemli kısmını eğlenceler oluşturuyordu. Türkler, hayata bağlı, hayatı seven, gülmekten ve eğlenmekten hoşlanan, son derece canlı, dinamik, hareketli, dışa dönük ve neşeli bir karakter yapısına sahip idiler. Türklerin bu özellikleri bayramlarda daha belirgin bir şekilde görülmekteydi. Onların bayram yerleri, özellikle yeteneklerin gösterildiği ve sergilendiği bir eğlence şöleni ve şenlik yeri olmaktaydı. Kaynakların sınırlı bilgilerinden öğrendiğimize göre, burada at ve ok yarışları yapılmakta, güreş tutulmakta, ayak topu oynanmakta, ayrı ayrı veya gruplar halinde neşeli şarkılar söylenmekte ve bolca kımız içilmekteydi⁶.

Türkler, hiç şüphesiz bayramların ruhuna ve havasına uygun bir şekilde giyinmekteydiler. Özellikle onların kıyafetlerinde kırmızı, yeşil ve sarı renkler hâkimdi. Türkler, bayramlarında hem kendileri süslenmekte, hem de bayram yerlerini süslemekteydiler. Bayram yerleri ışıklarla aydınlatılmakta, çiçeklerle donatılmaktaydı⁷. İslamiyet öncesi Türklerde bayram ve festivallere verilen önem daha sonraki yıllarda da devam etmiştir.

Osmanlı Devleti'nde ise yenileşme çabaları doğrultusunda sadece devlet düzeni ile sınırlı kalmayan değişim isteği, toplumsal alanda da yeni bir değerler sisteminin oluşmasına yol açmış ve dini bayramlara ek olarak milli bayramlar, milli marşlar ve milli günler düzenlenmiştir⁸.

⁵ Ahmet Pirverdiolu, " Eski Türklerde Yılbaşı ve Bahar Geleneği", *Türkler*, C. 3, Bölüm 16, s.44. Bengül Salman Bolat, A.g.e, s.14

⁶ Salim Koca, A.g.e, s.8

⁷ A.g.e,s.10,11.

⁸ Selim Deringil, *İktidarın Sembolleri ve İdeolojileri*, Çev.Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.s.18, Yasemin Doğaner, *Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları*, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, yıl:5, Sayı:9, Şubat 2007,s.1.

İkinci Meşrutiyet döneminde Türkçülük fikri etrafında toplanan aydınlar, İttihat ve Terakki yönetimi, milletin katılacağı, nesilden nesile aktarılacak ve milli duygularını canlı tutabilecek milli bayramlar olgusunu gündeme getirmişler ve ilk olarak mecliste alınan bir kararla meşrutiyetin ilan edildiği 10 Temmuz gününün milli bayram olarak kutlanması kararlaştırılmıştır. Bundan başka Cumhuriyet ilan edilmeden önce TBMM'nin açılış günü olan 23 Nisan, 1921 tarihinde Milli Bayram olarak kabul edilmiştir. Cumhuriyet bayramının Milli Bayram olarak kabulü ise meclisin 19 Nisan 1341(1925) tarihli oturumunda gerçekleştirilmiştir⁹. Cumhuriyet Bayramları bundan sonra yeni kurulan Cumhuriyet rejiminin değerlerini ortaya koyma ve halka benimsetme yolunda önemli bir işlev görmüş ve her yıl şenliklerle kutlanmıştır.

Yaptığım araştırmalar sonucunda, çalışmamda ele aldığım konunun şimdiye kadar detaylı bir biçimde incelenmediğini gördüm. YÖK Tez Merkezinde bulunan bazı çalışmalarda ise bayram olgusunun ve Türkiye'deki Bayram Törenleri'nin incelenmesine karşın, İzmir'de yapılan Cumhuriyet Bayramlarına yönelik ayrıntılı bir çalışmanın yapılmadığı veya eksik olduğu tespit ettim.

Bengül Salman Bolat'ın, "Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)" adlı doktora tezinde Atatürk ve sonrasındaki dönemler ele alınmış, Türkiye'nin tüm iç ve dış politik ve toplumsal gelişmeleri ile bağlantılı olarak değerlendirilmiştir.

Yasemin Doğaner, "Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları" adlı çalışmasında; Cumhuriyet Bayramları'nın yeni kurulan Cumhuriyet rejiminin değerlerini ortaya koyma ve halka benimsetme yolunda önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir. Bu konuda Onuncu Yıl Törenleri'nin en başarılı törenlerden olduğunu bize göstermeye çalışmıştır.

Mehmet Emin Elmacı "Cumhuriyet'in İlanının İlk Yıldönümü Kutlamaları" adlı makalesinde Cumhuriyet'in ilanı'nın nasıl bir etki yarattığı ve ilk yıldönümü kutlamalarında yaşananlar hakkında bilgi vermektedir.

Türkan Çetin "İzmir'de Cumhuriyet Bayramının 15.Yıldönümü Kutlama Törenleri" adlı makalesinde Cumhuriyet'in öneminden ve getirdiklerinden söz ederek, İzmir'deki 15. Yıl törenleri hakkında bilgi vermiştir.

⁹ Yasemin Doğaner, *Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamaları* s.1-2

Bu çalışmaların dışında çeşitli yıllarda ve yerlerde özellikle Cumhuriyetin 10. yılı kutlamaları ile ilgili yazılmış makaleler ve kitaplardan da yararlanılmışsa da çalışmam sırasında daha çok Anadolu, Hizmet, Hergün ve Halkın Sesi gazetelerinden faydalanılmıştır.

I. BÖLÜM

CUMHURİYETİN İLANI VE YAPILAN TÖRENLER

1.Cumhuriyet'in İlanı ve İlk Yıl Törenleri

"Cumhuriyet Bayramı", 29 Ekim 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ilan edilen Cumhuriyet yönetim biçiminin kutlandığı Türkiye'nin resmî bayramlarından bir tanesidir.

Her yıl, yıldönümünü kutladığımız Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden yolun başında milletimizin "kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk Devleti" kurmak üzere "ya istiklal ya ölüm" ilkesi ile başlattığı Milli Mücadele ve Kurtuluş Savaşımız yer almaktadır.

Bu süreç içinde Erzurum ve Sivas Kongrelerini takiben 23 Nisan 1920'de, milli iradeye dayanan Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmış ve bütün dünyaya karşı, yayınladığı beyanname ile "egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğunu" ve "Büyük Millet Meclisi'nin üzerinde hiçbir makam bulunmadığını" ilan etmiştir. Gerçi bu meclis ve bu meclisin içinden çıkan "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti", yapısı ve işleyişi yönünden, aslında ismi konmamış bir cumhuriyet yönetiminden farksızdı. Ama Milli Mücadele'nin ve Kurtuluş Savaşı'nın zaferle bitişini ve Lozan Antlaşması'yla bağımsızlığımızın bütün devletlerce onayını takiben, artık devlet yönetiminin daha açık biçimde isim alması gerekiyordu. İşte 29 Ekim 1923 günü yapılan Anayasa değişikliği ile Cumhuriyet ilan edilmiştir.

Cumhuriyet nedir? Sultanlıktan farkı nedir?

M. Kemal Paşa Cumhuriyet'in 9. yıl kutlamalarında bunu şu şekilde dile getirmiştir:

"Cumhuriyet fazileti ahlakiyeye müstenit bir idaredir. Cumhuriyet idaresini faziletli, namuskar insanlar yetiştirir. Sultanlık korkuya, tehtide müstenit olduğu için, korkak, zelil, sefil insanlar yetiştirir. Aradaki fark bundan ibarettir. Evet, Cumhuriyet mevcudiyeti veyahut daha doğru bir tabirle Cumhuriyeti kendisine şekli idare olarak kabul eden bir milletin kendisi fazilet üzerine istinat eder. Bir Cumhuriyette fazilete istinat etmeyen hiç bir şeyin hiçbir teşekkülün yeri yoktur. Türk gençliği ve Türk milleti, Padişah ismi ile başına musallat olan haşerattan altı kusur asır fenalıktan, cenabetlikten ve ahlaksızlıktan, başka bir şey görmedi. Türk nerede asil ve temiz kanını dökerek güzel bir eser yaptı ise, bu adamlar onu yıkmaktan başka bir marifet göstermediler. Türk milleti yıllarca ve yıllarca katlandığı bu idareyi nihayet yıktı ve 10 temmuz inkılabı ile memlekette kendi hakimiyetini tesis etmek

tecrübesinde bulundu. Fakat sultanlar başta oldukça milli hakimiyet tamamıyla teessüs etmiş addedilemezdi. Yarın ilk fırsatta kendi keyif ve heveslerinden başka bir düstur tanımayan bu kara şahsiyetler herşeyi yakabilirlerdi. Filhakika hadisatta bu tedbirin noksanlığını feci bir şekilde isbat etmekte gecikmedi. Sultan diye başımızda taşıdığımız Vahidettin, eline ilk fırsatı geçirir geçirmez arkasını ecnebilere, düşman süngülerine dayayarak milletin başına bela kesilmek, Türkün mevcudiyetini düşmanlara feda etmek rezaletini gösterdi. Kendi hakkı hayatını, kendi mevcudiyetini dişleri ve tırnakları ile boğuşa boğuşa müdafaa zaruretinde kalan Türk milleti, ilk fırsatta düşman kucaklarına iltica ile, kendisine karşı koymaktan çekinmeyen yılanlar sürüsünü elbette koynunda besleyemezdi. Türk kendi istiklalini kurtarmak için kan döktükten sonra elbette bu istiklale düşmanlık etmiş olanları yine kendi başına getirmeyi aklına getirmeyecek ve elbette kendi memleketinde ancak halkın hakimiyetine müstenit bir idare kuracaktı.

İşte bu idareyi kurduk ve 29 Teşrinievvel 1339 da Büyük Millet Meclisinin tarihi bir kararı ile Cumhuriyet'i ilan ettik. Eğer bayram kelimesi bir milletin en yüksek eserlerinin devrettiği günlere de alem oluyorsa bütün Türk milletinin en büyük bayramı demekte tereddüt etmeyiz.¹⁰

Siyasî olarak Cumhuriyet, M. Kemal Paşa'nın da yukarıda söz ettiği gibi hükümdarlık rejiminde olmayan devlet şeklidir. Cumhuriyet bizzat halkın hükümeti olup böyle bir hükümette idare edenler halkın menfaatini göz önünde bulundurma durumundadırlar. Cumhuriyette seçim esastır. Ancak seçimlerde sınırlı bir süre gözetilmiştir.

Demokrasi ile cumhuriyet birbirine yakın iki kavramdır. Demokrasi devletin en yüksekten en aşağıya kadar bütün basamaklarında halk idaresi egemenliğini kabul eder. Cumhuriyet ise demokrasinin en gelişmiş şeklidir.

29 Ekim 1923'te TBMM, 1921 Anayasası'nda yapılan değişiklikle, devletin yönetim biçimini "cumhuriyet" olarak ilan etmiştir. Bu ilan, aynı gece atılan 101 pare top ile duyurulmuştur. Haber çoğu yerde büyük bir sevinçle karşılanmış, 29 Ekim 1924 yılında da, "Cumhuriyetin İlanı" şenliklerle kutlanmıştır. Özellikle Osmanlı başkenti İstanbul'da Cumhuriyet'in yıldönümü kutlamalarına büyük önem verilmiş ve büyük bir coşkuyla kutlanmıştır¹¹.

¹⁰ Anadolu ,28 Ekim 1932

¹¹ Yasemin Doğaner, A.g.e,s.2., Mehmet Emin Elmacı, Cumhuriyet'in İlanının İlk Yıldönümü Kutlamaları, Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, 75. Yıl Özel Sayısı, c.3, sayı 8, yıl 1998, s.52.

Cumhuriyet'in ilanının ilk yıl dönümü Ankara'da da büyük bir coşkuyla karşılanmıştır.29 Ekim günü Ankara baştan başa bayraklarla donatılmış, Belediye Başkanlığı önünde de büyük bir tak kurulmuştur. İzmir 'de ise törenlerden önce 28 Ekim 1924 tarihinde Vilayet'in gazetelere verdiği ilanda 29 Ekim Çarşamba gününün tatil edileceği belirtilmiştir. Vilayet 29 Ekim'de günün programını da vermiştir¹². Buna göre;

1. Sabahleyin Hükümet avlusunda toplanılacaktı.
2. Hane ve dükkanlar açık olacak ve süslenecekti.
3. Öğleden sonra saat ikiden üçe kadar belediyede tebrikler kabul edilecekti.
4. Gece eğlenceler düzenlenecekti.
5. Kışla tarafında belediye tarafından havai fişekler atılacaktı.

İzmir'in önemli gazetelerinden olan Anadolu gazetesi ise her zamankinden farklı renkte ve şekilde basılan nüshasında, büyük boy bir Mehmetçik resmini "*İstihsal harbinde keskin süngüsüyle hain düşmanı topraklarımızda mağlup ettikten sonra, şimdi de Cumhuriyet idareimizin ve topraklarımızın müdafaa ve nıgahbanı olan Mehmetçik*¹³" yazısıyla çıkartmış ve "*Anadolu muhterem kardeşlerinin Cumhuriyet Bayramını tebrik ve bu vesile ile necip Türk milletinin ebedi saatlere mazhariyeti temennisini tekrar eder*" manşetini kullanmıştır.

Cumhuriyet bayramı nedeniyle İzmir Belediye Başkanı Tahir Kenan Bey, hem Cumhurbaşkanı M. Kemal Paşa'ya, hem de T.B.M.M başkanlığına telgraflar çekmiştir.

Sevinç içinde başlayan Cumhuriyet'in ilk yıldönümünde törenlere İzmir halkının katılımı çok güzel olmuştur. Şehirdeki yabancı konsoloslarda hazır bulunmuştur. Bu da bize cumhuriyet yönetiminin halk ve yabancı devletler tarafından benimsendiğini göstermektedir.

2.Cumhuriyet'in ilanının Milli Bayram Günü Olarak Kabul Edilmesi

Batıda başlayan Milliyetçilik akımları ve buna bağlı olarak kurulan Milli Devletlerdeki yeni sembollerin yanında milli bayramların da oluştuğunu belirtebiliriz.

Türkiye'de Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren Milli bayram anlayışı da aynı sebeplerden gelişmiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin felaketli yılları olan savaş zamanlarında, işgal ve mütareke dönemlerinde kutlanan bayramların gurur, sevinç vb. duygulardan başka daha çok birlik ve beraberliğin göstergesi olarak görüldüğü söylenebilir.

¹² Anadolu ,28 Ekim 1924,Mehmet Emin Elmacı,A.g.e,s.52.

¹³ Anadolu,31 Ekim 1924,A.g.e,s.56.

Nitekim 1909'dan itibaren kutlanmaya başlayan Hürriyet Bayramı'nda bu kötü yılların etkileri görülmektedir. Ancak Milli Mücadele kazanıldıktan, bağımsız devletin temelleri atıldıktan sonra bayram kutlamalarında da değişiklikler olmuştur. Milli Mücadele'den itibaren çeşitli tarihlerde kutlanmaya başlayan 23 Nisan, 30 Ağustos, 19 Mayıs ve Cumhuriyet Bayramları zaman geçtikçe Türkiye Cumhuriyeti'nin gurur ve sevinç günleri olarak kutlanmaya başlamıştır. Bu bayramlardan Cumhuriyet Bayramı, Cumhuriyetin ilanından itibaren başlayarak halkın bizzat kendisinin kutladığı ve 1924'te de özel bir kararname ile yine halkın katılımının vurgusunun yapıldığı Türk Halkının yeni Devleti'nin kuruluş günü olarak kutladığı bayram haline gelmiştir¹⁴.

2 Şubat 1925'de, Hariciye Vekaleti'nce düzenlenen ve hükümet tarafından T.B.M.M'ne sevk edilen kanun teklifinde 29 Ekim'in milli bayram olması önerilmiştir.. Bu öneri metninde Başvekil Ali Fethi Bey tarafından verilen kanun tasarısında *“Her milletın kendisi için millî bayram olarak tek bir gün kabul ettiği, o günün memleket içinde ve dışında yabancı elçiliklerde kutlandığı, bu günün Fransa’da 14 Temmuz, Amerika’da 24 Temmuz olduğu, Türkiye Cumhuriyeti için de bu günün Cumhuriyet’in ilan edildiği gün olan 29 Ekim olarak kabul edilmesi gerektiği, 23 Nisan’ın benzer bir gün olarak kabulü ifade edildiği takdirde o günün Türk inkılâp tarihinde bir merhaleyi ifade ettiği ancak Cumhuriyet’in ilanının tamamlanmış bir süreci ortaya koyduğu için 29 Ekim’in bayram olarak ilan edilmesi gerektiği”* belirtilmiştir¹⁵. Bu öneri Meclis Anayasa Komisyonu tarafından incelenmiş ve 18 Nisan 1925'te karara bağlanmıştır. 19 Nisan'da ise bu teklif TBMM tarafından kabul edilip, 628 sayılı bu kanun ile 29 Ekim 1925'ten itibaren "bu gün", ülke içinde ve dış temsilciliklerde milli bayram olarak kutlanmıştır.

¹⁴ Bengül Salman Bolat, A.g.e,s.70.

¹⁵ Yasemin Doğaner, A.g.e,s.2.

II. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİNDE İZMİR'DEKİ CUMHURİYET BAYRAMI TÖRENLERİ

1. Cumhuriyet'in Onuncu Yılı Öncesi İzmir'deki Bayram Törenleri

a. Bayram İçin Yapılan Hazırlıklar ve Törenler

1925–1929 döneminde Cumhuriyet Bayramı Törenleri ile ilgili yapılan araştırmada, basında daha çok Cumhuriyetin anlamı ve faziletlerine yönelik açıklamalar ile bu anlamdaki öğütler üzerinde durulduğu gözlenmiştir. Henüz Cumhuriyetin ilk yıllarında rejimi benimsetmek, anlaşılmasını sağlamak ve meşruiyetini kabul ettirmek için, özellikle bayram günlerinde daha yoğun olarak verilen basındaki mesajlarda, Osmanlı Devleti'nin son yılları ve I. Dünya Savaşı'nın felaketleri işlenmiştir. Bunun yanında I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan devletlerle, Milli Mücadeleyi kazanan, Sevr'i geçersiz kılan Cumhuriyeti ilan ederek, tam bağımsızlığa kavuşan Türkiye Cumhuriyeti'nin karşılaştırmaları da yapılmıştır. Bu yıllar eski kurumların kalkıp yerine yenilerinin konulduğu, çağdaş ve laik bir düzenin oluşturulmaya başlandığı dönem olmuştur¹⁶. İşte böyle bir dönemde Cumhuriyet Bayramı Törenleri halka rejimi, inkılâbı ve bunlara sahip çıkılması zorunluluğuna yönelik mesaj verme açısından büyük önem taşımaktadır.

İlk on yıllık süreçte Cumhuriyetin kuruluşunun her yıldönümünde üzerinde durulan konulara bakıldığında ilk sırayı şüphesiz “milli egemenlik” düşüncesinin aldığı fark edilir. Bu yıla kadarki Cumhuriyet Bayramı törenleri ile ilgili değerlendirmelerde Mustafa Kemal Paşa'nın, milli egemenlik anlayışı ile hür düşünebilen bir toplum oluşturma amacına vurgu yapıldığı tespit edilmiştir¹⁷. Gazi M. Kemal Paşa'nın Cumhuriyet Bayramı günlerinde yaptığı konuşmalar da bunu bize göstermektedir.

Cumhuriyet nedir? Sultanlıktan farkı nedir?

M. Kemal Paşa Cumhuriyet'in 7.yıl kutlamalarında bunu şu şekilde dile getirmiştir:

“Cumhuriyet fazileti ahlakiye ye müstenit bir idaredir. Cumhuriyet idaresini faziletli, namuskar insanlar yetiştirir. Sultanlık korkuya, tehtide müstenit olduğu için, korkak, zelil, sefil insanlar yetiştirir. Aradaki fark bundan ibarettir.”¹⁸

¹⁶ Bengül Salman Bolat, A.g.e, s.96.

¹⁷ Suphi Nuri, “Cumhuriyetin On Yılı”, Varlık, No:8, 29 Ekim 1933, s.135.

¹⁸ Anadolu, 22 Ekim 1930.

Hizmet gazetesi ise Cumhuriyet'i milli hakimiyeti temin eden, vicdanlara, fikirlere, fertlere hürriyet veren bir idare şeklinde tarif etmiştir¹⁹.

1925 yılından itibaren milli bayram olarak kutlanan Cumhuriyet Bayramı için yapılan hazırlık ve törenlerin 1933 yılına kadar aynı çerçevede yapıldığını söylemek mümkündür²⁰.

Ankara'da törenler, Mecliste Cumhurbaşkanının kabul töreni ile başlar, daha sonra resmigeçit, konferanslar, fener alayları ve düzenlenen balolar ile devam ederdi. Ayrıca Ankara'da Cumhuriyet Bayramına geçit resmine katılmak üzere İzmir İzçileri de davet edilirdi. Bu davet İzmir'deki ortaokul müdürlüklerine bildirilerek İzmir lise, Öğretmen okulu ve ortaokul izcilerinin merasim için Ankara'ya gitmeleri sağlanırdı²¹.

Ankara'da Büyük Gazi'nin huzurunda yapılan geçit resmini birçok insan izlemiştir. Şehir ve kasabalar bayraklarla donatılmıştır. Resmi binalar ve belediyeler aydınlatılmıştır. Birçok yerlerde balolar verilmiş, eğlenceler düzenlenmiştir. Ankara Palas otelinde Gazi Paşa'nın katıldığı büyük bir resmi ziyafet verilmiştir. Bu ziyafette TBMM Reisi Kazım ve Başvekil İsmet Paşa, Büyük Erkanı Harbiye Reisi Fevzi Paşalar, misafirlerimiz Yunan Başvekili M. Venizelos, Macar Başvekili Kont Bethlen, Yunan Hariciye Nazırı Mihalolakopulos ve beraberlerindeki heyet üyeleri de hazır bulunmuştur²².

İstanbul'da da hazırlıklar yapıldı. Resmi daireler bir gün tatil edilir, her yer bayraklarla donatılır ve gece her yer aydınlatılırdı. Bunu her yıl olduğu gibi balo ve ziyafetler takip ederdi²³.

İzmir'de ise Ankara ve İstanbul'daki gibi 1930 yılına kadar görkemli törenler yapılırken o yıl meydana gelen sel felaketi Cumhuriyet Bayramının birazda olsa sönük geçmesine neden olmuştur. 24 Ekimde başlayan ve 25 Ekimde devam eden yağmur, büyük bir felakete dönüşmüş ve önemli tahribatlara neden olmuştur²⁴. Birçok ev ve mağazaları su basmış, evler yıkılmış ve enkaz altında kalanlar olmuştur. Hizmet Gazetesi, sel felaketinde 655 evin yıkıldığını ve 68 ölü olduğunu belirtilmiş, bu durumdan Belediye Meclisi'ni sorumlu

¹⁹ Hizmet, 28 Ekim 1930.

²⁰ Bengül Salman Bolat, A.g.e., s.151

²¹ A.g.e., s.98., Anadolu, 28 Ekim 1930.

²² Anadolu, 29 Ekim 1930.

²³ Bengül Salman Bolat, A.g.e., s.98

²⁴ Anadolu, 31 Ekim 1930, Hizmet, 28 Ekim 1930.

tutmuştur²⁵. Sel felaketi yüzünden öğrencilerin okullara devamı aksadığı için her sene düzenlenen geçit resmine öğrenciler katılmamıştır. Yalnız askerler tarafından bir geçit resmi yapılmıştır.

Geçit resmi, Hükümet ile Kışla önündeki parkta başlayacak, Birinci Kordon'u takip edecekti. Asker kışlada hazırlandıktan sonra Kışlanın Kaymakamı, Çobanoğlu Zeki Bey caddesine bakan kapısından çıkacak, kışla önünden geçeceklerdi. Vilayet erkanı ile Askeri erkan kışla önünde hazırlanan köşkte bulunacak, geçit resmini izleyeceklerdi. Havanın yağmurlu olması ve yaşanan felaket nedeniyle merasim programının kısa sürmesine karar verilmişti²⁶.

Cumhuriyet Bayramı günü resmi ve özel binalar bayraklarla donatılmıştır. Sokaklar beyazlı kırmızılı bir hal almıştır. Kız ve Erkek öğretmen okulu ile lisesi öğrencileri sabahtan akşama kadar Himayeietfal ve Tayyare Cemiyeti adına rozet dağıtmışlardır. Çarşamba ve perşembe günleri ise tatil kabul edilmiştir. Cumhuriyet bayramı dolayısıyla hükümet daireleri de tatil edilmiştir²⁷.

1931 yılındaki Cumhuriyet bayramı kutlamalarının geçen senelere göre daha güzel geçmesi için İzmir'de hazırlıklar yapılmış olup, parlak törenler hazırlanmıştır. Merasim programı 25 Ekimde büyük oranda hazırlanmış olup, Vali Paşa'nın da onayı ile tamamlanmıştır. Merasim bölüğüne mensup polislere merasim günlerinde giyecekleri üniformalar verilmiştir²⁸. Diğer taraftan da askeri birlikler, polis memur bölüğü, bisiklet takımı, belediye zabıta memurları ve izciler Kışla bahçesinde toplanmışlardır²⁹. Saat 13.30'da Vali Kazım Paşa ve beraberindekiler hükümet avlusuna inerek halkı selamlamışlardır. Eski Maarif Vekili Mithat, Belediye Yazı İşleri Müdürü Fahri Bey ile Kız lisesi öğrencisi Perihan Şadi Hanım konuşma yapmıştır. Vali Paşa da konuşma yapmış ve konuşmasını bitirdikten sonra Kışla Kapısı önüne gitmiştir. Geçit Resmi saat 14'de başlamıştır. İlk önce askeri bölük ardından da öğrenci ve izciler geçmiştir. Geçit resmi şimdiye kadar görülmemiş bir heyecan uyandırmıştır³⁰.

Perşembe akşamı Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla İzmir Gençlerbirliği'nin Asansördeki binasında, salonda bir eğlence düzenlenmiştir. Pekçok kişi eğlenceye katılmıştır.

²⁵ Hizmet,27 Ekim 1930.

²⁶ Anadolu,29 Ekim 1930;Hizmet,28 Ekim 1930.

²⁷ Hizmet,28 Ekim 1930.

²⁸ Anadolu,30 Ekim 1930.

²⁹ Hizmet,30 Ekim 1931,Anadolu,23,28 Ekim 1931.

³⁰ Hizmet,30 Ekim 1931.

Birlik reisi Sami Bey'in kızı Sacide (İnönü)Hanım tarafından şiir okunmuştur. Daha sonra öğrenci Melahat ve Sabahat hanımlar Cumhuriyet ve Himayeietfal şiirlerini okumuştur. Öğretmen Haşim Nazih Bey tarafından Tevfik Fikret'in şiiri okunduktan sonra bütün üyeler grup halinde sahnede toplanarak Tebrik Marşını söylemişler ve alkışlamışlardır³¹.

1931 yılında İzmir'de Cumhuriyet Bayramı gecesi yetimlere yardım amacıyla balo düzenlenmiştir. Himayeietfal Cemiyeti İzmir Şubesi Cumhuriyet Bayramı Gecesi büyük bir balo vermiştir. Balo'ya katılım çok fazla olmuştur. Balo'da elde edilecek gelir ile yetim ve kimsesiz çocuklara yiyecek, giyecek, okul, kitap temin edilmesine karar verilmiştir. Böylece baloya katılmakla hem güzel bir gece geçirilecek, hem de bu çocuklara yardım edilmiş olacaktı. Ayrıca Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla İzmirspor-K.S.K futbol karşılaşması yapılacak, CHF tarafından Beyler sokağındaki merkezinde tebrikler de kabul edilecekti³².

1932 yılında yine bayram için büyük hazırlıklar yapılmıştır. Bütün halk; mağaza dükkan ve evlerini, bayraklar ve defne dalları ile süslemişlerdi. Herkes güzel ve yeni elbiselerini, ordu çalışanları ve zabıta memurları da üniformalarını giymişlerdi. Özellikle resmi binalar, banka ve büyük ticarethaneler fevkalade süslenmiş durumdaydı. Sabahtan bütün halk sokaklarda geziyor, öğle üzeri hükümet avlusunda yapılacak merasime gidiyordu. Vilayetçe hazırlanan merasim programına göre sabah 9.00'dan itibaren vilayette kabul programı yapılacak, Belediye kumandanlık, fırka erkanı ile daire müdürleri ve İzmir'deki konsolosların kabulleri öğleye kadar vilayet salonunda kabul edilecekti. Daha sonra hükümet bahçesinde toplanan kalabalığa Vali, Belediye Reisi Dr. Behçet Salih Bey birer konuşma yapacaklardı. Burada ki merasim bittikten sonra Gazi Heykeli'nin etrafında toplanılacaktı. Gazi Heykeli'nin bulunduğu alanda öğrenciler ve ordu tarafından parlak bir geçit resmi yapılacaktı. Vilayet Makamı Kutlama Komitesi tarafından hazırlanan bu programa aynen uyulmuştur. Gazi Heykeli'nin önünde yapılan parlak geçit resminden sonra da merasime son verilmiştir³³.

b. Bayram Merasim Programı

İzmir halkı her yıl sabahtan başlayan büyük bayramı, sevinç ve heyecanla kutlayarak, cumhuriyeti kuranlara karşı minnettarlıklarını bir kez daha göstermiş oluyorlardı. Bütün halk; mağaza, dükkan ve evlerini bayraklar ve defne dalları ile süslemekteydi. Herkes güzel ve yeni elbiselerini, ordu çalışanları ve zabıta memurları da üniformalarını giymekteydi.

³¹ Anadolu,30 Ekim 1931.

³² Anadolu,27 Ekim 1931,Hizmet,30 Ekim 1931.

³³ Anadolu,24,25 Ekim 1932,Hizmet 30 Ekim 1932.

Sabahtan bütün halk sokaklarda geziyor, öğle üzeri hükümet avlusunda yapılacak merasime gidiyordu.

Vilayet makamı tarafından her yıl hazırlanan Merasim Programları genelde birbirine benzemektedir. Ancak 1930 yılında İzmir’de meydana gelen sel felaketinin 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına çok yakın bir tarihte gerçekleşmesi, zararında fazla olması nedeniyle o yılki merasim programından bazı bölümler çıkarılmıştır.

1930 yılında hazırlanan Merasim Programına göre; sabahleyin vilayet makamında kabul resmi yapılacak, öğle üzeri de kışla önünde kahraman askerlerimiz tarafından geçit resmi yapılacaktır. Geçit törenine ise saat 9.00da başlanacaktır. İlk olarak İzmir’de bulunmakta olan milletvekillerimizden Enver ve Kamil Beyler Vali Kazım Paşa’ya tebriklerini iletmışlerdir. Daha sonra Müstahkem Mevki Kumandanı Hüsnü Emir Paşa, kara, deniz, hava, jandarma komutan ve subayları vilayete gelerek Vali Paşa’nın Cumhuriyet Bayramı’nı tebrik etmişlerdir. Sonra sırasıyla; Maarif Emini, Adliye memurları, Müfettişler, Maliye Reisi, Tapu ve Metruk Mallar Müdürleri, Dahiliye Reisleri, Maarif Müdürü, Mekatip Müdürleri ve Başmuallimleri, Ziraat, Orman ve Baytar Müdürleri, Ticaret ve Sanayi Müdürleri, Demiryolları Baş Komiseri, Sıhhat Müdürü, Hastaneler Başhekimleri, Müftü Efendi, Meclis-i Umumi Azası ve Encümeni, İzmir Belediye Reisi ve Ticaret Odası Heyeti, Borsa Heyeti, C.H.F ve Serbest Cumhuriyet fırkası üyeleri, Hilaliahmer, Türk Ocağı, Himayeietfal, Tayyare Cemiyetleri ve Matbuat Mümessilleri, Hahambaşı Efendi, Konsoloslar katılmışlardır. Merasime herkesin frak, siyah yelek, beyaz boyun bağı ve düğmeli üstü rugan potin ile katılmaları istenmiştir³⁴.

1932 yılında ise sabahleyin vilayet makamında kabul resmi yapılmasına saat 9.00’da başlanmıştır. Önce şehrimizde bulunan mebuslar, Müstahkem Mevki Kumandanı Hüseyin Hüsnü Paşa, kara, deniz, hava ve jandarma komutan ve subayları vilayet makamına giderek Vali Kazım Paşa’nın Cumhuriyet Bayramını tebrik etmişlerdir³⁵.

Hükümet konağının denize bakan kapısı önünde polis görevlileri kabul resmine gelenleri karşılamıştır. Saat 9.30’dan sonra şehrimizde çeşitli vekaetlere mensup Müfettişler, Hakimler, Maliye Reisleri, Gümrük ve Tapu Müdürleri, Dahiliye Daireleri Reisleri, Vali Muavini, Mektupçu, Posta ve Telgraf Başmüdürü, Nüfus ve Emniyet Müdürleri, Hususi Muhasebe, İskan, Hukuk İşleri Müdürleri, Maarif Müdürü, Mektepler Müdürleri ve Baş

³⁴ Anadolu,23 Ekim 1930,Hizmet,28 Ekim 1930.

³⁵ Anadolu,23 Ekim 1932,Hizmet 28 Ekim 1932.

Muallimler, Nafia Başmühendisi, Orman, Baytar, Evkaf Müdürleri, Deniz Ticaret Müdürleri, Demiryolları Baş Komiseri, Sıhhat Müdürü ve Hastaneler Başhekimleri, Müftü Efendi saat 10.00'dan sonra Umumi Meclis Azası, Ticaret Odası Heyeti, Borsa Komiseri ve Heyeti, Cumhuriyet Halk Fırkası Heyeti, Hilaliahmer, Himayeietfal, Tayyare Cemiyetleri, Muuallimler Birliği Reisleri, Matbuat Mümessilleri, Hahambaşı Efendi, Maliye Müesseseleri Direktörleri, Baro ve diğer Cemiyet Mümessilleri kabul edilmişlerdir³⁶.

Saat 11.00'da Vali Müstahkem Mevki Kumandanlığına iade-i ziyarette bulunmuştur. Vali daha sonra şehrimizdeki konsoloslarla görüşmüştür, ardından Arşevек Mösyö Edvar Tonna ile görüşmüştür. Öğleden sonra şehrin çeşitli semtlerinde bulunan ilk ve ortaokul öğrencileri temiz kıyafetleri ile caddelerden geçerek hükümet konağı önünde toplanmışlardır. Merdivenlerde Vali Paşa görünmüş ve alkışlanmıştır. Önce Belediye Reisi Behçet Salih Bey uzun bir konuşma yapmış, daha sonra kız lisesi son sınıf öğrencisi Saadet Hamm ile erkek lisesinden Baha Efendi, daha sonra da öğretmen İrfan Bey ile Vali Kazım Bey konuşma yapmışlardır. Konuşmaların hepsi hararetle alkışlanmıştır. *"Yaşasın Gazi, yaşasın Cumhuriyet ve gençlik!"* denmiştir. Daha sonra daire müdürleri ile birlikte geçit resmine katılmak üzere kalabalık Gazi Heykeli'nin bulunduğu alana gitmiştir. Vali alkışlarla karşılanmıştır. Heykelin karşısında bando marş çalarken polis bölüğü ve bisiklet takımı ve daha sonra sırasıyla ilk ve ortaokul öğrencileri ile izcileri düzenli bir şekilde geçerek törene son vermişlerdir³⁷.

Aynı yıl merasim programında değişiklik yapılabileceği de belirtilmişti. Başvekil İsmet Paşa bundan sonra merasimin Gazi meydanında olmasını istemiştir. Böylece pek çok kimse merasimi rahatlıkla görebilecektir. Hükümet avlusu dar ve öğrenciler güçlükle sığabilmektedir. Belediye reisliğince de bu mesele hakkında vilayet makamına müracaatta bulunulmuş, Vilayet makamı da değerlendireceğini bildirmiştir³⁸. Vilayet makamının değerlendirilmesi olumlu olmalı ki daha sonraki yıllarda merasimlerin Gazi Meydanı'nda yapıldığı görülmektedir.

c. Bayram Konuşmaları ve Değerlendirmeleri

İzmir Belediye Reisi Dr. Behçet Salih Bey Cumhuriyet Bayramı'nın 9.yılında Hükümet Konağı önünde bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında M. Kemal Paşa'dan söz ederek onun vatan için nasıl bir mücadele verdiğini anlatmıştır. Özellikle genç nesile seslenerek yaptığı konuşmasında, sonsuz sevinç ve heyecanla Cumhuriyet Bayramının

³⁶ Anadolu,30 Ekim 1932.

³⁷ Anadolu,24,25 Ekim 1932,Hizmet 28,30Ekim 1932.

³⁸ Anadolu.25 Ekim 1932.

dokuzuncu yıldönümünü kutladıklarını belirtmiş ve Büyük şefin gençlere değer veren sözleri ile konuşmasını devam ettirmiştir.

Cumhuriyeti kuran büyük şef "Aziz Vatanın her köşesini sulayan kanların bedeli olan Cumhuriyet gençliğe emanettir ve gençlik onun muhafazası için muhtaç olduğu kudreti asil kanında daima mevcut bulacaktır. Cumhuriyet yeni neslin saf ve temiz kalbinde yer buldukça, fedakar Türk gencinin en derin zerrelerine sinip yerleştikçe, millet en demokratik bir şekilde idarenin bu güzel ve faydalı şekli daha çok kuvvetlenecek ve daha çabuk büyüyecektir...³⁹" demiştir.

Hizmet gazetesi yazarlarından Osmanzade Lemi de 1930 yılındaki yazısında Türk gençliğinin dünyanın en ideal gençlerinden olduğunu, maddi hayatında çok sağlam, manevi hayatında da kanatkar olduklarını belirtmiş ve sözlerine şu cümlelerle son vermiştir. "Bütün cihanda idarenin ve kudretin timsali olan genç Türk Cumhuriyeti, kendi genç neslini artık bundan sonra ihmal edemez. Ona bütün şefkat ve aşkıyla sarılmalıdır. Bunu muhakkak göreceğiz. Bunun için feragatinefs sahibi, samimi, tevazuu ruhunda taşıyan insanları bulalım, birbirimize sarıyalım, birbirimizi sayalım...⁴⁰"

Dr.BehçetBey gençlere yönelik övgü dolu sözlerinin ardından konuşmasında, Saltanat devrinin kötü idaresine son vermek ve Cumhuriyeti kurmak için yapılan mücadelelerden de söz etmiştir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni bir fidana benzetmiş ve Gazi'nin canından fazla sevdiği bu fidanı korumak için daima kıskanç, daima sabırlı ve daima uyanık bulunduğunu söylemiş ve sözlerini şu şekilde devam ettirmiştir." O inanmıştı ki bu fidan bu toprak içindir; O kanmıştı ki her ne pahasına olursa olsun bu fidan bu toprakta büyümelidir. Onun gölgesinde yetişecek gençlik, ciğerlerini ancak ve ancak bu güzel ağacın hayat verici havası ile besleyerek onun ebedi ve yılmaz birer bekçileri olmalıdır."⁴¹

İşte bu fidanı kırmak isteyen düşmanlar ile halk mücadele etmiş ve mücadelesini sürdürmeğe de devam edecektir. Örneğin Menemendeki serseri Derviş Cumhuriyet aleyhine girişimlerde bulunmuş, fakat karşısında Cumhuriyeti hazmetmiş ondört milyondan yalnız biri olan bekçi Hasan'a karşı hiç bir şey yapamamıştır.

Dokuz sene boyunca birçok yenilik yapılmasına rağmen saltanat idaresinin bu ülkeye bıraktığı çirkin mirastan dolayı yapılması gereken daha birçok işin olduğu görülmüştür. Bu

³⁹ Anadolu,30 Ekim 1932

⁴⁰ .Hizmet,22 Ekim 1930.

⁴¹ Anadolu,30 Ekim 1932

konuda birçok inkılap hareketine girişilmiştir. İzmir bu noktada, inkılapçıların en ateşli yardımcısı olmuştur. Çünkü Avrupa'ya en yakın İzmir, Akdeniz'in en hakim ve en güzel kapısını tutan İzmirli bu inkılabı hasretle beklemişlerdir.

Dr. Behçet Bey konuşmalarına şu cümlelerle son vermiştir: *“Talihi güzel ve açık gençler, aziz mektepliler saltanat devri görenler sizlere pek haklı olarak gıpta ediyorlar. Çok ağır yükleri hep sizin ve güzel vatanın hesabına omuzlarında bugün taşıyan ablalarımız ve ağabeyleriniz sizlere analarının ve babalarının bıraktıkları gibi bakımsız bir yurt bırakmamayı azmetmişlerdir...*

*Yaşasın Cumhuriyet, yaşasın onu kurtaran büyük Gazi, yaşasın inkılaba hizmet eden büyüklerimiz, yaşasın Cumhuriyet Halk Fırkası ve onun değerli hükümeti.*⁴²”

Dr. Behçet Bey'in konuşmalarından sonra İzmir kız lisesi öğrencisi Saadet Hanım Cumhuriyet'in önemini ve kazandırdıklarını dile getirerek bulunduğu ortama renk katmıştır. Saadet Hanım konuşmasına *“Kalplerimizde coşkun sevinç selleri, gözlerimizde şeref ve iftihar pırıltıları var. Bayram ediyoruz.”* diyerek başlamıştır. Konuşmasında özellikle padişah idaresinin senelerce çalışarak kafamıza ördüğü zinciri Büyük Gazi'nin yaptığı inkılâp hareketlerinin erittiğini dile getirmiştir. Harf, kıyafet, yerli sanayi inkılabımızı, gerekli olan dil inkılabı takip etmiştir. Bu inkılap hareketlerini devam ettirmek için herkesin aynı istek, aynı sönmez ümit ve heyecanla, kudretimiz sonuna erişinceye kadar çalışması gerektiğinden söz etmiştir⁴³.

Erkek lisesi son sınıf öğrencilerinden olan Baha Bey, Cumhuriyeti Gaziden, Gaziyi de Cumhuriyetten ayırmanın doğru olmadığını dile getirmiştir. Bu yüzden yurdun her köşesinde yükselmeye başlayan Gazi Heykellerine aynı zamanda hürriyet, cumhuriyet abidesi olarak bakmanın doğru olacağını belirtmiştir⁴⁴.

Öğretmen İrfan Bey 1932 yılında Cumhuriyet Bayramı Törenlerinde yaptığı konuşmasında, Cumhuriyet'in çok çetin mücadelelerin bir ürünü olduğunu, bu yolda bir çok kişinin öldüğünü, bundan sonra da onu korumak için gerekiyorsa ölmek gerektiğini belirtmiştir. Konuşmasında *“Tunç başlı bir güneş doğdu. Bu güneş memlekete, tarlalara bereket verdi. Sulara bereket getirdi. Gülmeyen, ağlayan müteessir gönüllere ferah ve cesaret verdi. Bu güneş Gazi'dir.”*⁴⁵ diyerek M. Kemal ve Cumhuriyet'in yolunda ilerlemenin

⁴² Anadolu,30 Ekim 1932

⁴³ Anadolu,30 Ekim 1932

⁴⁴ Anadolu,30 Ekim 1932

⁴⁵ Anadolu,30 Ekim 1932

doğruluğunu dile getirmiştir. Biz öğretmenler olarak bugün M. Kemal'in yolunda ilerlemenin ne kadar doğru olduğunu görerek, bu yoldan ayrılmayarak öğrenciler yetiştirmek için elimizden ne gelirse yapmamız gerektiğini öğrenmekteyiz. Bizim amacımız kendi toprağımızda bağımsız, özgür bir şekilde yaşayıp, bizim üzerimizde politik çıkarları olan devletlere yem olmamaya çalışmaktır. Bunun için de Cumhuriyet Bayramı Törenlerinde Vali Kazım Paşa'nın da belirttiği gibi, birlik ve beraberlik içinde hareket ederek düşmanlarımıza güçlü olduğumuzu göstermemiz gerekir.

Gazi ve onun askerleri bu zorlu dönemlerde bütün milletle el ele vererek başarılar elde etmişlerdir. O dönemde ilim ve sanat bizim elimizde olmadığı gibi diğer alanlarda da özgürce hareket edememekteydik. Örneğin ülkede daha önceleri bir uçtan bir uca uzun zamanda gidildiği halde, Gazi döneminde otomobiller ve şimendefirlerle gayet kısa zamanlarda gidildiğini, köylü dayının mahsulünü İzmir'e getirerek sattığını ve akşama kadar evine döndüğünü, önceleri Millet Bankalarının bulunmadığını, yabancı faizcilerin elinde köylünün esir şekilde çalıştığını, şimdi her yerde Millet Bankaları, Kooperatif Bankaları açıldığını, bütün bunların Cumhuriyet sayesinde olduğunu söyleyebiliriz.

Cumhuriyet Bayramı'nın önemi ve faydasını biraz daha anlayabilmek için Yazar Kemal Kamil'in yazısına sizi çekmek isterim. Yazar bu yazısında Cumhuriyet Bayramı günü oğlu ile arasında geçen bir konuşmaya yer vermiştir.

"-Baba dedi baloncu neden geçmiyor. Bu bayram kaç gün.

Çocukların zihninde çocukları okşayan şeker ve kurban bayramı kalmış.

-Bu bayram hepimizin en büyük bayramı. Padişah'tan kurtulduğumuz gün dedim.

-O.Padişah dedi. Kimseyi tanımazmış. Birçok kişiyi öldürürmüş. Fena adammış dedi. Nerden duydun? dedim.

-Aşçı nine masal söylüyor da ondan. Padişah istediğini yaparmış. Kimse ona bir şey yapamazmış.

Çocuk küçüktü, beş yaşında idi. Fazla konuşmak istemedim.

-Yaşasın Cumhuriyet diye bağır dedim.

-Yaşasın Gazi de dedim Yaptı-Yaşasın Türk Milleti dedim. Yaşasın Türk Millet diye feryat etti.

Büyük oğlum Semih geldi.

-Baba ben ona Cumhuriyet bayramını öğreteyim. Büyük Gaziyi öğreteyim dedi. Kardeş kardeş Cumhuriyeti, Gaziyi konuşuyorlar. Bayramın zevkini çıkarıyorlardı.⁴⁶

Baba ve oğul arasında geçen bu konuşma ilk dönemlerdeki Cumhuriyet Bayramı coşku ve heyecanını bize göstermeye yetmektedir. Bizde bugün bu coşku ve heyecanın azalmamasına dikkat etmeliyiz. Bunun içinde her fırsatta Cumhuriyet'in önemini öğrencilerimize, çevremizdekilere anlatmalıyız. Unutmayalım ki bizi, ailemizi, yurdumuzu, servetimizi, vatanımızı, milletimizi cumhuriyet kurtarmıştır. Ve bugünde, yarında, öbür günde yine Cumhuriyet kurtaracaktır.

2.İzmir'de Cumhuriyet Bayramı'nın 10. Yıl Kutlama Törenleri

a.Bayram İçin Yapılan Hazırlıklar ve Törenler

1933 yılına kadar bayram hazırlıkları her yıl aynı çerçevede gerçekleştirilmiştir. Ancak Cumhuriyetin ilanının onuncu yılı olması nedeniyle özellikle önem verilen 1933 Cumhuriyet Bayramı hazırlıkları uzun yıllar boyunca kendisinden sonraki dönemleri etkileyecek ve örnek oluşturacak şekilde olmuştur. Devlet onuncu yıl kutlama programını büyük bir titizlikle hazırlamış ve bu yıla özel olarak kutlama kanunu dahi çıkarmıştır.⁴⁷

10. yıl kutlamalarına bu kadar çok önem verilmesinin sebeplerini şu şekilde değerlendirmek mümkündür; İtilaf Devletleri'nin kazanılan Milli Mücadelenin başarısının kalıcı olmayacağına yönelik bir takım beklentileri olmuştur. Nitekim daha Lozan Barış görüşmelerinde İngiliz temsilcisi Lord Curzon İsmet Paşa'ya, "*Konferanstan bir neticeye varacağız. Ama memnun ayrılmayacağız. Hiçbir dediğimizi makul olduğuna, haklı olduğuna bakmaksızın kabul etmiyorsunuz. Hepsini reddediyorsunuz. En nihayet şu kanaate vardık ki, ne reddederseniz hepsini cebimize atıyoruz. Memleketiniz haraptır. Tamir etmeyecek misiniz? Bunun için paraya ihtiyacınız olacaktır. Parayı nereden bulacaksınız? Para bugün dünyada bir bende var, bir de yanımdakilerde...*"⁴⁸ sözlerini sarf etmiş ve Lozan Barış Anlaşması imzalandıktan sonra da New Conventional gazetesine verdiği demeçte "*Gerçekten Türkiye teorik bakımdan bağımsız bir hükümet oldu. Fakat bu ticaret ve sanatta kabiliyetsiz ve sermayeden yoksun halkı binlerce, malumdur ki, bu bağımsızlığın ömrü pek kısa olacak ve eski durumu bir başkası üzerine alacaktır.*" demiştir.

⁴⁶ Anadolu,30 Ekim 1932.

⁴⁷ Bengül Salman Bolat,A.g.e,s.99,100.

⁴⁸ İsmet İnönü, *Hatıralar*, 2. kitap, İstanbul, 1987, s.89-90; Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, C.1. 9. Baskı, s.240.

Bu iki örneğe bakılınca; İngilizler, kazanılan askeri başarıya karşın yeni Türk Devletinin içinde bulunduğu ekonomik sorunlardan dolayı ayakta kalamayacağını düşünmüşlerdir. Yabancıların Türkiye'ye karşı takındıkları bu tavra o dönem gereken cevapların verildiği görülmekle beraber aradan geçen yıllar Türkiye'nin bu konudaki hassasiyetini ortadan kaldırmamış, bu bayram o gün bu beklentide olan devletlere Türkiye'nin geçen sürede neler başardığını göstermek ve daha da ileriye gideceğini kanıtlamak için bir vesile olmuştur.⁴⁹

1933 yılında gerçekleştirilen 10.yıl kutlamaları çerçevesinde çıkarılan yayınlarda ve dönemin basınında on yıllık çalışmalar ve yaşanan kalkınma ayrıntılı bir şekilde işlenmiş olup, Cumhuriyet Bayramı Törenleri memleketin her yerinde parlak merasimlerle ve coşkun tezahüratlarla kutlanmıştır. Yüksek Komisyon tarafından inkılap ve istiklalın önemini gösteren 200 bin resim ve yazı levhası bastırılmıştır. Bu levhalar, Türk milletinin yapısına uymayan mirasların dağıtılarak nasıl ileri atıldığını ve bu yolda ne neticeler elde ettiğini canlı bir şekilde göstermektedir. Bu levhaların bir önemi de yalnız resimlere bağlı kalınmayarak, Büyük Gazi'nin her biri bizim için daima heyecan kaynağı olan büyük sözlerine ve hitaplarına birinci derecede yer verilmiş olmasıdır.⁵⁰ Bu levhalar vilayetlere gönderilmiştir. Bu levhalar bir metre boyunda ve yetmiş santimetre enindedir. Sokaklarda mekteplere, tramvay durak yerlerine, abidelerin yakınına, mabetlere, sinemalara, spor sahalarına, çeşme başlarına ve pazar yerlerine de asılacak ve bayramdan sonra da birkaç gün levhalar yerinde duracaktır.⁵¹

İzmir'de ise Vali Kazım Paşa'nın başkanlığında Kutlama Vilayet Komisyonu CHF'de toplanmıştır. Bu toplantıda Ankara'da Yüksek Komite'den gelen telgraf okunmuştur ve hazırlanan cumhuriyet bayramının üç günlük programında esaslı değişiklikler yapılması zorunlu görülmüştür. Vilayet Komitesince üç güne dağıtılan askeri geçit resmi ve halk tezahürünün bayramın birinci günü olmasına karar verilmiştir. Ayrıca Vilayet Komitesince görevlendirilen bir heyet, Cumhuriyet Meydanında araştırma yapacak ve alayın geçiş tarzını, kalabalığın toplanacağı yeri belirleyecekti. Yeni hazırlanan programın ise diğer toplantıda konuşulmasına karar verilmiştir. Yüksek Komisyon Cumhuriyet hakkında şiirlerle, destanları bir araya toplayan kağıtlar bastırılmıştır. Bunlardan birçoğu Cumhuriyet bayramında halka dağıtılmak üzere Vilayet Komitesine gelmiştir.⁵²

⁴⁹ Aydemir, A.g.e, s.240;Bengül Salman Bolat,A.g.e,s.100.

⁵⁰ Hizmet,23 Ekim 1933.

⁵¹ Anadolu,19 Ekim 1933,Hizmet, 23 Ekim 1933.

⁵² Anadolu,15 Ekim 1933

Cumhuriyet Meydanında ise o gün büyük bir tak inşa edilecekti. İzmir'de birçok yerde halk kürsüleri kurulacak ve taklar inşa edilecekti. Bunlar şimdiye kadar İzmir 'de inşa edilmiş taklardan çok daha zarif ve güzel olacaktı. Burada konuşacakların millete rahatlık ve huzur veren inkılaplara saygısızlık etmemek şartıyla görgü ve bilgilerine dayanarak bayram havasına heyecan katacak konuşmalar yapmaları istenmiştir.⁵³ Ayrıca Komite Cumhuriyet Bayramı gecesinde toprak alma merasimini gerçekleştirecek ve alınan topraklar Ankara'ya Yüksek Komisyona gönderilecekti.30 Ekimde Cumhuriyet Meydanını dolduran binlerce İzmirli Büyük Gazi'sine kurtardığı İzmir'in toprağından yollamıştır. Toprak alma merasimi bütün Türkiye'nin birlik, beraberlik ve bütünlüğünü göstermektedir. Gazi için Türk toprağından daha kıymetli hediye olamazdı. İşte onun kurtardığı İzmir'den bir avuç toprak yollayabilmek için on binlerce İzmirli Cumhuriyet Meydanında toplanmıştır.⁵⁴

İzmir'de ise evler ve resmi binalar bayraklarla donatılmıştı. İnsanlara küçük bayraklar vererek, sol yakalarına gelecek şekilde bu bayrağı takmaları gerektiği kararlaştırılmıştır. Geçit Resmine katılanlar ise bayrak takmayacaklardır. Yollar erkenden halkla dolmuştu. Şehrimizin bütün esnafları arabalarla resmi geçite katılmıştı. Cumhuriyet bayramının kutlanması için vilayetçe hazırlanmış bir program uygulanmasına karar verilmişti. Ayrıca Bayramın ilk gecesini Vali Konağı'nda büyük bir balo verilecekti. Baloya memleketimizde bulunan konsoloslarla memleketimizdeki yabancı dostlarımızın ileri gelenleri önde gelen aileler ile birlikte davet edilecekti. Ayrıca konferanslar verilmiş, şiirler ve destanlardan parçalar okunmuştur.⁵⁵

İzmir'deki gazeteciler ise Belediye Reisi Sayın Salih Beyin daveti üzerine belediyede toplantı yapmıştır. Bu toplantıda Cumhuriyet Bayramı günlerinde çıkarılacak gazetelerin yayını üzerine konuşmuşlardır.

Vilayet Komitesininin 25 Ekim günkü toplantısında, bayramın birinci günü yapılacak merasimi öğrencilerin görebilmesi için panayır yerinde öğrencilerin toplu bulunmasından vazgeçildiği belirtilmiştir. Öğrenciler için İsmet Paşa Bulvarı ile Alsancak yönünde ikinci kordon arasında kalan yer ayrılmıştır.⁵⁶

Onuncu Yıl Kutlamaları çerçevesi'nde Yapılan başka hazırlıklar da olmuştur. Cumhuriyet'in onuncu yılı için yeni pulların çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu pullar buçuk,

⁵³ Hizmet,27 Ekim 1933.

⁵⁴ Anadolu,19,22,31Ekim 1933,Hizmet,20 Ekim 1933.

⁵⁵ Hizmet,2 Ekim 1933,Yasemin Doğaner,A.g.e.s,14.

⁵⁶ Anadolu,26 Ekim 1933.

iki,altı, onikibuçuk,yirmi beş ve elli kuruşluklardır.Yedi pulluk bir serinin kıymeti 100 kuruştur. Pullarda Türkiye'nin tarımda gösterdiği büyük başarıları temsil eden bir kompozisyon vardır. Bunun ortasında da Gazi hazretlerinin resmi, bu resmin yanında da barışı temsil eden bir defne dalı vardır. Yalnız üç gün kullanılacak olan bu pulların gün geçtikçe kıymetinin artması beklenmektedir.⁵⁷

Yüksek Komisyon Cumhuriyet'in onuncu yılında herkesin bir arada toplanarak ve birlikte yürüyerek söyleyebilecekleri bir marş hazırlatmayı düşünmüş ve bazı şairlere müracaat ederek marş yazılması ricasında bulunmuştur. Güftesi **Faruk ve Behçet Kemal Beyler** ile bestesi **Cemal Reşit Bey** tarafından hazırlanan bu güzel marş baştan başa milli gururumuzu, yükselme yolunda on yılda aldığı mesafeyi, inkılap heyecanlarımızı yükselme ve ilerleme hızımızı kurtuluş mücadelemizle bütün milletlere örnek olabilecek bir çağır açtığımızı şiir ve musiki ile ifade etmiştir.

"Türk'üz Cumhuriyeti göğsümüz tunç siperi

Türk'e durmak yaraşmaz, Türk önde Türk ileri" mısraları inkılabı yapanların yarınki nesillere kumandası gibi olmuştur. Her yerde marşı öğrenmek için kurslar açılmıştır. Halkevleri bu konuda öğretmek için çok çabalamaktadır.⁵⁸ Mektepliler meydanlarda toplu olarak söyleyecek, halkta buna eşlik edecektir. Sinemalarda da her filmde önce ve sonra marş plağı çalınacaktır. Sinemada olanlar buna katılacaktır. Binlerce marş dağıtılmaktadır. Bandolar caddeler ve meydanlarda halk arasında marşı çalmağa başlamışlardır. İngilizler de marşı çok beğenmiştir. Marşın bestekarı Cemal Reşit Beyden bahsetmişlerdir.⁵⁹

İzmir'deki Cumhuriyet Marşı'nı öğreten halkevi kurslarına Vali Kazım Bey'de katılmıştır. Cumhuriyet Marşını öğretebilmek için Halk Fırka'sının ocaklarında kurslar açılmıştır.

Halkevi Cumhuriyetin onuncu yıldönümünde dağıtılmak üzere bir broşür çıkartacaktır. Cumhuriyet bayramında "Güzel Günler Mecmuası" çıkarmaktadır. Mecmuanın nasıl olacağı konusunda İzmir'in değerli fikir ve kalem adamlarının da hazır bulunduğu bir toplantı yapılmıştır. Derginin mükemmel olması için gerekli kararlar alınmıştır. Bugünden

⁵⁷ Anadolu,18 Ekim 1933,Halkın Sesi,17 Ekim 1933.

⁵⁸ Anadolu,15,23 Ekim 1933;Hizmet,16 Ekim 1933;Yasemin Doğaner, Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları, s.9;Hizmet,18 Ekim 1933.

⁵⁹ Hizmet,27 Ekim 1933.

itibaren hazırlıklara başlanacaktır.⁶⁰ Bunun yanında İzmir ve Manisa'daki mahkumlar da Cumhuriyet Marşı'nı öğrenmek için çaba göstermektedir.⁶¹

Maarif Vekaleti Onuncu Cumhuriyet Bayramı Kutlama Komitesi gereğince bayramın okullarda nasıl geçirileceği konusunda bir kararname hazırlanmıştır. Cumhuriyetin onuncu yıl dönemi çerçevesinde 22 Ekimden itibaren okulların tatil edilmesine karar verilmiştir. 23,24,25,26 ve 28 Ekim öğleden önce her gün öğretmenler tarafından öğrencilere konferanslar verilecekti. Bu konferansın konuları Osmanlı'nın son dönemi ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu olacaktı.29 Ekimde bütün okullar kutlama programına katılacak, 30 Ekim gecesini ise okullarda etkinlikler devam edecekti.31 Ekimde öğrenciler şenliklere katılacak, okul tarafından serbest bırakılacaktı.⁶²

Cumhuriyet Bayramının 2. ve 3. gecesini ise Halkevlerinde temsiller verilecekti. Bu temsillere Halk evinden davetiye alan her vatandaş katılabilecekti.⁶³ 9 Eylül panayırı pavyonlarında ise bir okullar sergisi açılacaktı. Sergide cumhuriyet ve inkılap eserleri halka canlı bir şekilde gösterilecekti. Bu konuda bilgileri öğretmenler anlatacaktı.⁶⁴

Bu yapılan hazırlıkların yanında Cumhuriyet Bayramı'nda yeni yollarda açılacaktı. İzmir'in güneyinde Küçük Menderesi Büyük Menderese bağlayan 342 km olan Tire, Belevi, Akşehir, Germencik, Eğridere ve Paşa yaylası yolu ile Ödemiş ve Menderesi Gediz havzasına bağlayan Bayındır, Sinancılar ve Ödemiş, Dağ Marmara, Kasaba yollarının açılma şenliklerinin Onuncu Cumhuriyet Bayramı kutlamaları çerçevesinde yapılacağı bildirilmiştir. Bunun yanında İzmir ve çevresini birbirine bağlayan daha birçok yol açılmıştır.⁶⁵

b.Merasim Programı

Cumhuriyet Halk Fırkası Heyeti, yaklaşan en büyük bayramımızda bütün milletin önemli bir görevi hatırlayacağını düşünmüştür. Cumhuriyetin onuncu yıldönümü karanlık ve derin bir yokluktan, şerefli bir devlet olarak parlak geleceğe doğru yol aldığımız bir devrin başlangıç noktasıdır. Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla bütün Türkiye'nin birlik, beraberliği ve bütünlüğünü gösterecek kararlar alınmıştır.⁶⁶ Buna göre;

⁶⁰ Anadolu,15 Ekim 1933;Hizmet,12 Ekim 1933

⁶¹ Anadolu,25 Ekim 1933;Halkın Sesi,17 Ekim 1933

⁶² Anadolu,19 Ekim 1933.

⁶³ Anadolu,19 Ekim 1933.

⁶⁴ Anadolu,19 Ekim 1933.

⁶⁵ Anadolu,26 Ekim 1933.

⁶⁶ Hizmet,22 Ekim 1933;Halkın Sesi,22 Ekim 1933.

1.Bütün Türkiye'yi temsil etmek üzere her ilden toprak alınarak Ankara'ya yollanacaktır.

2.Her yerde toprak alınma işi halkın katılımı ve merasimle yapılacaktır.

3.Toprak alma sırasında konuşmalar yapılacak. Bu topraklar bir pakete konulacak, her yerin komitesi tarafından mühürlenecektir.

4. Bunlar ilk önce vilayetlerde toplanacak, sağlam zarfa tekrardan konulacak ve zabıt tutulacaktır.

5. Bunlar daha sonra Ankara'ya gönderilecek ve Türk vatanının birliğini gösterecek bir yerde toplanıp, muhafaza edilecektir.

Vilayet Komitesi Türkiye'nin birlik ve beraberliğini göstermek üzere Onuncu Cumhuriyet Bayramında yapılacak toprak alma merasiminin programa sokulmasını kaza komitelerine telgrafla bildirmiştir.

Vilayetin yeni programına göre kabul resmi yapılmayacaktı. Yalnız konsolosların tebrikleri kabul edilecek, Cumhuriyet bayramlaşması Cumhuriyet meydanında halkın toplandığı sırada mahallin en büyük mülkiye memuru ile askeri kumandanı tarafından yapılacaktı.⁶⁷

Onuncu Cumhuriyet Bayramı Kutlama Vilayet Komisyonu, Cumhuriyet Halk Fırkası merkezinde Vali Kazım Paşa'nın başkanlığında iki toplantı yapmış ve kutlama programını tamamen belirlemiştir.⁶⁸ Buna göre;

1.Onuncu Cumhuriyet Bayramı'nın kutlanacağı 29, 30, 31 Ekim 1933 günü bütün dükkanlar, ticari kuruluşlar kanunun buyurduğu gibi kapalı tutulacaktır.

2.Bütün yurttaşların, bayramın devam ettiği üç gün en temiz ve en yeni kıyafetlerini giymeleri gerekmektedir.

3.Bayram günlerinde ve gecelerinde bütün resmi binalar ve mektepler, ticarethaneler bayraklarla, defne dallarıyla, yeşilliklerle, kırmızı beyaz kurdelelerle, fenerlerle süslenmelidir.

4.Cumhuriyet kutlamaları evlerde ve makamlarda yapılmayıp, herkesin geçiş resminde olmalı, buralarda karşılıklı yapılmasına karar verilmelidir.

⁶⁷ Anadolu,16 Ekim 1933.

⁶⁸ Anadolu,23 Ekim 1933;Hizmet,16 Ekim 1933;Yasemin Doğaner, *Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamaları*,s.11,13.

5.Bayramda halkın daha rahat hareket edebilmesi için ulaşım araçlarında %50 ucuzlatmaya gidilmiştir. Halkın vakit geçirebileceği diğer kuruluşlarda da ucuzlatılmaya gidilmesi için karar alınmıştır. Bu karara karşı gelip bayramdan önceki fiyatları kullananlar cezalandırılacaktır.

6.Bu günlerde Hayır Cemiyetlerinin rozet dağıtıp yardım toplamalarını Yüksek komisyon uygun görmemiştir.

7.Bayram günlerinde gazeteler, bugünleri halka anlatabilecek, canlandırabilecek ve genel heyecanı arttıracak bir şekilde ve büyüklükte çıkarılacaktır.

8.Şehrin çeşitli yerlerinde konferanslar düzenlenecek ve halk bu on yıllık dönemle ilgili olarak bilinçlendirilecektir.

9.Çeşitli yerlerde temsiller yapılacak, halk bunları parasız izleyebilecektir.

10.Şehirde gece ve gündüz halkın eğlenmesi sağlanacak, Havai fişekler atılacaktır.

11.Cumhuriyetin ilk günü kutlama için Gazi Heykeli'nin olduğu meydan ayrılmıştır. Cumhuriyetin onuncu yılının kutlanacağı bu meydana Belediye Meclisi kararı ile Cumhuriyet Meydanı adı verilmiştir. Meydanın uygun bir yerine bu hatıranın yüksekliğine yakışacak bir taş dikilecek ve bu taşın üzerine şu cümle yazılacaktır."*İzmir Onuncu Cumhuriyet Bayramını candan coşkunculuklarla bu meydanda kutladı.29 Teşrinievvel1933*"

12.Bayramın birinci günü konsoloslar Vali Paşa'nın bayramını kutlayacaktır.

13.Bayramın kutlanacağı Cumhuriyet Meydanı'nın bir krokisi yapılacak bu krokide merasim duruşu ve geçit resmine katılanların meydanda nasıl sıralanacağı belirtilecek ve bu krokiler zamanından önce ilan ve tebliğ olacaktır.

14.Merasim duruşu önceden belirlendiği takdirde kargaşalık engellenecek ve merasim bittikten sonrada kargaşalık olmadan sırasıyla dağılabileceklerdir.

15.Bayramın birinci günü saat 9.30'da Cumhuriyet meydanında belirtilen şekilde herkes yerini almış olacaktır.

16.Vali Paşa ve Müstahkem Mevki Kumandanı herkesin bayramını selamlayarak kendileri için ayrılan yere geçeceklerdir.

17.Vali ve Kumandan Paşa yerini alır almaz saat tam 10.00'da İstiklal Marşı okunacak, ardından da hep bir ağızdan cumhuriyetin onuncu yıl marşı okunacaktır.

18.Geçit resmi sırasıyla şu şekilde olacaktır:

A-Ordu Müstahkem Mevki Kumandanlığı'nın tertibi üzerine,

B-Savaşta gazi olanlara da uygun yerler ayrılacaktır.

C-İhtiyat zabitleri üniformalı

D-Devlet İdare Kuvvetlerini temsil eden zabıta kuvvetleri, jandarma ve polis kıtaları

E-İzciler

F-Mektepliler

G-Sporcular

H- Milli Cemiyetler "Himayeietfal,Hilaliahmer,Tayyare,Maarif,Milli İktisat ve Tasarruf,Verem Mücadele Cemiyetleri"

19.Geçit resminde selamlayan her kıt'a meydanda kalmayarak İsmet Paşa Bulvarı yönünde Gazi Bulvarında yerlerine gidecekler ve en son halk kütlesinin de geçişi bittikten sonra seyirciler sırasıyla en büyük devlet adamını selamlayarak önünden geçiş yapacaklardır. Bu şekilde meydan düzenli bir şekilde boşalmış olacaktır.

20.Geçit resmine katılacak olanlar resmi üniformalarını giyeceklerdir.

21.Türkiye Hava Kuvvetleri, bayramın birinci sabahı Ankara'da yapılacak merasime uçarak iştirak edecektir. Bayramın ikinci ve üçüncü günleri hava kuvvetlerimiz birçok filolara ayrılarak bütün memleket üzerinde uçmak suretiyle şenliğe renk katacaklardır.

22.Cumhuriyet Bayramı günlerinde Ankara ve İstanbul radyo istasyonları birleşerek yayın yapacaktır. Radyoda cumhuriyetin nasıl ilan olduğunu bildiren konferanslar yapılacaktır. Bu konferans biter bitmez asker topçu kıtasından 101 atım top atılacaktır.

23.İlk top sesi işitildiğinde inkılap uğruna canını verenler için saygı duruşu yapılacaktır.

24.Birinci gün akşamı top atma saatinde ve ondan sonraki heyecanlı zamanlarda herkesin evinin dışında cadde ve meydanlarda olmaları temenni edilmektedir.

25.Bayramın birinci akşamı Hükümet Konağında resmi bir balo verilecektir.

26.Yine bu akşam askerler tarafından meşale alayları, halk tarafından vapur gezileri yapılacaktır.

27.İkinci günde Cumhuriyet Meydanının da toprak alma merasimi yapılacaktır.

28. Herkes yine kendileri için ayrılan yerlerde Cumhuriyet meydanında yerlerini alacaklardır.

29. Her fırka nahiyesinde hareketten önce bir konuşma yapılacaktır.

30. Bütün vatandaşlar bu merasime davetlidir.

31. İstiklal Marşı çalındıktan sonra onuncu yıl marşı çalınacak. Orada bulunanlar hep birlikte bu marşı söyleyecektir. Daha sonra toprak alma merasimi yapılacaktır. Bu toprak alındıktan sonra bir torbaya konulacak, mühürlenecek ve Ankara'ya gönderilecektir.

32. Bu merasimden sonra alay yürüyüşe başlayacak ve Gazi Heykeli önünden geçerken herkes şapkasını çıkarıp, saygısını ve sevgisini yansıtacaktır. Alay İsmet Paşa Bulvarına yönelecek ve Gazi Bulvarı ile birleştiği yerde dağılacaktır.

33. Her kuruluş alaya kendi firmaları ile büyük bayraklarla katılacaktır.

34. Her kuruluş birbirinden beşer metre mesafe ile yürütecektir. Dörder kişilik sıra halinde yürünecektir.

Bayramın birinci, ikinci ve üçüncü günü yapılacak temel atma ve açılma merasimleri ile ziyaretler için Vilayet Kutlama Komitesi tarafından bir program hazırlanmıştır. Bu programa göre bayramın birinci günü saat onaltıda Menemen'de ay yıldız tepe üzerinde "Kubilay Abidesi"nin temel atma merasimi yapılacaktır. Abide üzerinde Kubilay'ın yanında şehit düşen arkadaşları Şehit bekçi Hasan ve Şükrü'nün de adları bulunacaktır. Abidenin ilk taşı Cumhuriyet Bayramında ve hususi merasimle yerine konulacaktır. Abidenin ilk taşını bu önemli günde yerine koymak, çok değerli ve mutlu bir harekettir.⁶⁹

Bayramın ikinci günü yapılacak açılma, temel ve ziyaret merasimi şunlardır: Saat 13.30'da Eşrefpaşa'da yeni açılmakta olan Pazar yerinin açılma merasimi yapılacaktır. 13.45'de Eşrefpaşa çocuk bahçesinin temel atma merasimi yapılacak, saat 13.55'te Tayyare şehitliğine gidilecek ve vatan uğruna şehit düşen tayyarecilerimizin mezarına büyük bir çelenk konulacaktır. Saat 14.30'da Çorakkapıda'ki parkta çocuk bahçesinin açılış merasimi, saat 15.00'da ise işçiler mahallesinin açılış merasimi yapılacaktır. Bu mahalleye şimdiye kadar 400 kadar ev inşa edilmiştir. Saat 15.30'da Ziraat Vekaleti'nin İzmir Hayvanat Laboratuvarı açılacaktır. Saat 16.00'da Halkapınar'daki Şehitler Abidesi ziyaret edilecektir. Tayyare sinemasına gidilecek ve saat 18'de açılma merasimi yapılacaktır. Bayramın üçüncü günü Karşıyaka'da Soğukkuyu Kemalpaşa İlk mektebinin açılış merasimi yapılacaktır. Saat

⁶⁹ Anadolu, 24 Ekim 1933; Halkın Sesi, 23 Ekim 1933.

17.45'te Milli Kütüphane'nin açılma merasimi, saat 18.30'da ise halkevinde sergi ziyareti yapılacaktır. Saat 19'da Cumhuriyet Kız Enstitüsü'nün açılma merasimi yapılacaktır. Bütün temel atma ve açılma merasiminde Onuncu Cumhuriyet Bayramı Vilayet Kutlama Komitesi üyeleri bulunacaktır.⁷⁰

c.Bayram Konuşmaları ve Değerlendirmeleri

"29 Ekim Türk'ün en büyük ve en mukaddes bayramlarından biridir. Ben bu ulu bayrama birde arife günü isterim." demiştir, Yazar Kemal Kamil.

Yazar gerek Kurban bayramının, gerekse Ramazan bayramının nasıl bir arife günü varsa Büyük Türk bayramının da bir arife günü olması gerektiğini savunmuştur.⁷¹ Ben de yazara katılıyorum. Cumhuriyet Bayramında her Türk vatandaşı yeni elbiselerini giyerek bayramlaşmalı ve bu büyük günü bir gün önceden yaşamaya başlamalıdır. Zannediyorum ki benim gibi düşünen birçokta Cumhuriyet vatandaşı vardır. Takvimler 28 Ekimi gösterdiğinde o günden herkes hazırlanmalı, mektepler kapanmalı, her Türk o günü yaşamalıdır. Çocuklara bayramlık elbiseler bu gün yaptırmalıdır. Çünkü bu bayram bizim kurtuluş günümüzü resmen ilan ettiğimiz gündür. Bayramın büyüklüğünü duymak bugüne girmelidir.⁷²

Anadolu gazetesindeki yazısı ile Refik Şevket İncoğlu, Cumhuriyet'in önemi hakkında bilgi vererek, halkı duyarlı olmaya davet etmiştir. Konuşmasını *"Tam on senedir Cumhuriyet idaresi hayatını yaşıyoruz. Yaptıklarımızı ve gördüklerimizi sayarak yalnız teselli bulamayacağız. Fakat daha yapmak istediklerimizi düşünerek cumhuriyete dört elle sarılacağız. Bize vatan veren, vicdanımızda milli duygular yaratan, tam medeni bir insan ve millet olduğumuzu bize hissettiren Cumhuriyet idaresi önünde her vatandaşın görevi hürmetle eğilmek ve ona candan bağlanmaktır."*⁷³ diyerek sonlandırmıştır.

Yeni Türkiye'nin onuncu yılı dolayısıyla Observer gazetesi, baş sayfasında uzun bir makale yayınlamış ve 10 yıl boyunca Cumhuriyet'in getirdiklerinden söz ederek, Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu şekilde devam ederse daha birçok başarıya imza atabileceği üzerinde durmuştur.⁷⁴

⁷⁰ Anadolu,24 Ekim 1933.

⁷¹ Anadolu, 11 Ekim 1933.

⁷² Anadolu,29 Ekim 1933.

⁷³ Anadolu,29 Ekim 1933.

⁷⁴ Anadolu,29 Ekim 1933.

Onuncu yıl dönümünü kutlamakta olduğumuz Cumhuriyeti hakkı ile koruyabilmek için Nafia Vekili Hilmi Bey'in dediği gibi her vatandaş Gazi'nin bu yüksek eserine karşı kıskanç olmalıdır.⁷⁵

Vali Kazım Paşa, "On yılı yüzyıllara sığdıran Cumhuriyet Türkünün, Gazi neslinin bundan sonra neler yaratacağını bilmek ve haykırarak çetin değildir. Gazinin kurduğu sarsılmaz temel üstünde İnkılap çocuklarının çizdiği, beslediği emeller engindir."⁷⁶ diyerek, Cumhuriyet'in on yıl boyunca çok şey kazandırdığını bundan sonra da yeniliklerin yapılmaya devam edeceğini belirtmeye çalışmıştır.

Cumhuriyet'in önemini kavrayabilmek için on yıllık Cumhuriyet döneminde neler yapıldığını görmek gerekmektedir. Onuncu yılda çıkarılan gazetelerin çoğunda bu süreçte gelinen noktaya ayrıntılarıyla değinilmiştir.⁷⁷ Bu süre içinde birçok alanda yenilikler yapılmıştır. Cumhuriyet ordusu ülkede yapılan yeniliklerin daima önünde yürümüştür. On sene önceki silah ve malzeme eksikliği cumhuriyet ile birlikte ortadan kalkmıştır. Gazi M.Kemal Paşa Dumlupınar Muharebesi ile millete vaat ettiği başarıyı göstermiştir. On yıl içinde birçok alanda yenileşmeye gidilirken, deniz ve hava kuvvetlerinde de yenilik yapılmıştır. Türk donanması çürümüş, delik deşik, işe yaramaz bir haldeyken, on sene içinde yeni denecek halde tamir edilmiştir. Cumhuriyet idaresi ve onun büyük ordusu hava kuvvetlerine de önem vermiş ve bu sayede kuvvetli hava filoları meydana gelmiştir. Ülkenin çeşitli yerlerinde kurulan uçak fabrikaları, ordunun hava kuvvetleri ihtiyaçlarına cevap vermiştir.

İmparatorluk ve Meşrutiyet dönemlerinde dış işlerimizde bağımsızca hareket edemezdik. Lozan ile kapitülasyonları kaldıran TBMM on sene önce cumhuriyeti ilan ettikten sonra dış işlerimiz Cumhuriyetin şanına yaraşır bir şekilde yürümüştür. Rahat hareket ettik, hak aldık ve hak tanıdık. On sene içinde yaptığımız siyasi ziyaretler ve ağırladığımız siyasi misafirlerle Avrupa'da ve Balkanlarda sözümüzün dinlenir olduğunu göstermiş olduk.

Dahili işlerden söz ederken ilk önce asayişten söz etmek gerektiğini düşünüyorum. Cumhuriyet idaresi ülkede asayişin sağlanması için gerekli olan önlemleri almıştır. Savaş sonundaki karışıklıklardan yararlanarak ülkede düzeni bozmaya çalışanlara cezaları verilmiştir. Şeyh Sait isyanı ve hareketi bunlardan en önemlisidir.

⁷⁵ Anadolu,29 Ekim 1933.

⁷⁶ Anadolu,29 Ekim 1933.

⁷⁷ Anadolu,29 Ekim 1933;Hergün,29 Ekim 1933.

Cumhuriyet idaresi Belediyeciliğe de önem vererek Belediye Kanunu'nu kabul etmiştir. Belediye kanununda yapılan en önemli değişikliklerden biri Türk Kadınına Belediye üyeliğine katılma hakkının verilmesidir. Cumhuriyet idaresinin ülkede yaptığı işler o kadar çok ve önemlidir ki biri diğerinden daha önce gelir diyemeyiz.

Cumhuriyet yönetimi ile birlikte yıllarca ihmal edilmiş olan köy kanunu da devreye girmiştir. Cumhuriyetten önce 790 köyde su tesisatı vardı. Cumhuriyet ile birlikte 2746 köye su tesisatı döşenmiştir. Cumhuriyetten önce köylerde 664 köy odası varken, Cumhuriyet ile birlikte köylere 6961 köy odası ve konak yeri yapılmıştır. Köy yolları ve köylerle ilgili diğer işlerde Cumhuriyet ile birlikte yapılmış ve yenilenmiştir.

Cumhuriyet Hükümeti maden işlerine de önem vermiştir. Bunu anlamak için şöyle örnek vermek yeterlidir. Ülkede sadece altı tane maden mühendisi varken, on sene içinde bu miktar doksanı bulmuştur. Cumhuriyet hükümetinden önce bütün maden imtiyazı yabancıların elinde bulunuyordu. Cumhuriyet ile birlikte halkın madencilikğe olan ilgisi artmış. Çok büyük servetler elde edilmiştir.

Ülke de ticaret hayatı ise Cumhuriyet dönemi ile birlikte başlamıştır. Vilayetlerde ticaret müdürlükleri kurulmuş ve ülkenin birçok yerinde ticaret ve sanayi odaları açılmıştır. Köylünün elindeki ürünün ucuza alınıp aldatılmaması için zahire borsaları kurulmuştur. Cumhuriyet Hükümeti iç ticaret kadar dış ticarete de önem vermiştir. Cumhuriyetten önce dış ticaretimiz tamamen yabancıların elinde idi. Dış ticaret işini bizim elimize getiren Lozan Antlaşmasıdır.

Lozan sayesinde ticari ve iktisadi açıdan bağımsız olabildik. Ticaret alanında yapılan çalışmalar ihracatımızın artmasını, ithalatımızın azalmasını sağlamıştır. Cumhuriyet ile birlikte Türk Deniz ticareti de bağımsızlığını kazanmıştır. Milli Bankalarımız da memleket ekonomisine katkıda bulunmuştur.

Osmanlı İmparatorluğunda en fazla ihmal edilmiş işlerden biri ziraat işleri idi. Cumhuriyet hükümeti ziraat işlerine de çok önem vermiş ve bu alanda çalışmalar yapmıştır. Halkalı Ziraat okulunu kurmuş, bu okul öğretmenlerini Avrupa ve Amerika'ya göndererek eğitim aldirmiştir. Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur. Avrupa'ya da öğrenci ve öğretmenler gönderilmiştir. Bu şekilde Cumhuriyete ve onun değerlerine saygılı nesillerin yetişmesi sağlanmıştır.

3.1934-1938 Yılları Arası İzmir'deki Bayram Törenleri

a.Bayram İçin Yapılan Hazırlıklar ve Törenler

1933 yılına kadar hazırlanan programlar, daha önceki yıllarla aynı olmasına rağmen, 1933'ten itibaren diğer devlet temsilcilerinin katılımı ve ilk kez uygulanan (Toprak alma, Cumhuriyet Sancaklarının geçite katılması, gazetelerin ilaveler vermesi ve çok kapsamlı olarak hazırlanan kutlama programı) etkinlikler ile Cumhuriyet Bayramı kutlamaları renklenmiştir. Daha sonraki yıllarda ise Cumhuriyet Bayramları için yapılan hazırlıkların, özellikle Onuncu yıl örnek alınarak devam ettiğini söylemek mümkündür. 1935, 1936 ve 1937 yıllarında yapılan bayram programları doğrultusunda Cumhuriyet Bayramlarındaki kutlama programına göre; bayramın 28 Ekim öğleden sonra başlayıp, 30 Ekim akşamına kadar devam edeceği belirtilmiş, tüm resmi ve özel dairelerin süslenip geceleri aydınlatılması istenmiştir. Bu programlarda üstünde durulan en önemli konulardan birisi, bayrama halkın büyük ölçüde katılımını gerçekleştirerek, kutlamaların sesli, hareketli ve anlamlı olmasını sağlamak olmuştur.⁷⁸

1934 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları'nda halk daha bir gün önceden şehri bayraklarla, defne dallarıyla, kırmızı beyaz kurdelelerle donatmış, yeni elbiselerini giymiş, sabahtan itibaren sokağa çıkıp bayramlaşmıştır. İşte bugün 17 milyon Türk bayramını kutluyor. Daha sonra Belediye adına bir heyet önce Topaltında Tayyare şehitliğine sonra da Halkapınar'daki şehitliğe giderek şehitlerimizin abidelerine büyük bir celenk koymuş ve saygı vazifesini yerine getirmişlerdir.⁷⁹

Öğleden önce vilayette kabul resmi de yapılmıştır. Önce Müstahkem Mevki Kumandanı Vekili, Kara, Hava, Deniz ve Jandarma Kumandanları, Vekalet Müfettişleri, Adliye Erkanı, Maliye Daireleri Reisleri, Gümrük Başmüdüğü, Vali Muavini, Vilayet İdare Heyeti Azaları, Posta ve Telgraf Başmüdürlük Erkanı, Nüfus, Emniyet, İskan ve Hukuk İşleri Müdürleri, Maarif Müdürleri, Mektepler Müdürleri, Nafia Başmüdüğü, Ziraat, Baytar, Evkaf müdüğü, Sıhhat Müdüğü ve Hastaneler Başhekimleri, Müftü Efendi, Umumi Meclis Azaları, İzmir Belediye Reisi, Ticaret Odası Heyeti, Borsa Heyetinin bayram tebrikleri Vali Paşa tarafından kabul edilmiştir. Daha sonra Hilaliahmer, Himayeietfal, Tayyare Cemiyetleri, Muallimler Birliği Reisi, Matbuat Mümessilleri, Bankalar ve Maliye Müesseseleri Müdürleri, Baro ve diğer cemiyetler reisleri, Hahambaşı Efendi kabul edilmişlerdir. Ziyaretçiler gelirken

⁷⁸ Bengül Salman Bolat, A.g.e.s.162,163.

⁷⁹ Anadolu,30 Ekim 1934.

askeri muzika selam marşı çalmıştır. Kabul resminde misafirlere şeker ve sigaralar ikram edilmiştir.⁸⁰

Saat 11.00'da ise Vali Paşa kışla ve kumandanlığa daha sonra da C.H.F binasına gelip iade-i ziyarette bulunmuştur. Makamına geldikten sonra da şehirdeki konsolosların ziyaretlerini kabul etmiştir.

Öğleden sonra ise Cumhuriyet Meydanı çok kalabalık olmuş, halkın bulunacağı yerler tel örgülerle ayrılmıştır. Saat tam 14.00'da Vali Paşa meydana gelmiş, halkın kısaca Cumhuriyet Bayramını tebrik ettikten sonra bütün meydanı dolaşmış, ordunun da bayramını tebrik ettikten sonra heykelin önüne gelmişlerdir. Saat 14.15'te de merasime başlanmıştır. Önce askeri muzika istiklal Marşı'nı çalmış, kız lisesi öğrencilerinden bir grupta buna eşlik etmiştir. Ardından da Onuncu Yıl Marşı çalınmıştır. Bundan sonra da geçit resmi başlamıştır. En önde merasim kumandanı kılıcı ile Vali Paşa ve Kumandan Beyi selamlayarak geçmiş ve onu alayın muzika takımı takip etmiştir, daha geriden askeri bando gelmiş ve heykelin karşısında yer almıştır. Daha sonra askeri kıt'alar, ardından da gaziler geçmiş ve çok alkışlanmışlardır.

Geçit resmine katılan mekteplilerin miktarı ise on altı bin idi. Geçit resmi öğleden sonra saat 16.00'da sona ermiş, sonra da halk dağılmıştır.⁸¹

Gecede halkımız davul zurnalar çalarak sabahlara kadar eğlenmiştir. Bayram candan gelen büyük coşkunculuklarla çok mükemmel bir şekilde kutlanmıştır.⁸²

Cumhuriyetin 11.yıldönümü kutlamalarının ikinci gününde ise Karşıyaka'da halk ve öğrenciler Büyük Gazi'yi doğuran Büyük Türk anasının mezarını ziyaret etmişler, çelenkler konmuşlardır. Yine bu sene 78 mektebin açılışı olmuştur. Bu okullara öğretmen ataması da yapılmıştır.⁸³

1935 yılında gerçekleştirilen Cumhuriyet Bayramı Törenlerinde Cumhuriyet'in önemi Anadolu Gazetesi tarafından "*Ulu Türk ulusu, büyük bayramın kutlu olsun! Bugün Cumhuriyetin onikinci yıl dönümünde bulunuyoruz. Bu oniki yılın büyük Türk tarihinde yeri nedir? Türk tarihi baştan başa şanla şerefle doludur. Cumhuriyetin oniki yılı ise bu tarihin en*

⁸⁰ Anadolu,30 Ekim 1934.

⁸¹ Anadolu,30 Ekim 1934;Halkın Sesi,30 Ekim 1934.

⁸² Anadolu,30 Ekim 1934.

⁸³ Anadolu,31 Ekim 1934;Halkın Sesi,29 Ekim 1934.

parlak ve en şerefli kısmını oluşturur. Cumhuriyet bu memlekette o kadar hayırlı olmuştur ki, bu sayede bir ulus ölümden kurtulup bugünkü uygarlık ve kudret seviyesine erişmiştir.

Cumhuriyetin büyük değerini anlatabilmek için o eski günleri o kara geceleri hatırlamak yeter. Başta hain bir padişah, düşmanla elele vermiş bir hükümet. Millet ise yorgun ve perişan bir halde idi. Bu ulus eline egemenliği aldı ve Cumhuriyete ulaştıktan sonra zafere kavuştu. Cumhuriyetin onikinci yılı içinde yapılanları saymak mümkün değildir. Türkiye Cumhuriyeti bize yüksek uluslar arasında şerefli bir yer vermiştir. İçte güven, dışta saygı bu memleketin şimdiye kadar görmediği bir gelişme, hep bu cumhuriyet sayesinde. Onun için bu günü bütün varlığımızla kutluyoruz.⁸⁴” şeklinde dile getirilmiştir.

1935 yılında da aynı şekilde tören yapılmış, bütün şehir süslenmiştir. Bayram üç gün sürecektir. Bayram geceleri halkın eğlenebilmesi için şehrin geniş alanlarında ateşler, meşaleler yakılacak, muzikalar çalınacaktır. Şehrin çeşitli yerlerinde kürsüler kurulacak, konuşmalar yapılacaktır. Sabahleyin saat 8.30’da kabul töreni yapılacak, daha sonra 10.30’da Hükümet konağında bir tören daha yapılacaktır. Saat 11.00’da Cumhuriyet Meydanında Atatürk’ün heykeli önünde büyük geçit resmi yapılacaktır. Vali alandan geçerek herkesi selamlayacak ve alandaki yerini alacaktır. Egemenlik marşı ve arkasından Cumhuriyet marşı okunacaktır.⁸⁵

Cumhuriyetin 13.yılındaki Cumhuriyet Bayramı’nda bütün okullar 28 Ekim öğleden sonra başlayarak 2 Kasım’a kadar tatil edilmişlerdir. Bayram büyük bir coşku ile kutlanmıştır. Bütün şehir baştanbaşa bayraklarla donatılmış, şehrin çeşitli yerlerine zafer takları kurulmuştur. Sabahleyin evlerinden çıkan halk Cumhuriyet Meydanına doğru yürüyüşe geçmiş, sokaklar dolmuştur. Vilayette ise kabul merasimi yapılmıştır. Sporcular hükümet bahçesine gelerek toplanmışlardır. Burada Vali Fazlı Güleç sporcuları karşılamış ve bir konuşma yapmıştır. Daha sonra ise Müstahkem Mevki Komutanlığına iade-i ziyarette bulunmuş, Vilayete gelerek konsolosların tebriklerini kabul etmiştir. Vilayetteki kabul merasiminden sonra Vali Fazlı Güleç Cumhuriyet Meydanına gelerek partilileri ve halkı selamlamıştır. Buradan komutanlar ile birlikte Atatürk Heykeli önüne gelmiş ve merasim İstiklal Marşı ile başlamıştır. Vali Fazlı Güleç heyecanlı bir konuşma yapmıştır.⁸⁶ Halk tarafından coşkuyla karşılanan konuşmadan sonra Cumhuriyet marşı çalınmış arkasından da geçit resmi başlamıştır. Ordunun geçişi sırasında tezahüratlar yapılmıştır. Sırasıyla polis,

⁸⁴ Anadolu,29 Ekim1935.

⁸⁵ Anadolu,30 Ekim 1935.

⁸⁶ Anadolu,30 Ekim 1936.

belediye zabıta müfrezeleri, izciler, talebe, sporcular, parti teşkilatı, işçi birlikleri mensupları geçmişlerdir. Hava filoları halkın üzerinden alçaktan uçarak, heyecanı arttırmışlardır.⁸⁷

Gece ise şehrin bütün binaları ışıklar içinde ve süslenmiştir. Geniş meydanlarda ise halkın eğlenmesi için meşaleler yakılıp, muzikaların çalınmasına karar verilmiştir. Kültürpark gazinosunda çok güzel ve zengin bir balo verilmiştir. Müstahkem Mevki Komutanı General Burhaneddin Denker tarafından da Orduevi'nde bir balo verilmiştir. Kordon'da İşçi ve Esnaf Kurumları birliği önünde işçi ve esnaf davul ve zurnalarla milli oyunlar oynamışlardır.⁸⁸

Bir gün sonra ise aynı yerde esnaf ve işçi birlikleri tarafından fakir ve kimsesiz çocukların giydirilmesine karar verilmiştir ve aynı akşam esnaf birlikleri tarafından havai fişeklerin atılacak, muzika çalınacaktır.⁸⁹

Vali Fazlı Güleç bayramın ikinci günü saat 14.00'da İzmir Umumi Hapishanesine giderek mahkumları ziyaret etmiş. Cumhuriyet Bayramını kutlamıştır. Vali ile beraber Belediye Reisi Doktor Behçet Uz, Müddei Umumi Asım Tuncay, Emniyet Müdürü Selahattin Aslan Korkut, Kızılay Merkez Kurumu Reisi Dr. Cevdet Fuat ve gazeteciler bulunuyordu. Vali mahkumlarla teker teker ilgilenmiştir. Mahkumlar hep birden Cumhuriyet Marşını söylemişlerdir. Onlara kardeşlerim olarak hitap etmeleri mahkumlar üzerinde etki yaratmıştır.⁹⁰

Cumhuriyetin ondördüncü yıl dönümü, ise coşkun gösterilerle kutlanmıştır. Kadın erkek onbinlerce halk şehrin sokaklarını doldurmuş, bizim bağımsız olmamızı sağlayan büyük kurtarıcımızı anmıştır. Şehrin birçok yerinde kurulan halk kürsülerinde konuşmalar yapılmıştır. Büyük Cumhuriyetimizin hangi şartlar altında kurulduğu, Kemalist rejimin başarıları halka anlatılmıştır.⁹¹

Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla resmi daireler ile diğer kuruluşlar iki buçuk gün tatil edilmiştir. O gün özel sektörde çalışacak işçilere iş kanunu gereğince çifte gündelik verilmesine karar verilmiştir. Yine yeni bayrak kanununun takibine de bu yılki Cumhuriyet Bayramında başlanmıştır. Bu tarihten sonra gayri nizami bayrak çekmek suç sayılmıştır.⁹²

⁸⁷ Anadolu,30 Ekim 1936.

⁸⁸ Anadolu,29 Ekim 1936.

⁸⁹ Anadolu,29 Ekim 1936.

⁹⁰ Anadolu,30 Ekim 1936.

⁹¹ Anadolu,30 Ekim 1937;Halkın Sesi,28 Ekim 1937.

⁹² Anadolu,27 Ekim 1937.

Bunun için her kuruluş Cumhuriyet Bayramında mağaza ve dükkanları süslemek için bayrak temin etmekle meşgul olmuştur. Halk ise bayram gününden önce şehri bayraklarla ve defne dallarıyla donatarak bayrama hazır olduğunu göstermiştir.

29 Ekim saat 9.15'te ise hükümette merasim başlamıştır. Kabul merasimi bir saat devam etmiştir. Bunu takiben Vali, Belediye Reisi ile Parti Erkânı Müstahkem Mevki Kumandanlığına giderek General Rasim'in bayramını kutlamışlardır. Saat 11.00'da Vali Atatürk Heykeli önüne gelerek halkı selamlamıştır. Vali daha sonra Atatürk Heykeli önünde bir konuşma yapmıştır. Cumhuriyetimizin ondördüncü yılını kutlamış, Büyük şefimizin bize hediyesi olan Cumhuriyetin kıymetini anlamak için, gözlerimizi geri çevirmek lazım geleceğini, bu güzel vatanımızda bir esir gibi yaşadığımızı, Türküm deyince bizimle istihza edildiğini söylemiş ve şimdi ise Türküm deyince büyük bir gurur duyduğumuzu belirterek şöyle devam etmiştir: *"Bizim Cumhuriyetimiz Kemalist cumhuriyettir. Kemalizm kendine mahsus hususiyetler içinde doğmuş, Büyük dahimiz tarafından yaratılmış en güzel idaredir. Kemalizm'in birçok esasları vardır. Bunu parti bayrağının üzerindeki altı ok göstermiştir. Cumhuriyetimiz, bugün hepimizin gördüğü gibi her sınıf halka ve her zümreye siyasi hak bahşeylemiştir."* Vali konuşmasını şu sözlerle bitirmiştir: *"Bu Cumhuriyeti bilhassa bizim milli mizacımızı görerek tetkik ederek yaratan Ulu Dahiye bu bulunduğum mahalden selam gönderirken, hepimizi onun yüksek huzurunda hürmetle eğilmeye davet ederim."* konuşmalardan sonra işçiler bandosu İstiklal Marşı'nı çalmış, saat 11.30'da da büyük geçit resmi yapılmıştır.⁹³

1937'de yapılan geçit resmine orta derecedeki resmi, özel, azınlık ve yabancı okulların katılacakları belirtilmiştir. Ayrıca sivil öğrencilerin kasket ve koyu renkli, öğretmenlerin de mutlaka siyah elbiseler giyecekleri belirtilmiştir. Ayrıca yine bu yıl resmi geçitte trampet çalınmayacağına da dikkat çekilmiştir. Yapılan bu programda protokolün daha önceki yıllara oranla artışı dikkati çekmektedir.⁹⁴

Geçit resmi bir buçuk saatten fazla sürmüş, saat 13.00'da merasime son verilmiştir. Öğleden sonra okullarda müsamereler yapılmış, Kültür park'ta askeri bando çalınmış, milli oyunlar oynanmıştır. Saat 15.00'da parti de toplanan heyet Atatürk Heykeli'ne ve aziz

⁹³ Anadolu,30 Ekim 1937.

⁹⁴ Bengül Salman Bolat,A.g.e,s.162-169;Halkın Sesi,27 Ekim 1937.

şehitlerimizin mezarına çelenkler koymuşlardır. Gece ise İzmir’de fener alayı ve birçok yerde de balolar düzenlenmiştir.⁹⁵

30 Ekim bayramın ikinci günü halkevinde saat 12.00’da İzmir Hapishanesinde ki mahkumlara öğle yemeği verilmiştir. Burada Vali Fazlı Güleç bir konuşma yapmıştır.31 Ekimde ise Atatürk’ün annesinin mezarı etrafındaki parkın temeli atılmıştır. Çeşitli mekteplerin açılışı yapılmıştır.⁹⁶

b.Bayram Merasim Programı

1935’ten itibaren Cumhuriyet Bayramlarında yapılan merasim programlarının onuncu yıl örnek alınarak devam ettiğini söylemek mümkündür. 1934’ten 1938’e kadar yapılan Cumhuriyet Bayramlarındaki merasim programına göre ilk önce vilayette kabul merasimi ardından da geçit merasimi yapılmaktadır.

1934 Cumhuriyet Bayramı Merasim Programına göre;

1.Cumhuriyet Bayramı’nın 29 Ekim 1934 pazartesi günü kutlanması

2.Herkesin en temiz kıyafetlerini giymesi ve onuncu yıl için hazırlanan küçük firka bayraklarını yakalarına takması, Hayır Cemiyetlerinin de fakirlere verecekleri kıyafetleri bayram günü dağıtması

3.Bayramda her yerin bayraklarla, kırmızı beyaz kurdelelerle, defne dalları ile donatılması, Onuncu yılda yapılan taklarla da caddelerin süslenmesi

4.Halkın gece ve gündüz eğlenebilmesi için araçların bulundurulması, sokaklarda muzikalar ile marşların söylenerek gezintiler yapılması, havai fişek gösterilerinin yapılması ve fener alaylarının düzenlenmesi

5.Bayram günü gazetelerin bugünü halka tanıtabilecek büyüklükte çıkarılması

6.İzmir’in birçok semtinde kürsülerin kurulması, konuşmaların yapılması kararlaştırılmıştır.

7.Halk kürsülerinde ise söz söylemek için bayramdan önce ve bayram sırasında söz istemenin yeterli olacağı belirtilmiştir.

8.Halk kürsülerinde söz en fazla bir saat alınabilecektir. Burada yapılacak konuşmalar Cumhuriyetin, istiklalin önemi üzerine olacaktır.

⁹⁵ Anadolu,30 Ekim 1937.

⁹⁶ Anadolu,30,31 Ekim 1937

9.Halk kürsülerinde 18 yaşından büyük kadın ve erkek konuşma yapabilecektir.

10.Bayramda saat 9.00'dan 12.00'a kadar vilayet makamında kabul resmi yapılacaktır.

11.Öğleden sonra saat 14.00'da Gazi Heykeli önünde geçit resmi yapılacaktır. Bayram kutlamalarına herkesin katılması gerekmektedir.

12.Merasim başlamadan önce Vali Paşa Hazretleri yanında Mevki Kumandanı Paşa Hazretleri ile Cumhuriyet meydanına geleceklerdir. Meydanda bulunanların öntünden geçerek, onları selamlayıp kendileri için ayrılan yere oturacaklardır.

13.Geçiş resminin düzenli olabilmesi için geçit resmine katılacakların gösterilen yerlerde yerini almaları ve geçit resmi sırasına uyacak şekilde toplanmaları ve birbiri arkasından gelebilmeleri lazımdır.

14.Geçit Resminde herkes iş durumuna bakılmaksızın bir birlik halinde toplanacak ve geçebileceklerdir. Atlılar yayalara karışmayacak, yayaların arkasında toplu bir halde bulunacaklardır.

15.Heykeli çevreleyen yol tamamen boş kalacaktır. Grup ikinci kordonu takip edip, Alsancak istikametinde dağılacaktır.

16.Bugün herhangi bir cemiyetin rozet dağıtıp, para toplaması Cumhuriyete uygun olmadığı belirtilmiştir.

17.Gece Halkevinde bir temsil, Gazi mektebinde de bir müsamere verilecektir. İzmir Palas otelinde de bir eğlence düzenlenecektir.

18.Sabah saat 11.00'da şehitlikler ziyaret edilecektir. Şehir adına çelenkler konulacaktır.

19.Cumhuriyet meydanında herkesin bulunacağı yerler krokiler ile belirlenmiştir.

20.Bu programın tatbikine Kutlama Komisyonu tarafından Merkez Kumandanı ile Maarif Müdür Muavini Hakkı, Emniyet Müdürlüğü idare kısımları reisi Yaşar, C.H.F Esnaf Teşekkülleri Bürosu Şefi Osman ve Belediye Zabıta Amiri Ali Rıza Beyler görevlendirilmişlerdir.

21.Bayramın renkli, hareketli, neşeli geçebilmesi için tüm halkın gereken ilgiyi göstermesi gerekmektedir⁹⁷

1935 Cumhuriyet Bayramı Merasim Programına göre;

1.Cumhuriyet Bayramı 28 Ekim pazartesi günü saat 13.00'da başlayacak, çarşambaya kadar sürecektir.

2.Herkes en yeni kıyafetlerini giyecek. Parti üyeleri yakalarına küçük bayraklar takacaklar. Okulların, resmi dairelerin öğrencilere, hizmet adamlarına verecekleri yeni rubaları bu bayramda dağıtılacaktır. Hayır Cemiyetlerinin de fakir çocuklara verecekleri rubaları ve eşyaları bu günlerde dağıtmaları uygundur.

3.Bayramda bütün ev ve kuruluşlar süslenecektir.

4.Süsleme için bayrak, yeşillik, kırmızı beyaz kurdele, onuncu yıldan kalma levhalar ve taklar kullanılacaktır. Gece de her yer fener ve meşalelerle donatılacak, aydınlatılacaktır.

5.Bayram günleri ve gecelerinde halkın eğlenmesi için şehrin çeşitli yerlerinde ateşler, meşaleler yakılacak. Çeşitli eğlence araçları muzikalar bulundurulacak, oyunlar düzenlenecek, fener alayları yapılacaktır.

6.Bayram günlerinde gazeteler halka bugünün heyecanını anlatabilmek için daha büyük çıkarılacaktır.

7. İzmir'in çeşitli semtlerinde halk kürsüleri kurulacaktır.29,30 Ekim Salı ve Çarşamba günleri sabah saat 8.00'dan,akşam 17.00'a kadar konferanslar verilecektir. Konferansta cumhuriyetin ve devrimlerin önemi anlatılacaktır.

8.Halk kürsüsünde söz söylemek için önce ya da bayram günlerinde kürsü başında söz istemek ya da almak mümkündür.

9.Kadın ve erkek 18 yaşından büyük herkes söz söyleyebilir.

10.Konuşmalar, Cumhuriyetin ve devrimlerin önemi vurgulanacak şekilde olmalıdır.

11.Saat 10.30'a kadar hükümet Konağında devlet adına tören yapılacaktır.

12.Öğleden önce saat 11.00'da Cumhuriyet Meydanı'nda Atatürk Heykeli önünde geçit resmi yapılacaktır. Ulusal egemenliği, kurtuluş ve yükseliş savaşını gösterecek olan bu geçit resmine bütün halkımız katılmalıdır.

⁹⁷ Anadolu,23 Ekim 1934.

13.Geçit resmine başlamadan önce Vali Fazlı Güleç Cumhuriyet alanına gelecek, alanda yer alanların önünden geçerek onları selamlayacak ve yerine geçecektir. Bundan sonra Egemenlik Marşı ve Cumhuriyetin Onuncu Yıl Marşı sırası ile söylenecektir.

14.Geçit resminin düzgün yapılması için geçit resminde her kesimin duracakları yerler krokilerde belirtilmiştir.

15.Geçit resmine katılacakların listesi de verilmiştir.

16.Bu liste sadece resmi kuruluşları isimlemek amacıyla yapılmıştır. Bu sebeple geçit resminde hizmet ve iş farkı gözetmeden insanlar bir birlik halinde bulunacak ve geçeceklerdir. Geçit resmi bittikten sonra uçaklarımız uçuşlar yapacaklardır.

17.Cumhuriyet bayramı günü cemiyetlerden hiçbiri rozet dağıtmayacak ve para toplamayacaktır.

18.29 Ekim akşamı Salı günü balolar düzenlenecektir.

19.30 Ekim Çarşamba günü esnaf ve işçi birlikleri tarafından fakir çocuklar giydirilecek ve aileleri ile şenlik yapacaklardır. Bu şenlikte havai fişekler atılacak. Panayır yeri herkese açık olacaktır.

20.29 Ekim akşamı denizde de eğlenceler yapılacak, havai fişekler atılacaktır.

21.29,30 Ekim günleri askerler tarafından, Karşıyaka'da da halk ve okullar tarafından fener alayları yapılacaktır. Bu alay Atatürk'ün annesinin mezarına da gelerek çelenk koyacaktır.

22.29 Ekimde askerlere komutanları tarafından devrim ve Cumhuriyet hakkında konuşmalar yapılacaktır.

23.29 Ekim akşamı Halkevinde cumhuriyet hakkında konferans ve müsamere verilecek, eğlenceler yapılacaktır.

24.29 Ekim Salı günü ve akşamı öğretmenler tarafından öğrenci ve ailelerine konferanslar verilecektir.

25.Bayram günlerinin hareketli olabilmesi için bütün halkımızın ilgi göstermesi gerekmektedir.⁹⁸

1936 Cumhuriyet Bayramı Merasim Programına göre;

⁹⁸ Anadolu,22 Ekim 1935;Halkın Sesi 29 Ekim 1935.

1.Programın tebliğ ve ilanı davet hükmündedir.

2.Cumhuriyet Bayramı günü saat 8.30'dan 9.10'a kadar aşağıdaki sıra ile kabul resmi yapılacaktır. Müstahkem Mevki Komutanı, Kara, Deniz, Hava ve Jandarma Komutanları, Vekalet Müfettişleri, Adliye Başkanları, Defterdar, Maliye Dairesi Amirleri, Tapu, Kadastro, Sicil Müdür ve Muhafızları, Dahiliye Daireleri Amirleri Muavini, İdare Heyeti Üyeleri, Emniyet, Hukuk işleri, Nüfus Müdürleri, Karşıyaka Nahiyesi Müdürü, İstatik Müdürü, Mektep Müdürleri, Posta ve Telgraf Baş Müdürleri, Liman İşleri Müdürü, Ticaret Odası ve Borsa Umumi Katip ve Komiseri, Hastane Baş Hekimleri, İskan Müdürü, Vakıflar Müdürü, İzmir Müftüsü, Umumi Meclis Azaları. Belediye Reisi ve Azaları, CHP Vilayet İdare Heyeti, Kızılay Çocuk Esirgeme Kurumu, Malul Gaziler, Muallimler Birliği Matbuat Mümessilleri, Bankalar ve Maliye Mümessilleri Direktörleri ve diğer Cemiyet Reisleri, Hahambaşı.

3.9.10 ve 9.25'te komutanlığa ziyaret iade edilecektir.

4.9.40 ve10.15'te konsoloslar kabul edilecektir.

5.Saat tam 10.30'da Cumhuriyet meydanında olunacak, halkın bayramı kutlanacaktır.

6.Askeri merasim ve geçit resmi programı komutanlar tarafından bildirilecektir.

7.Kabul resminde siviller frak giyeceklerdir.

8.Resmiyet dışındaki törenler kutlama komisyonunun umumi programında gösterilmiştir.

Cumhuriyet Bayramında bütün okullar 28 Ekim öğleden sonra başlayarak 2 Kasım kadar tatildirler.⁹⁹

1937 Cumhuriyet Bayramı Merasim Programına göre;

1.Saat 9.15'te hükümette tören yapılmıştır. Resmi kabul bir saat devam etmiştir. Bunu takiben Vali, Belediye Reisi ile Parti Erkanı, Müstahkem Mevki Kumandanlığına giderek General Rasim'in bayramını kutlamışlardır.

2.Saat 11.00'da Vali Atatürk Heykeli önüne gelerek halkı selamlamıştır. Vali daha sonra Atatürk Heykeli önünde bir konuşma yapmıştır. Konuşmadan sonra işçiler bandosu İstiklal Marşı'nı çalmıştır

⁹⁹ Anadolu,23 Ekim 1936.

3.Saat 11.30'da da büyük geçit resmi yapılmıştır. Geçit resmi bir buçuk saatten fazla sürmüştür,

4.Saat 13.00'da merasime son verilmiştir. Öğleden sonra okullarda müsamereler verilmiştir, Kültürpark'ta askeri bando çalınmıştır, milli oyunlar oynanmıştır.

5.Saat 15'00'da parti de toplanan heyet Atatürk Heykeli'ne ve aziz şehitlerimizin mezarına çelenkler koymuşlardır.¹⁰⁰

c.Bayram Konuşmaları ve Değerlendirmeleri

1935–1938 döneminde Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında ülkedeki gelişmelerle ilgili olarak yapılan değerlendirmeler, içerik olarak birbirlerine büyük benzerlik göstermektedir. Bu değerlendirmelerde Milli Mücadele dönemi öncesi ve sonrası Türkiye'nin durumu, Cumhuriyetin ilanı ve sonrası yapılan inkılâbın kazandırdıklarının konu edildiği görülmüştür. Basında bu tür değerlendirmeler yapan Falih Rıfkı Atay 1936 da, Rahmi Balaban 1937'de yazdıkları yazılarda, I. Dünya Savaşı sonrası ülkedeki kötü durumun 1920'de kazanılan zaferle sona erdiği ve Türkiye'de artık halledilmemiş bir dava kalmadığını ifade etmişlerdir.

1937'den itibaren Atatürk'ün hastalığı iyice ilerlemeye başlamıştır. Sabiha Gökçen hatıralarında, 1937'deki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarından sonra İstanbul'a gittiklerini ve hastalığının artık başladığını ve kendisinin de bunun farkında olduğunu anlatmıştır.¹⁰¹

1937 ve öncesindeki dış gelişmeleri incelediğimizde Türkiye'nin izlediği barışçı politikanın bayram kutlamalarında da etkisini görmek mümkündür. Türkiye yeni Türk Devleti'nin kuruluşundan sonra dışa karşı barışçı politikasını devam ettirmiş ve Cumhuriyet Bayramı Törenlerinde birçok ülkeden tebrik mesajları almıştır. Romanya gazeteleri Türk Milli bayramı ve Gazi Mustafa Kemal hakkında birçok makale yayınlamış ve Yarı resmi Endepandas Romen gazetesi Balkan Antantı konferansının 11.Cumhuriyet kutlamalarıyla aynı tarihe denk geldiğini yazdıktan sonra şöyle devam etmiştir:”*Yeni Türkiye uzun seneler kendini garp aleminden tecr't ede dahilde garp modeli üzerine cezri istihale ile meşgul oldu. Ve bu eser tamam olunca beynelminel sahneye tekrar çıkarak bütün kuvvetiyle sulhun takviyesine*

¹⁰⁰ Anadolu,30 Ekim 1937;Halkın Sesi,28 Ekim 1937.

¹⁰¹ Rahmi Balaban, “ *Büyük Bayramımız*”, *Fikirler*, C.7, Sayı, 158, 1 Kasım 1937, s.1–2.Bengül Salman Bolat,A.g.e.,s.174,Sabiha Gökçen, *Atatürk'le Bir Ömür*, Oktay Verel'in Kaleminden, 3. Baskı, İstanbul, 2000, s.233–236

çalıştı. Ankara diplomatlarının eseri burada tekrara lüzum göstermeyecek derecede methüsenâ edilmiştir.¹⁰²”

Lehistan’da ise 11.yıl dönümü dolayısıyla başlıca gazeteler uzun makaleler ve Gazi Mustafa Kemal’in fotoğraflarını yayınlarak Türkiye’nin Cumhuriyet Hükümeti idaresinden mükemmel bahsetmişlerdir. Almanya Cumhuriyet Reisi M.Hitler, T.C.Reisi Cumhurbaşkanı M.Kemal’i tebrik etmiştir.¹⁰³Bu tebrik mesajları bize Cumhuriyet ile birlikte yeni Türk Devleti’nin dışarıda hatırı sayılır ülkeler arasına geldiğini göstermektedir.

Anadolu gazetesi 29 Ekim günü yayınladığı sayısında Cumhuriyet’in önemini şu şekilde dile getirmiştir. *“Cumhuriyet bu memlekette o kadar hayırlı olmuştur ki, bu sayede bir ulus ölümden kurtulup bugünkü uygarlık ve kudret seviyesine erişmiştir. Cumhuriyetin büyük değerini anlatabilmek için o eski günleri o kara geceleri hatırlamak yeterlidir. Başta hain bir padişah, düşmanla elele vermiş bir hükümet. Millet ise yorgun ve perişan bir haldedir. Bu ulus eline egemenliği aldığı ve Cumhuriyete ulaştıktan sonra zafere kavuşmuştur. Cumhuriyetin onikinci yılı içinde yapılanları saymak mümkün değildir. Türk Cumhuriyeti bize yüksek uluslar arasında şerefli bir yer vermiştir. Bugün Cumhuriyetin onikinci yıl dönümünde bulunuyoruz. Bu oniki yılın büyük Türk tarihinde yeri nedir? Türk tarihi baştan başa şanlı şerefle doludur. İçte güven, dışta saygı bu memleketin şimdiye kadar görmediği bir gelişme, hep bu cumhuriyet sayesinde. Onun için bu günü bütün varlığımızla kutluyoruz.¹⁰⁴”*

1935 yılında, Karşıyakalı Hüseyin Avni Ozan mezar başında bir konuşma yapmış ve bu konuşmasında bizim için bu kadar önemli olan Cumhuriyet yönetiminin kurucusu M.Kemal Atatürk’e yapılan suikast girişimini kınadığını belirterek, tepkisini dile getirmiştir. Türk ulusunun Atatürk’e suikast girişimlerinde bulunanların duyduğu tepkiyi nefreti anlatan Hüseyin Avni sözlerini yine kendisine ait bir manzum ile bitirmiştir.¹⁰⁵Bu manzum bize Atatürk’e ve onun eserine verilen önemi göstermektedir.

*“Atatürk’ün o kutsal benliğine atılan
Kurşun bilmez misin ki, ulusal kalbi deler
İşittin mi onun yüce katında kalkan
Hain başlar alçalır, dev göndeler sendeler...”*

¹⁰² Anadolu,30 Ekim1934.

¹⁰³ Anadolu,31 Ekim 1934.

¹⁰⁴ Anadolu,29 Ekim 1935.

¹⁰⁵ Anadolu,30 Ekim1935.

*Biz onun için göklerde şimşek olur çakarız.
Coşkun denizler gibi dalgalanır kanımız
Biz, onun için,dünyayı ateş olur yakarız
Atatürk'ümüz için kurban olsun canımız"*

Anadolu Gazetesi yazarlarından Orhan Rahmi Gökçe, "Cumhuriyeti kökü göklerde bulunan tuba ağacı gibi değil, kökü en yüksek cemiyet idaresinde ve meyveleri vatandaş kucagında bulunan bir ağaç gibi düşünmek gerekir."¹⁰⁶ demiştir. O ağacın altında 17 milyon Türk kalabalığı oturmaktadır. O ağacın zirvesinde bizim bayrağımız dalgalanmaktadır. Bu ağacın gölgesinde modern bir cemiyet çalışması, hızlı bir millet kalkınması vardır. Türk kadını bugün erkek kardeşi gibi okuyup yükselmekte, meslek sahibi olabilmektedir. Halk inkılabı da halkın okutulması ve okumanın kolaylaştırılması bakımından çok mühim bir hareket olmuştur. Bunun sonucunda okuma yazma oranı artmıştır, bütün bunlar Cumhuriyetin kazandırdıklarıdır¹⁰⁷.

Anadolu gazetesinin önemli isimlerinden Saime Sadi cumhuriyet ile ilgili yazısında Cumhuriyetin önemli, tarif edilemez olduğunu, onu anlatarak değil, yaşayarak öğrenmek gerektiği üzerinde durmuştur ve şöyle devam etmiştir."Bugünde az, fakat kendimce öz sandığım birkaç cümle söylemek istedim. Çünkü bazen taşkın gelen öyle sevinç ve saadetler var ki, insanın bütün varlığını istila ettikleri halde, bunların ifadesi imkanı bulunamaz, Dudak kıvılcımdan akan bir damla göz yaşı bazen çok şey anlatmıyor mu? Bende Cumhuriyet deyince milletimin tarihine şöyle bir baktım. Bugünü gözden geçirdim. Bir şeyler yazmak istedim ve yazdım. Çok zayıf geldi yırttım, attım. Cumhuriyet sen ne asilsin, ne adilsin, ne güzelsin, ne kudretsin, ne şerefsin, nesin, nesin?"¹⁰⁸

Saime Sadi'nin sorusuna yine Anadolu gazetesi yazarlarından H.R.Öktem'in kaleminden cevap vermek Cumhuriyet'in önemini anlamak açısından faydalı olur düşündesindeyim. Yazar konuşmasında" *Sulh ve sakinlik içinde yurdumuzu yapmaya, milletimizi medeni milletler seviyesinin de üstüne çıkarmaya bu idare de karar verdik. Ondört yıllık Cumhuriyet idaresinde o kadar büyük ve geniş işler başardık ki, eşine hiçbir milletin tarihinde rastlanmaz. Denilebilir ki, asırları yıla ve ayları saatlere sığdırdık. Bunlarla*

¹⁰⁶ Anadolu,29 Ekim 1936.

¹⁰⁷ Anadolu,29 Ekim 1936.

¹⁰⁸ Anadolu,29 Ekim 1936.

göğsümüzü kabarta kabarta övünebiliriz. Her sene öncekinden parlak kutlanan bu bayram gününde küçük büyük,kadın erkek her sınıf halkımızın çehresinde daha çoğalan sevinç ve inanç izleri;hepimizin bu idareden gördüğümüz ilerleme,başarma,refaha ve saadete doğru götürülüş çalışmalarına karşı duyduğumuz minnetlerin ve şükranların ifadesidir. Büyük Bayramımızı sevinçle kutluyoruz. Gönlümüz emniyetle dolu, gözlerimiz bizi bekleyen aydınlık, refah ufuklarına ümitlerle bakıyor, yüzlerimizde neşe güneşleri parlıyor ve hep birlikte diyoruz ki:”Binbir çeşit feyizli eserleri ile ondört yaşını dolduran Cumhuriyetin kutladığımız bayramını en büyüğümüzle, büyüklerimizle şerefli ve çalışkan milletimizle beraber daha pek çok yıllar kutlamak dileriz. Cumhuriyet idaresinin 14.yılıni kutlayan vatandaşlarımızı sevgi ve saygıyla kutlarız.¹⁰⁹” diyerek Cumhuriyet’in ülkemize kattığı değer dile getirilmiştir.

Cumhuriyet idaresi ile birlikte özgür bir şekilde ülkemizde yaşamaya başladık. Eğer bugün dünya üzerinde varlığımız tanınıyorsa, sözümüz dinleniyorsa, dostluğumuza kıymet veriliyorsa bunları bize temin eden bu idaredir. Memleket içinde bayındırlık ve medeniyet eserleri olarak ne yaptysak bu idare zamanında yaptık ve dış siyasette ne itibarlar kazandıysak bu devirde kazandık.

Sulh ve sakinlik içinde yurdumuzu yapmaya, milletimizi medeni milletler seviyesinin de üstüne çıkarmaya bu idare de karar verdik. Ondört yıllık Cumhuriyet idaresinde o kadar büyük ve geniş işler başardık ki, eşine hiçbir milletin tarihinde rastlanmaz. Denilebilir ki, asırları yıla ve ayları saatlere sığdırdık. Bunlarla göğsümüzü kabarta kabarta övünebiliriz. Her sene öncekinden parlak kutlanan bu bayram gününde küçük büyük, kadın erkek her sınıf halkımızın çehresinde daha çoğalan sevinç ve inanç izleri; hepimizin bu idareden gördüğümüz ilerleme, başarma, refaha ve saadete doğru götürülüş çalışmalarına karşı duyduğumuz minnetlerin ve şükranların ifadesidir.¹¹⁰ Bu yüzden Cumhuriyete önem vermeli ve onu korumalıyız. Be görev daha çok yarının gençlerine düşmektedir. Onun için Atatürk ‘ün “*Ey Türk gençliği! Birinci vazifen Türk istiklalini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegane temeli budur.Bu temel senin en kıymetli hazinendir...İstiklal ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar,bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler.Cebren ve hile ile aziz vatanın,bütün kaleleri zaptedilmiş,bütün tersanelerine girilmiş,bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bir fiil işgal edilmiş olabilir..Ey Türk istikbalinin evladı!İşte bu ahval ve şerait içinde dahi,vazifen;Türk istiklal ve cumhuriyetini kurtarmaktır.Muhtaç olduğun kudret*

¹⁰⁹ Anadolu,29 Ekim 1937.

¹¹⁰ Anadolu,29 Ekim 1937.

*damarlarındaki asil kanda mevcuttur!*¹¹¹” sözleri ile bitirerek Cumhuriyet’in önemi ve korunması konusunda sizleri bir kez daha düşünmeye sevk ediyorum.

4. İzmir’de Cumhuriyet Bayramının 15.Yıl Kutlama Törenleri

a.Bayram İçin Yapılan Hazırlıklar ve Törenler

Cumhuriyet yıldönümü kutlamaları içinde özel bir yere sahip olan Onuncu yıl gibi, On beşinci yıl kutlamalarına da büyük önem verilmiş ve hazırlıkları aylar öncesinden başlamıştır. Cumhuriyetin On beşinci yılında yapılan hazırlıklarda da Onuncu yıl programı aynen örnek alınmıştır, denilebilir.

20 Temmuz 1938’de çıkarılan bir kararnamede, Onuncu yılda olduğu gibi On beşinci yılda da, ülkedeki gelişmelerin, Cumhuriyetin kazandırdıklarının vatandaşlara renkli, hareketli ve anlamlı bir şekilde anlatılması amacı açıklanmıştır. Bu belgede kutlama komiteleri, bu komitelerin kimlerden oluşacağı ve son olarak ta devlet teşkilatları, banka ve kurumların da yardımları için ricada bulunulduğu ifadeleri görülmektedir.¹¹²

Onuncu yılda olduğu gibi On beşinci yılda da Kutlama Yüksek Komisyonu, düşünce adamları ve edebiyatçılar başta olmak üzere bu işle ilgili olabilecek kişilerden Cumhuriyetin önemini vurgulayan, bayramın coşkusu arttıracığı düşünülen özdeyişler istemiştir.

Cumhuriyetin 15 yılda başardığı işleri anlatan bir kitapçık hazırlanması ile ilgili bir talimat çıkarılmıştır. Dönemin basımından alınan bilgiye göre; On beşinci yılla ilgili olarak çıkartılan bu kitap 611 sayfa olup, kapağında mermer levha üzerine altı ok, önde Atatürk resmi ve XV rakamı bulunmaktadır. Kitabın başında Atatürk’ün 10. Yıl Nutku ve Marşı yer almıştır. Kitapta 19 Mayıs 1919’dan başlayarak On beşinci yıla kadar olan tüm gelişmeler kronolojik olarak anlatılmıştır.¹¹³

Atatürk, Cumhuriyetin On beşinci yıldönümünde hastalığının en ağır devresinde olmasından dolayı bu yılki kutlama ve törenlere katılamamıştır. Böylece, Ankara’da Atatürksüz olarak ilk Cumhuriyet Bayramı programı hazırlanmıştır.

Onbeşinci Cumhuriyet Bayramı taşıdığı mana ve kıymete yakışır bir şekilde kutlanmıştır. Türk ulusu en büyük bayramı coşkun tezahürat, içten gelen sevinç ve saadete kutlamıştır. Geçit resminde bulunmak, konuşmaları dinlemek üzere, herkes temiz elbiselerini giyip, binlerce halk sabahtan sokaklara dökülmüş, Cumhuriyet Meydanını doldurmuştur.

¹¹¹ Anadolu,29 Ekim 1934.

¹¹² Bengül Salman Bolat,A.g.e,s.166.

¹¹³ A.g.e,s.164,165.

Meydan bayraklarla süslenmiş, Atatürk'ün Heykeli önüne bir hitabet kürsüsü konulmuş, birinci kordonda geçit resmi için tribünler yaptırılmıştır. Şehrin çeşitli alanlarına 15'er kadar zafer takı kurulmuştur. Ulaşım araçları da dahil olmak üzere her yer bayraklarla donatılmıştır.¹¹⁴

İzmir'de Cumhuriyet bayramı resmi törenleri, sabahleyin saat 8.00'da Vilayet Makamında şehirde bulunan milletvekillerinin, askeri komuta erkanının, vilayet erkanının, yüksek memurların, CHP ve diğer teşkilat üyelerinin, konsolosların tebriklerini kabulüyle başlamıştır. Belediye Reisi Dr. Behçet Uz da Vali Fazlı Güleç'e ziyarette bulunmuştur. Vali Fazlı Güleç Müstahkem Mevki Komutanına iade-i ziyarette bulunmuştur. Daha sonra hep birlikte Cumhuriyet Meydanına gitmişlerdir. Vali, Müstahkem Mevki Komutanı ve Belediye Başkanı meydanda toplanan kalabalığın Cumhuriyet Bayramını kutlamıştır. Daha sonra Atatürk heykeline çelenkler konmuş, öğrencilerinde katılımıyla istiklal marşı söylenmiştir. Marşın okunmasından sonra Vali Fazlı Güleç bir hitabede bulunmuş ve konuşmalar yapılmıştır. Gece fener alayları düzenlenmiştir. Bayram dolayısıyla resmi daireler ve çarşılar tatil edilmiştir.¹¹⁵

Bayındırlık ve İskan Bakanlığından gelen genelgeler doğrultusunda, Cumhuriyet Bayramında bütün ulaşım araçlarının fiyatlarının ise yarı yarıya indirmesine karar verilmiştir. Posta idaresi, Cumhuriyet bayramına özel posta pulu çıkarmıştır. Çok güzel ve kıymetli olan bu hatıra pulları 6 çeşit ve 39,5 kuruştur.¹¹⁶

Cumhuriyet'in 15.yılı dolayısıyla açılması gereken yeni okulların açılışı törenleri de halkın yoğun program içinde yorulmaması için bir hafta önceye alınmıştır.

Karşıyaka ve diğer semtlerde de Cumhuriyetin onbeşinci yılı dolayısıyla halka konferanslar verilmiştir.

1923'ten sonra doğan çocukların, Cumhuriyeti benimsemesini sağlamak amacıyla kutlama programının 15.maddesinde çocukların ilgisini çeken salıncak, atlı karınca, kukla ve diğer eğlenceler şehir ve kasabanın alışılmış yerinde eskisinden daha düzenli hazırlanmıştır. Çocukların çok geldiği bu eğlence yerlerinde onların ilgisini çekecek surette Cumhuriyeti hatırlatıcı gösteriler düzenlenmiştir.¹¹⁷

¹¹⁴ Anadolu,30 Ekim 1938;Halkın Sesi 26 Ekim 1938.

¹¹⁵ Anadolu,29 Ekim 1938;Halkın Sesi,28 Ekim 1938.

¹¹⁶ Anadolu,22,23 Ekim 1938.

¹¹⁷ Türkan Çetin, *İzmir'de Cumhuriyet Bayramının 15.Yıldönümü Kutlama Törenleri, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, cilt 3, sayı 8,1998, s.61.

İzmir Halkevi, Cumhuriyet Bayramı nedeniyle hapisanedeki 590 mahkuma yemek vermiştir. Saat 16.00'da Vali Fazlı Güleç, Belediye Başkanı Dr.Behçet Uz, Halkevi Başkanı Şehime Yunus, Müddeiumumi Muavini Sabri Atamaner hapisaneye gitmiştir. Hapishane müdürü İbrahim Hekimoğlu gelenleri karşılamıştır. Hapishane bahçesinde toplanan mahkumlara Vali Fazlı Güleç: *"Arkadaşlar! Bugün dışarıda serbest gezen, hürriyetine sahip olan arkadaşlarımız Cumhuriyet'in 15. Yıldönümünü kutluyorlar. Sizler aramızda ayrı bulunuyorsunuz. Sizin mazur olduğumuzu düşündük ve size büyük bayramı kutlamak için buraya geldik. Günlerinizin çabuk geçmesini, yakın zamanda buradan kurtulmanızı, ailenize kavuşmanızı, cemiyet için hayırlı işler yapmanızı, başarmanızı dilerim"*¹¹⁸ demiştir.

1938'deki Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları için yukarıda da belirttiğimiz gibi birçok hazırlıklar yapılmasına karşın, Atatürk'ün ağır hasta olmasından dolayı her yıl düzenlenen balolar yapılmamıştır.25 Ekim 1938'de Dışişleri Bakanlığından tüm elçiliklere gönderilen bir genelgede, *"Cumhuriyet'in bu yıl dönümünde gündüz bir çay vererek resmi kabul yapmakla iktifa olunması ve Atatürk'ün rahatsızlığından dolayı balo ve suare tertip edilmemesi ve Ankara'da balo yapılmayacağı rica olunur"* denilerek, bu yazı elçiliklere ulaştırılmıştır. Aslında 22 Ekim günü, Atatürk'ün sağlığı ile ilgili olarak bir sağlık bülteni yayınlanmış ve hastalığın arızalarının tamamen geçtiği bildirilmiştir. Bu bültene rağmen, gerek içerde gerekse de dışarıda bulunan ilgili yerlere eğlence yapılmamasına ilişkin genelgeler gönderilmesi tehlikenin atlatılmadığını göstermektedir.

Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları,30 Ekim Pazar akşamı Denizbank'ın düzenlediği deniz eğlenceleri ve havai fişek gösterilerinin ardından sona ermiştir.

b.Bayram Merasim Programı

Cumhuriyetin 15.yılımı kutlamak üzere parti başkanlığı bir program hazırlamıştır. Bu programa göre;

1.Cumhuriyet Bayramı 28 Ekim Cuma günü saat 12.00'da başlayacak ve Pazar günü akşamına kadar sürecektir.

2.Vatandaşlar bayram günleri en yeni en temiz kıyafetlerini giyecekler. Bayram günleri partililer yakalarına küçük bayraklar takacaklardır.

3.Bayram günleri ve geceleri bütün binalar donatılacak ve süslenecektir.

¹¹⁸ Anadolu,30 Ekim1938;Türkan Çetin, A.g.e,s.64.

4.Süsleme kanuna uygun olacak, her yer bayraklarla, yeşilliklerle, kırmızı beyaz kurdelelerle donatılacaktır. Geceleri de her yer aydınlatılacak, Denizbank tarafından körfez vapurlarında gece eğlenceleri yapılacaktır.

5.İzmir'in çeşitli semtlerinde taklar yaptırılacaktır.

6.Bayram günlerinde ve gecelerinde halkın eğlenebilmesi için belediye tarafından ateşler ve meşaleler yakılacaktır. CHP çeşitli semtlerde balolar düzenleyecektir.

7.29,30 Ekim tarihleri arasında çeşitli meydanlarda hatipler tarafından Cumhuriyet'in faydaları, eserleri ve üstünlüğü hakkında konuşmalar yapılacaktır.

8.Halk kürsülerinde söz almak için parti il yönetim kurulu başkanlığına ve bayram günlerinde kürsüler başında bulunacak üçer kişilik komitelere başvurmak lazımdır.

8.Halk kürsülerinde kadın ve erkek 18 yaşından büyük herkes konuşabilecektir.

9.Halk kürsülerinde bulunan komiteler Cumhuriyet ilkelerine aykırı sözler söyletmeyecektir.

10.29 Ekim cumartesi günü Hükümet Konağında devlet adına kabul resmi yapılacaktır. 11.Hükümet Konağı önünde yapılacak olan törene gidecek olan Mebuslar, Belediye Reisi, Halkevleri, Vilayet ve Şehir Meclisi Azaları, İşçi Esnaf Birlikleri Müdürü, Çocuk Esirgeme, Türk Hava Kurumu, Verem Mücadele, Türk Maarif, Malul Gaziler ve Emekli Subaylar, Ticaret Odası ve Borsa Reisleri saat 8.00'da Beyler sokağında CHP merkezinde bulunacak, buradan toplu olarak Hükümet Konağına gideceklerdir.

12.29 Ekim öğleden önce saat 13.30'da Atatürk Heykeli Önünde geçit resmi yapılacaktır.

13.Partililer krokide gösterilecek şekilde yerlerini almalıdır. Her parti adını gösterecek bir levha ile parti bayrağı taşınmalıdır.

14.Geçit resmi başlamadan önce Vali ve parti başkanı Fazlı Güleç beraberinde askeri komutan olduğu halde Cumhuriyet Meydanına gelecek ve orada yer alan grubun ve askerlerin önünden geçerek bayramlarını kutlayacak ve yerini alacaklardır. Bundan sonra Atatürk heykeline çelenk konaçak ve ardından İstiklal Marşı okunacaktır. Ardından Fazlı Güleç konuşma yapacaktır.

15.Resmi geçit yürüyüşüne katılanlar Kültürpark'a giden Vasıf Çınar caddesinde son bulacaktır.

16.Cumhuriyet bayramı günlerinde Cemiyetlerden hiçbirisi rozet dağıtmayacak, para toplamayacaktır.

17.29 Ekim cumartesi günü Kültürpark Gazinosu'nda bir balo verilecektir.

18.29 Ekim cumartesi Halkevi'nde konferanslar, müsamereler ve eğlenceler düzenlenecektir.

19.30 Ekim Pazar günü Denizbank'ın yapacağı deniz eğlenceleri olacak ve havai fişek gösterileri yapılacaktır.

20.Bütün sinemalarda Cumhuriyet Bayramı günlerinde milli heyecanı okşayacak inkılabı ait filmler gösterilecek ve burada konferanslar verilecektir.

21.İlkokullarda velilere konferanslar ve müsamereler düzenlenecektir.

22.Bütün köylere 29 Ekim cumartesi günü saat 9.00'da okunmak üzere vilayet tarafından birer tebrik mektubu gönderilecektir.

23.Programın düzgün uygulanabilmesi için CHP adına yardımcı üye Mehmet Aldemir, Merkez Komutanlığı, Emniyet ve Kültür Diröktörleri, İşçi ve Esnaf Birliği Müdürü ve Belediye Zabite Amirliği memurları görevlendirilmiştir.

24.Bu program dışında söz söylemek yasaktır. Bütün kurumlar bu programa uymalıdır.¹¹⁹

Halkevi de Cumhuriyet Bayramı için aşağıdaki programı hazırlamıştır. Buna göre;

1.29 Ekim saat 12.00'da İstiklal konulu kısa bir konuşma yapılacak, İstiklal marşının hep bir ağızdan söylenmesi için çalışılacaktır.

2.28 Ekimde saat 17.00'da İnkılap tarihi Öğretmeni Reşit Gürol tarafından konferans verilecektir.

3.28 Ekim saat 20.30'da "Bir Gönül Masalı" adlı piyes temsil edilecektir.

4.28 Ekim Cuma günü Kız Öğretmen Okulu'nun öğrencileri köycülük kolu ile beraber Pınarbaşı köyünde Cumhuriyete ait bir temsil verecekler ve köyde konuşmalar yapacaklardır.

5.Halkevi de 29 Ekimde Hükümet Konağı önünde devlet namına yapılacak törene katılacaklardır.

¹¹⁹ Anadolu,20 Ekim 1938.

6.29 Ekim cumartesi 10.30'da Halkevi üyeleri de Atatürk Heykeli önünde yapılacak geçit resminde kutlama komitesi tarafından çıkarılacak krokide yerini alacaktır.

7.29 Ekim cumartesi günü Halkevi tarafından halkevi idare heyetinin gözetiminde cezalıları bir öğle yemeği verilecektir.

8.29 Ekim saat 18.00'da İnkılap tarihi öğretmeni tarafından bir konferans verilecektir.

9.29 Ekim saat 20.00'da Baro Reisi Mustafa Münir Birsal tarafından cumhuriyet ile ilgili bir konferans verilecektir.

10. Onbeşinci yıla girerken adlı şiir okunacaktır.

11.29 Ekim saat 21.00-23.00 arası Halkevi Ar Komitesi tarafından halk şarkıları söylenecektir.

12.23.00'dan sabaha kadar çeşitli eğlenceler yapılacaktır.

13.30 Ekim pazar günü Ticaret Lisesi hukuk öğretmeni Avni Ayata tarafından Cumhuriyet Ekonomisi konulu bir konuşma yapılacaktır.

14.30 Ekim pazar günü felsefe öğretmeni tarafından da bir konuşma yapılacaktır.

15.30 Ekim saat 20.30'da Halkevi gösteri kolu tarafından bir piyes hazırlanacaktır.

16. Bayramın son günü merasimle bayram bitecektir. İstiklal Marşı şehrin her tarafında hoparlörlerle dinlenecektir. O dakika Türk olan her vatandaş mümkünse hoparlör altında toplanıp törene katılacaktır.

Not: Bu program davetiye yerindedir. 12 yaşından aşağı çocukların getirilmemesi rica olunur.¹²⁰

Onbeşinci Yıl Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları çerçevesinde;

1. Kutlama programı ve cumhuriyet alanı krokisi gerekli olan bütün kurumlara gönderilmiştir. Kabul resmi programı ayrıca bildirilecektir.

2. Ortaokullar da belirlenen plan çerçevesinde yerini alacaktır.

3. Ortaokullar gerek duruş gerekse geçit resminde mutlaka sırayı gözeceklerdir.

4. Özel ve yabancı okullar boş buldukları yeri alanda geçip dolduracaktır.

¹²⁰ Anadolu, 27 Ekim 1938.

5. Anaokulları törene her ne şekilde olursa olsun katılmayacaktır.
6. Her okulun oluşturacağı izci grubu da yürüyüşe katılacaktır.
7. Törene ilköğretim ikinci kademenin öğretmen ve öğrencileri ile ortaöğretimin öğretmen ve öğrencileri katılacaktır.
8. Duruşta ve yürüyüşte üçerli manga düzeni gözetilecek, küçük boylular öne alınacaktır.
9. Çocuklarda fizyolojik sıkıntılara yer vermemek için önlemler alınmıştır.
10. Öğretmenler geçit yürüyüşü sırasında öğrencilerin başında bulundurulacaktır.
11. Öğrencilerin aynı kıyafetleri giymesi istenmiş, böyle elbisesi olmayanların törenin dışında bırakılmamasına karar verilmiştir.
12. Uzak semtlerden gelen, yürümeye gücü, binmeye parası elvermeyenler zorlanmayacaktır.
13. Tören dönüşünde öğrenciler dönecekleri yerlere kadar öğretmen gözetimi altında gideceklerdir.
14. Sınıflarının ve çocuklarının küçük olması nedeniyle törene katılmayan öğretmenler, bugünün önemini sınıfta öğrencilerine anlatacaklardır.
15. Bayramın okul içinde kutlama ve işlenme şekli öğrencilerin dediği müfredatın ve Bakanlığın belirlediği şekilde olacaktır.¹²¹

c. Bayram Konuşmaları ve Değerlendirmeleri

Cumhuriyet'in 15. yılı dolayısıyla yapılan konuşmalar geçen sürede neler yapıldığını bize çok güzel ifade etmektedir. Anadolu gazetesi yazarlarından Orhan Rahmi Gökçe "Cumhuriyetimiz 15 yaşında"¹²² ve Hamdi Nüzhet Çançar'ın "15 yıl"¹²³ adlı yazıları Cumhuriyet hakkındaki düşüncelerini ve 15 yılda gelinen noktayı çok iyi ifade etmektedir.

¹²¹ Anadolu, 28 Ekim 1938.

¹²² Anadolu, 29 Ekim 1938. "Onu bugün onbeş yaşının temiz, saf kanı içinden bir fışek gibi göklere fırlayıp duran hayat aşkı ve heyecanı, çelik bilekleri, zorlu pençesi, en uzak ufuklara, en sonsuz enginlere çevrilmiş ateş gözleri ile karşımızda görüyoruz.

Bir mucize gibi ihtiyar ve hasta bir insan postunun altında yalınkılıç fırlayan bu genç, tarihin Türk mükedderati mecrasını değiştiren "O" nun oğludur. Biz Cumhuriyeti kökü göklerde olan hurafevi bir tuba ağacı gibi değil, köklerini damarlarımızın içine salmış gibi görüyoruz.

1938 yılında Cumhuriyet ile ilgili verilen mesajlarda, Cumhuriyetin övgüsü ve rejimin Türkiye'ye kazandırdıklarının yanında zaman zaman Cumhuriyeti kaybetme endişesi de dile getirilmeye başlanmıştır. Örneğin Atatürk'ün Cumhuriyetin On beşinci yılında yaptığı konuşmasında orduya yönelik bir mesajı olmuştur. Yapılan araştırmada Atatürk'ün Cumhuriyet Bayramlarında başka bir mesajına rastlanmamıştır. Atatürk orduya yönelik olan On beşinci yıl mesajını Mareşal Fevzi Çakmak'la beraber hazırlamıştır. Bu mesaj Atatürk'ün hastalığından ve Ankara'ya gelemediğinden dolayı, Bayram günü Başbakan Celal Bayar tarafından okunmuştur. Atatürk Türk ordusuna hitaben özetle, ordunun geçmişte ülkeyi düşman istilasından kurtardığı gibi bu günde donanımı, teçhizatı ve sahip olduğu ülkeyi koruma görevini yerine getirdiğini belirtmiştir. Atatürk mesajında Türk ordusunun, Türk vatanının Türklük camiasının şan ve şerefini içte ve dıştaki tehlikelere karşı korumaktan ibaret olan görevini hatırlatarak ordunun daha da gelişmesi için yapılan son sistem fabrikalar ve silahlarla daha da güçlendiğini ifade etmiştir.¹²⁴ Atatürk'ün orduya yönelik olan bu mesajının, 1938 yılında, savaş tehdidinin iyice arttığı ve tehlikenin çok yoğunlaştığı bir dönemde verilmesinin dikkat çekici olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca onun ağır hastalığı ve her an hayatını kaybedeceği endişesinin de yoğunlaştığı bir devreye girilmiştir. Atatürkçü devlet adamları ile yazarlarının demeçlerinde bu kaygı görülmektedir.

Toprağımızda açan çiçekte Cumhuriyetin usaresi ve bahar zevki vardır. Fabrikaların makine sesleri, işleyen çarklar, atölyeler, açılan yollar, köprüler, başımızı eğerek okuduğumuz kitaplar, şu insanca yaşayış hep cumhuriyeti hatırlatıyor. Cumhuriyet, dağdaki çobanı bulmuş ve bize bir kardeş kazandırmıştır. Cumhuriyet pençelerini toprağın dibine sokmuş. Anayurdun cevherlerini göstermiştir. Cumhuriyet hudutta Mehmetçiğin elindeki bayrakta dalgalanıyor. Onun süngüsünde parlıyor. Cumhuriyet şu değişen kafalarda, şu değişen can evinde, bir nur, bir ideal, bir aşk halindedir. Hiçbir cumhuriyet onbeş yaşındayken böyle muzaffer ve böyle başarılı olmamıştır. Bizde neden böyledir. Biliyor musunuz? Atatürk'ün eseridir de ondan."

¹²³ **Anadolu**,29 Ekim 1938. "Bugün Cumhuriyetin onbeşinci yılı, bir insan hayatında önemli bir zaman dilimi olan onbeş yıl bir milletin hayatında bir hiç denilecek kadar kısa bir zamandır. Bu hiç denilecek zamanın içine Türk inkılapçıları ne sonsuz harikalar ve ne emsalsiz mucizeler sığdırdı.

Türk yurdu düşman istilasından yeni kurtulmuştu. Şehirler yakılıp, yıkılmış, her yer berbat haldeydi. Her yerde ve herkeste bir ümitsizlik hüküm sürüyordu.

Birde bugün etrafınıza bakınız. Dünkü yangın yerinin üstünde modern binalar var. Bütün yüzlerde ümit ve neşe var. Yollar yapılmış, yurdun dört bir yanı çelik ağlarla örülmüş. Fabrikalar kurulmuş. Dünyanın en büyük ordularından olan Türk ordusu vatanın korunmasına bekçilik etmektedir. Kısaca nereye baksanız yeni bir hayatın fişkurduğunu, ümit ve neşenin kaynaştığını görüyorsunuz! Bütün bunlar onbeş yıl içinde gerçekleştirilmiştir. İşte bu yüzdendir ki Türkiye dışına çıktığımızda Türkiye ve Türk adına gösterilen sonsuz hürmet gözlerimizi yaşartmaktadır."

¹²⁴ Bengül Salınan, A.g.e,s.197-200,**Anadolu**,29 ekim 1938.

İzmir Valisi Fazlı Güleç ise Atatürk Heykeli önüne gelerek burada Cumhuriyet'in 15.yılına yönelik düşüncelerini yaptığı konuşmada "Hepimiz cumhuriyet devri ile ondan evvelki devirler arasında bir mukayese yapmak için imkanlara malik bulunuyoruz. İçimizde o deviri yaşayanlar çok olduğu gibi sonradan yetişen genç nesilde çok eski olmayan bu devirleri öğrenmişlerdir... Bu milletin en mesut, en güzel ve en verimli idaresi cumhuriyet idaresidir. Halkın ruhuna sinmiş veya onun ruhundan doğmuş olduğundandır ki, cumhuriyet Türkiye'de güneş durdukça, dünya döndükçe payidar olacaktır"¹²⁵ şeklinde dile getirmiştir.

Güleç'in ardından CHP adına kürsüye çıkan Avukat Ekrem Oran'da konuşmasında: "Kardeşlerim! Cumhuriyet; bütün mana ve varlığı ile büyük Türk ihtilalinin tam bir ifade ve hülasasıdır. Cumhuriyet; Türk milletinin ezelden mevcut ve ebede kadar var olacağını isbat eden en muhteşem bir delildir. Cumhuriyet, Türk Milleti'ni ölümden kurtaran, ona yeni bir hayat ve enerji aşılayan, yeni bir nizam veren en büyük feyiz ve kudrettir... İşte bunun içindir ki biz cumhuriyete canımızla, kanımızla, bütün varlığımızla bağlıyız. Ve yine bunun içindir ki cumhuriyet, Türk milleti var oldukça, kafamızda bir güneş gibi sönmeyecek, parlayacaktır"¹²⁶ diyerek Cumhuriyet'in önemine bir kez daha değinmiştir.

Cumhuriyet'in 15.yıl kutlamalarında Atatürk'ün rahatsızlığı bir hayli artmıştır. Ekrem Oran konuşmasında "Ey sevgili Atam! Senin bize, bütün bu verdiklerine mukabelemiz yalnız bir minnet, sadece bir şükran değil bütün varlığımızla sana bağlılığımızdır. Sen bizim her şeyimizsin. Hayatımızdan, canımızdan da üstünsün. Senin uğruna senin tek işaretine bütün varlığımız fedadır. Bütün millet biliyor ki; bugün hür ve mesut bir vatanda müstakil ve hakim yaşıyorsak, vatan havasını hürriyetle emiyorsak bütün bunlar hep senin sayendedir. İşte bu mesut günümüzde her vakit ki gibi huzuruna geldik. Bütün İzmir, bütün Türkler, mektepteki çocukları, besikteki yavruları ile birlikte senin sağlığını Allaktan diliyor, Varol diyorum..."¹²⁷ diyerek Cumhuriyet için Atatürk'ün vazgeçilmez olduğunu belirtmiş ve iyileşmesi için canı yürekten temennilerde bulunmuştur.

Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla Alman Gazeteleri Büyük Şefimiz Atatürk'ün uzak görürlüğü ve kudretinden hayranlıkla bahsediyor ve şöyle devam ediyor: "Almanya Türkiye'yi en hararetle surette tebrik edenler arasındadır. Zira Hitler Almanya'sı kendisini ekonomik nazır Dr.Funkun ziyareti neticesinde yeni dostluk rabitaları ile bağlı hissettiği Türk vatanının yükselmesinden dolayı Türk Milleti'nin duyduğu iftiharını her memleketten daha iyi anlayacak

¹²⁵ Anadolu,30 Ekim 1938.

¹²⁶ Türkan Çetin, A.g.e,s.63;Anadolu,30 Ekim 1938.

¹²⁷ Türkan Çetin, A.g.e,s.63,Anadolu,30 Ekim 1938.

*vaziyette görmektedir. Alman milleti bu bayram günleri münasebetiyle Türk milletinin sevincine ve iftihar hislerine hararetle surette iştirak etmektedir.*¹²⁸

Hatay Devleti de Cumhuriyet Bayramını kutlamıştır. Saat 9.00'da Devlet Reisi Tayfur Sökmen, Millet meclisi binasındaki hususi salonda bir resmi kabul yapmıştır.

Bunun yanında Cumhuriyetin on beşinci yıldönümü dolayısıyla çıkan yazılarda İzmir ve çevresi için milli bayramların ayrı bir önemi olduğu vurgulanmıştır. Bu bölgenin düşmandan büyük zarar gördüğü hatırlatılan yazılarda Cumhuriyet Bayramının önemine özellikle değinilmiştir. Cumhuriyet devri en uzak köylere irfan ışığını sokmak azmiyle durmadan çalışmıştır. Her köye okul yapmış, öğretmen göndermiş, okullarda öğrenci sayısı artmıştır. Cumhuriyet Hükümeti Türk Gençliğini aynı zamanda sanatkar olarak yetiştirmeye karar vermiştir. Maarif Vekaleti ve diğer vekaletler tarafından ayrı ayrı sanat mektebi kurulmuştur.1928 senesinde Büyük Şef bütün dünyayı hayrete düşüren kültür inkılabını yapmıştır. Okuma yazma oranı artmıştır. Gündüz işleriyle meşgul olanlar gece okuma yazma öğrenmek için çabalamışlardır. Memlekette okuma yazma bilmeyen pek az kişi kalmıştır. İlk, ortaokul ve liselerde düzenlemenin yanında üniversitelerde de düzenlemeye gidilmiştir. İstanbul Üniversitesi Balkanların ve Yakındoğu'nun ilim merkezi haline getirilmiştir. Cumhuriyet ile birlikte bütün okullar kızlarımıza da açılmıştır.¹²⁹

¹²⁸ Anadolu,5 Kasım 1938.

¹²⁹ Anadolu,29 Ekim 1938.

III. BÖLÜM: ATATÜRK SONRASI İZMİR'DEKİ CUMHURİYET BAYRAMI TÖRENLERİ

1. 1939 Yılı İzmir'deki Cumhuriyet Bayramı Törenleri

a. Bayram İçin Yapılan Hazırlıklar ve Törenler

1938'de Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye yeni bir sürecin içersine girmiştir. Atatürk'ten sonra Cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü döneminde de genel olarak Atatürk döneminin devamı niteliğinde kültür, ekonomi, eğitim gibi alanlarda önemli adımlar atılmıştır. 11 yıl süren İnönü döneminin ilk altı yılı II. Dünya Savaşı gerginliği içinde geçmiş, bu dönemde savaşa girmeme çabası ön plana çıkmıştır.

1939-1945 yılları arasında Cumhuriyet Bayramı kutlamaları hazırlıkları ile ilgili gerek arşivlerden alınan belgelerde, gerekse basında verilen bilgilerde kutlamalar için hazırlanan talimatların birbirleri ile neredeyse aynı olduğu tespit edilmiştir.¹³⁰

İzmir'de 16. Cumhuriyet bayramı programları çok zengin olarak hazırlanmıştır. Bayram ayın 28. günü Cumartesi başlayacak, Pazartesi gecesi saat 24.00'da sona erecekti. Büyük bayramın kutlanması için halk hazırlıklar yapmıştır. Şehrin pek çok yerine zafer takları kurulmuştur. Bayram gün ve geceleri resmi dairelerin, parti teşkilat binalarının, spor kulüplerinin, resmi ve hususi okulların, bankaların, evlerin, dükkânların, deniz ve kara nakil vasıtalarının, istasyonların, liman ve meydanların süslenmesine karar verilmiştir.¹³¹

Halkın eğlenmesi için şehrin geniş alanlarında, rıhtım boyunda geceleri belediyece ateş ve meşaleler yakılacak, müzik, çalgılar bulundurulacak, Karşıyaka Halkevinde müsamereler verilecektir. Pazar günü saat 09.00 ile 10.30 arasında Hükümet Konağında Vali tebrikleri kabul edecektir. Saat 10.55'te Cumhuriyet Meydanında Atatürk Heykeli önünde büyük merasim yapılacaktır. Vali, yanında komutan ve parti idare heyeti reisi olduğu halde meydanda yer alan asker, halkın önünden geçecek, bayramlarını tebrik edecek, sonra Atatürk Heykeline şükran çelenkleri konacaktır. İstiklal Marşı müzikının da iştirakiyle bir ağızdan söylenecek, sonra CHP vilayet idare heyeti reisi Atıf İnan tarafından bir nutuk söylenecek, hep birden 10. Cumhuriyet Marşı söylendikten sonra büyük bir geçit resmi yapılacaktır. Gece vilayet tarafından Kültür park gazinosunda bir balo verilecektir. Cumartesi günü işçi ve esnaf birliği tarafından fakir ve kimsesiz çocuklar giydirilecektir. Gece fener alayları yapılacaktır. Pazartesi günü Karşıyaka'da Zübeyde Hanımın mezarı önünde nutuklar söylenecek, mezara :

¹³⁰ Bengül Salman Bolat, A.g.e, s.209.

¹³¹ Halkın Sesi, 19 Ekim 1939; Anadolu, 25 Ekim 1939.

çelenkler konulacaktır. Fener alayı da orada olacaktır. Yine Pazartesi günü saat 14.00'da Karakapu Parkında Emniyet abidesi önünde merasim yapılacaktır. Halkapınar'da şehitler abidesi de heyetler tarafından ziyaret edilerek abideye çelenkler konulacaktır. Stadyumda spor müsabakaları yapılacaktır. Bayram günlerinde menfaatine hiçbir cemiyet rozet satmayacaktır. Halk hatipleri tarafından 40 dakikayı geçmemek üzere konferanslar verilecektir. Bu konferanslar Kültürpark ve Halkevi Radyo tesisatı ile şehre yayılacaktır.¹³²

Bayram dolayısıyla şehir baştanbaşa bayraklar, defne dallarıyla donanmıştır. Cumhuriyet Meydanında Atatürk heykeli, reflektörlerle aydınlatılmıştır. Cumhuriyet Bayramı münasebeti ile dün gece şehrin muhtelif yerlerinde halk, geç vakte kadar meydanlarda ve parti binalarında toplanarak Milli oyunlar oynamış, bayramı kutlamışlardır. Belediye Birinci kordonda meşaleler yakmış, denizyolları idaresi denizde havai fişekler yakarak halkın neşesini arttırmıştır. Bugün saat 09.00 ile 09.55 arasında Hükümet Konağında devlet namına bir kabul resmi yapılacak, Vali bayram tebriklerini kabul edecektir. Yapılacak bu törene katılacak Mebuslar, Belediye Reisi, Parti, Vilayet ve Kaza Reisleri ve İdare Heyeti Azaları, Halkevleri ve Parti Nahiye Reisleri ve İdare Heyetleri Azaları, Vilayet Umumi ve Şehir Meclisi Azaları, Kızılay, Çocuk Esirgeme, Veremle Mücadele, Türk Maarif İzmir Bürosu, İzmir Borsası, Ticaret ve Sanayi Odası, Ziraat Odası, Sağır Dilsiz ve Körler Müessesesi, İzmir Lisesinden Yetişenler, Kuru Meyve İhracatçıları Birliği ve Cemiyetleriyle diğer kurumların reisleri saat 08.30'da Beyler Sokağında CHP merkezinde bulunacaklar ve buradan toplu olarak hükümet konağına gidilecektir. Son olarak ecnebi devletlerin şehrimizdeki konsoloslarının tebrikleri kabul edilecektir.¹³³

Saat 10.55'te Atatürk Heykeli önünde bir geçit resmi düzenlenecektir. Milli hakimiyeti ve Cumhuriyet sevgisini layıkıyla takdir eden halkımız, bu geçide katılacaktır. Kara, Deniz ve Hava kuvvetlerimizle bütün okullar, sporcular, izciler, cemiyetler ve parti teşekkülleri geçit resmine katılacaktır.

b.Bayram Merasim Programı

1939 yılındaki Bayram Törenleri Atatürk'ün ölümünün üzerinden kısa bir süre geçmiş olması nedeniyle, çok parlak geçmemiştir. Cumhuriyet'in 16.yıl merasim programı¹³⁴ çerçevesinde yapılan konuşmalar daha çok M.Kemal'in hayatı ve yaptıkları üzerine olmuştur. Hazırlanan merasim programına göre;

¹³² Anadolu,25,31 Ekim,1 Kasım1939;Halkın Sesi,29 Ekim 1939.

¹³³ Halkın Sesi,26 Ekim 1939;Anadolu,29 ekim 1939.

¹³⁴ Halkın Sesi,29 Ekim 1939;Anadolu,29 Ekim 1939.

1.Cumhuriyet Bayramı 28 Ekim Cumartesi saat 13.00'da başlayacak. Pazartesi günü saat 24.00'da sona erecektir.

2.Vatandaşlar bayram günleri yeni, temiz kıyafetlerini giyecekler, Partililer yakalarına küçük parti bayraklarını takacaklardır. Hayır Cemiyetleri geniş ölçüdeki yardımlarını bu gün yapacaklardır.

3.Bayram günleri ve geceleri bütün resmi daireler, CHP teşkilatı binaları, resmi ve özel okullar, ticarethaneler, evler, dükkanlar, deniz ve kara nakil vasıtaları, istasyonlar, liman ve alanlar donatılacak ve süslenecektir.

4.Süslemek için küçüklü büyüklü bayraklar, kırmızı beyaz kurdeleler, levhalar kullanılacaktır. Geceleri de her yer elektrikle, fener alaylarıyla aydınlatılacaktır.

5.Elektrik ve Tramvay şirketi tarafından Konak önünde, İş Bankası tarafından Saman İskelesinde, Devlet Demir Yolları 8. İşletme Müdürlüğü tarafından Alsancak ve Basmane önünde, Darağaç İplik Fabrikası tarafından Darağaç'ta birer tak yaptırılacak ve üzerlerine birer de vecize levhası konulacaktır.

6.Bayram günlerinde ve gecelerinde halkın eğlenebilmesi için rıhtım boyunca belediyece ateşler ve meşaleler yakılacak; çeşitli eğlence araçları, muzika, çalgılar bulundurulacak ve akşamına da balolar verilecektir.

7.Bayramın ikinci ve üçüncü günü partinin belirleyeceği konuşmacılar tarafından belli saatlerde Kültürpark radyo merkezinden ve şehrin çeşitli yerlerine konacak kürsülerden konferanslar verilecektir.

8.Bu konuşmalar Cumhuriyet'in faydaları, kazandırdıkları ve üstünlüğü hakkında olacaktır.

9.Halk günlerinde söz söylemek için bayramdan önce ya da bayram günlerinde kürsü başında bulunacak üçer kişilik komitelere başvurmak gerekmektedir.

10.Halk kürsüsünde konuşmacılar en fazla 40 dakika konuşacaklardır. Konuşmacıların 18 yaşından büyük olması gerekmektedir.

11.29 Ekim Pazar günü saat 9.00'dan 9.55'e kadar Hükümet Konağı'nda devlet adına kabul resmi yapılacaktır.

12.Hükümet Konağında yapılacak törene gidecek mebuslar, Belediye Reisi, Parti Vilayet ve Kaza Reisleri, İdare Heyeti Azaları, Halkevleri ve Parti Nahiye Reisleri, Şehir

Meclisi Azaları, Kızılay, Çocuk Esirgeme, Türk Hava Kurumu, Verem Mücadele, Türk Maarif, İzmir Barosu, İzmir Borsası, Ticaret ve Sanayi Odası, Ziraat Odası, Sağır, Dilsiz ve Körler Müessesesi, İzmir Lisesinde Yetişenler, Kuru Meyve İhracatçılar Birliği Cemiyetleri ile diğer kurumların reisleri saat 8.30'da Beyler Sokağında CHP merkezinde bulunacaklar ve buradan toplu olarak Hükümet Konağına gidilecektir.

13.29 Ekim Pazar günü öğleden önce saat 10.55'te Atatürk Heykeli önünde geçit resmi yapılacaktır. Milli Hakimiyeti ve Cumhuriyet sevgisini gösterecek olan bu geçite meslek itibariyle bütün halkımız katılmalıdır. Kara, deniz ve hava kuvvetlerimizle, bütün okullar, sporcular, izciler, cemiyetler ve partilerin bu yürüyüşte yerleri vardır.

14.Parti nahiye reisleri ve parti mensupları saat 10.00'a kadar krokide belirtilen yerde düzenli bir şekilde toplanmış olacaklardır. Her ocak parti bayrağı taşıyacaktır. Bütün cemiyetlerin idare heyetleri geçit resmine girecek ve kurumların adını gösteren birer levha bulunduracaklardır.

15.Geçit resminin düzgün yapılabilmesi için yürüyüşe katılacakların krokide gösterilen yerlerini vaktinde almaları ve yürüyüşe üçer üçer girmeleri gerekmektedir.

16.Geçit resmine katılacaklar: Yürüyüş Kültürpark'a giden Vasıf Çınar caddesinde son bulacaktır.

A-Ordu

B-İstiklal ve devrim için canlarını ve uzuvlarını vermiş olan kahramanları anmak üzere her rütbeden subay, emekli ve malüller, yaşlı gaziler ve şehit anaları

C-Üniformalı yedek subaylar

D-Jandarma, Polis ve Belediyesi.

E-Nafia silindiri, amele ve veteriner direktörlüğü emrindeki seyisler atları ile

F-İzciler

G-Cumhuriyet Timsali

H-Okullar

K-Sporcular ve Spor Kurumları

L-Büyük Bayrak

M-Parti Teşkilatı

N-Cemiyetler

O-Temsiller

17-Cumhuriyet Bayramı günlerinde Cemiyetlerden hiçbirisi rozet takmayacaktır ve dağıtmayacaktır.

18.29 Ekim Pazar gecesi vilayet tarafından Kültürpark Gazinosunda bir balo verilecektir.

19.28 Ekim Cumartesi günü CHP İşçi ve Esnaf Birliği tarafından fakir ve kimsesiz çocuklar giydirilecektir.

20.Askerî muzika 29 Ekim Pazar günü akşamı saat 16.00'dan itibaren Kültürpark'ta ve 30 Ekim Pazartesi günü saat 17.00'dan saat 18.00'a kadar kışla önünde çalacaktır.

21.29 Ekim Pazar akşamı fener alayları yapılacaktır. Pazartesi günü akşamı Karşıyaka'da okullar ve halk tarafından büyük bir fener alayı düzenlenecek ve bu alay halkevi merkezinden çıkarak Atatürk'ün annesinin mezarına gidecektir. Orada nutuklar söylenecek ve çelenkler konulacaktır.

22.29 Ekim Pazar halkevinde konferanslar, eğlenceler düzenlenecektir.

23.30 Ekim pazartesi günü saat 14.00'da Selvilimesçitte ilan olunan program çerçevesinde tören yapılacaktır.

24.30 Ekim pazartesi günü akşamı denizyolları idaresi tarafından deniz eğlenceleri yapılacak ve havai fişekler atılacaktır.

25.Bütün sinemalar Cumhuriyet Bayramı günlerinde milli heyecanı okşayacak inkılabı ait filmler gösterilecektir.

26.İlkokullarda velilere konferanslar verilecektir.

27.Parti reisliğinin uygun göreceği birer heyet 29 Ekim saat 16.00'da Halkapınar, Hava Emniyet Şehitlerini ziyaret ederek Vilayet, Parti ve Belediye adına birer çelenk konacaktır.

28.Stadyumlarda spor karşılaşmaları yapılacaktır.

29.Programın düzgün uygulanmasına CHP adına Baha Yörük, Merkez Komutanlığı, Emniyet ve Kültür Direktörleri, Esnaf ve İşçi Birlikleri Müdürü ve Belediye Zabıta Amirliği görevlidir.

c.Bayram Konuşmaları ve Değerlendirmeleri

İsmet İnönü, Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanlık görevine başlamıştır. Atatürk sonrası Türkiye'deki kültür gelişmeleri ile birlikte, o güne kadar aksatılmadan ve büyük bir özenle düzenlenen Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına verilen önem yerini korumuştur. Bu bağlamda basında yer alan haberler değerlendirildiğinde, Atatürksüz olarak ilk defa kutlanan 1939 yılındaki Cumhuriyet Bayramından başlayarak, 1939-1945 dönemi boyunca İsmet İnönü'nün, Milli Mücadele döneminde gösterdiği başarıları ve ülkenin yeni lideri olması yönlerinin daha fazla öne çıkarıldığı görülmüştür.¹³⁵

1939'da çıkan yazılarda daha çok Cumhuriyet'in önemi, Büyük kurucu Atatürk ve kazandırdıkları ile bu yoldan ayrılınmaması gerektiği üzerinde durulmuştur .Anadolu gazetesi yazarlarından Bahri Savcı konuşmasında "*Cumhuriyet;Türkiye için bir varlığa kavuşma,insan ve millet olarak bir değere ulaşma olayıdır.Millet halinde ve teker teker insan halinde gerçek değerine ulaşma,Türk'e bu onaltı yıl içinde nasip olmuştur.İşte ,Cumhuriyeti hakiki değeri ile anlamak için onun bu umumi ve toptan görüntüş manasını,en açık ve hakiki bir idrak ile kavramak gerekir.İşte yine bu sebeptedir ki;Cumhuriyeti bu anlayış çerçevesi içinde duyanların nazarında,yani bütün Türklerin nazarında,o,mukaddes bir hayat ve varlık şartı olmaktadır.Böyle olunca da tepeden turnağa,en küçükten en büyüğe kadar bütün yurt kendini Cumhuriyet'in emrinde görmektedir...Cumhuriyet Türkiyesi'nin bu en güzel gününde,millet halindeki kararımız şu formülde toplanmıştır:Büroda;masaya eğilmiş zeka olarak;tarlada sapana sarılmış adalete olarak,fabrikada makinaya sarılmış teknik olarak...Ve hudutta,süngüye dayanmış tüten bir ruh olarak cumhuriyet'in emrinde kalmak!..*¹³⁶"diyerek Cumhuriyet'in önemini, kazandırdıklarını en iyi şekilde dile getirmiştir.

Başvekil Dr.Refik Saydam Cumhuriyet'in 16.yılı dolayısıyla yaptığı konuşmasında, "*Cumhuriyet rejiminin kazandığı eserler her sene biraz daha büyüyecek ve o inkılaplar değişmez yollarında devam edecektir...Bizi bu neşeli güne ulaştıran Milli Şefimiz M.Kemal'e ve Reiscumhurumuz İsmet İnönü'ye minnet ve şükranlarımızı arzeder ve Cumhuriyet'in 16.yıl dönümü bayramının başladığını ilan ederim.*¹³⁷" diyerek, devletin kurulmasında ve bugüne gelinmesinde Atatürk'ün ve İsmet İnönü'nün rolü hatırlatılmıştır. Bununla birlikte, basında Atatürk ve İsmet İnönü dönemi yaşanan siyasi ve toplumsal değişim, İnönü döneminin

¹³⁵ Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam, C.2, 7. Baskı, 1999, s.18-20;Bengül Salman Bolat,A.g.e,217,218.

¹³⁶ Anadolu,29 Ekim 1939

¹³⁷ Halkın Sesi,29 Ekim 1939

savaştan uzak durma politikası ön plana çıkarılmış, ekonomik alanda yaşanan sıkıntılar ve alınan önlemler üzerinde de durulmuştur.¹³⁸

Anadolu gazetesi yazarlarından Orhan Rahmi Gökçe, Cumhuriyet döneminde yapılan inkılaplar sayesinde büyük bir ilerleme kaydedildiğini belirtirken, bu günlerde doğup, büyüyenlerin şanslı olduğunu, yaşanan olumsuzluklardan sonra Cumhuriyet'in getirdiklerinin çok önemli olduğunu, bu yüzdende bayramda sevinmeyi hak ettiklerini vurgulamış ve konuşmasına şöyle devam etmiştir: *"Ne mutlu bana ki Türküm. Ne mutlu bana ki genç bir Cumhuriyet'in hür, şerefli bir ferdi ve vatandaşıyım. Biz cumhuriyetle, yüksek kıymette bir vatandaş seviyesine erişmekten önce, insanlığımızın oluşundaki hak ve imkanlara vardık... Cumhuriyet Türk milletine uygun gelmekle beraber, onun göz bebeği gibi sevip, kışkırdığı bir vatanın en iptidai ihtiyaçlarından en ileri ideal ve tekamülüne kadar uzun bir hayat ve kuvvet zinciri kurabilecek tek sistemdir. Bu Cumhuriyeti ise, Atatürk gibi tarihin en karakteristik dahisi kurmuş, İnönü gibi en idealist, en olgun bir şefi yükseltmiştir... Bizde Cumhuriyet hayata inmiştir. Biz Cumhuriyeti, yaşatan, yaşanan, var eden, hem bu günü hem ileriye istihdaf eden, fazilet, hürriyeti, ahlakı getiren, havamızda ve attığımız her adımda bize kendine ait eserler, kıymetler, zevkler, faydalar gösteren bir sistem olarak telakki ediyoruz... Cümlemizin bayramı kutlu olsun."*¹³⁹

1939 yılında Cumhuriyet Bayramı ile ilgili yapılan değerlendirmelerde daha önceki dönemlerde olduğu gibi Cumhuriyet Rejiminin nitelikleri ve Atatürk İnkılapları üzerinde durulmuştur. 1939 yılında Reisicumhur İsmet İnönü yaptığı konuşmada: *"Bu sene milli bayramı, dünyanın fevkalade hadiseler içinde bulunduğu bir zamanda idrak ediyoruz. Bütün milletlerin emniyet kaygısı içinde yaşadıkları bu seneyi, milletimiz, kendisine güvenir, milli hayatta nifaksız, beraberliği ve vatan müdafaası için kimsede şüphe bırakmayan çetinliği ve hazırlığı ile muvaffakiyetli bir imtihan suretinde geçirdi..."*¹⁴⁰ diyerek bu yılda dünyada yaşanan sıcak gelişmelerden söz ederek, yeni Türk Devleti'nin bu gelişmelere kayıtsız kalmadığı gibi tarafta tutmadığını belirtmiştir.

¹³⁸ Bengül Salman Bolat, A.g.e, s.218-221.

¹³⁹ Anadolu, 29 Ekim 1939.

¹⁴⁰ Halkın Sesi, 30 Ekim 1939.

SONUÇ

Eski çalardan itibaren toplumlar ayin, tören, bayram, festival gibi etkinlikler ile önemli günlerini kutlamışlar ve geleneklerini devam ettirmişlerdir.

Ancak gelişen dünya şartlarına içerisinde, tüm bu etkinlikler zamanla önemli değişikliklere uğramıştır. Bu etkinliklerin düzenlendiği günler ilk ve ortaçağ toplumlarında, genel olarak dini sembollerle süslü; ya politeist inancın ürünü günler ya da İslam ve Hıristiyan inancına ait özel günler şeklinde adlandırılırken, Fransız Devrimi ile birlikte milliyetçiliğin gelişmesine bağlı olarak, milli devletlerin kuruluş günleri bayram ve festival günleri olarak kutlanmaya başlamıştır.

Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı'da "ulusal kimlik" kavramı başta yönetenler tarafından pek desteklenmezken, yapı içindeki diğer unsurların dağılması ile II. Meşrutiyet dönemi ile birlikte "Türk olmak" ve "Türk Kimliği" önem kazanmıştır. 1909 yılından itibaren de II. Meşrutiyetin ilan edildiği 23 Temmuz günü milli bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır. Milli Mücadele döneminde Osmanlı Devleti'nin belirlediği Milli bayram devam etmekle birlikte, 23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'nin açılmasından bir yıl sonra Meclis'in aldığı kararla 23 Nisan günü " Milli Egemenlik" bayramı olarak kutlanmaya başlamıştır. 23 Nisan Milli Egemenlik Bayramı Cumhuriyetin ilanı öncesinde yeni Türkiye Devleti'nin ilk milli bayramı olarak kabul edilmiştir. Yeni Türk Devleti'nin kurulması ise kelimenin tam anlamı ile ulusçuluğun zaferi olmuştur.

Cumhuriyetin 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilmesi ile bu gün sevinç ve coşkuyla karşılanmış olup, bir yıl sonra da aynı heyecan resmi bir bayram şekline dönüşmeden yaşanmıştır. Cumhuriyet bayramının "Milli Bayram" olarak resmen kabulü ise meclisin 19 Nisan 1341(1925) tarihli oturumunda gerçekleştirilmiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarının, devletin de ilk yılları olması nedeniyle Cumhuriyet Bayramları'ndaki coşku ve heyecanın bu yıllarda daha fazla olduğu görülmüştür. Bu dönemde basında yeni rejimin benimsetilebilmesi amacıyla cumhuriyet, inkılâp ve benzeri konuların yoğun bir şekilde işlendiği görülmüştür. Böylece halkın Cumhuriyeti anlayıp, benimsemesi daha hızlı bir şekilde gerçekleşecekti.

Bununla birlikte, Cumhuriyetin kurucusu Atatürk'ün yeni rejimin ilk on beş yılında hayatta ve halkın arasında olması bayramın coşkusunu arttıran en önemli nedenlerden biri olmuştur. Bunun yanında Cumhuriyet'in içte ve dışta yaşanan çok zorlu mücadeleler sonucunda kurulması ve on beş yıllık süreç içerisinde de bu zorlu mücadelelerin devam

etmesi Cumhuriyet'in önemini her geçen gün daha çok arttırmış ve buna bağlı olarak da Cumhuriyet Bayramları her yıl bir önceki yıla göre daha coşkulu bir şekilde kutlanmıştır.

Onuncu Yıl Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları ise bu coşkunun doruğa ulaştığı bir şekle dönüşmüştür. Bu yıl basında öncelikli olarak 1930'lu yıllarda tarih, dil, edebiyat ve benzeri alanlardaki gelişmeler olmak üzere on yılda içinde yapılan inkılaplar ve on yılda gelinen nokta üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu yılda bayramla ilgili yazılan şiir ve metinlerle milli duygular en üst düzeye ulaşmıştır.

1937 ile 1939 arası Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları ise, Atatürk'ün hastalığı ve arkasından ölümü dolayısıyla diğer yıllara nazaran daha sönük geçmiştir. Örneğin,1938'deki Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları'nda Atatürk'ün ağır hasta olmasından dolayı her yıl düzenlenen balolar yapılmamıştır.

Türkiye, Atatürk'ün ölümünden sonra yeni bir sürece girmiştir. Atatürk'ten sonraki süreç, II. Dünya Savaşı yıllarının yaşandığı dönem olmuştur. Türkiye bu savaşa girmemiştir. Ancak savaşın getirmiş olduğu huzursuzluk Türkiye'yi de etkilemiş ve bu huzursuzluk tüm alanlarda olduğu gibi Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında da kendini göstermiştir. Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarında artık eski coşku, sevinç görülmemeye, bunun yerini karamsarlık ve neler yaşanacak korkusu almaya başlamıştır.

Sonuç olarak, 1925 yılından itibaren resmi anlamda milli bayram olarak kutlanmaya başlayan Cumhuriyet Bayramlarında yaşanan tüm iç ve dış gelişmelerin izlerini görmek mümkündür. Özellikle 1930 ile 1939 arası dönemde Atatürk'ün hayatta olması ve Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte bu zaman diliminin inkılapların en hızlı geliştiği süreç olması nedeniyle Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları çok coşkulu ve görkemli bir şekilde yaşanmıştır. Bu dönemle karşılaştırıldığında ise maalesef günümüzde Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarının heyecansız ve sönük geçtiğini, bu törenlerin sadece " görev savmak" amacıyla yapılmış gibi bir izlenim yarattığını söylemek doğru olacaktır.

EKLER

Saat	Program
10.00	Mecidiye Umumi Arma ve Cerazemi
10.15	İzmir Belediye Başkanı ve Ticaret Odası Başkanı, Borsa Komisyonu ve Borsa Heyeti
10.30	Ç. Halk Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası mümessilleri
11.00	Hakkâdî Efendi ve Müessesesi Maliye ve Nafia direktörleri
11.15	Baro ve diğer cemiyetler rüesas
11.30	Komutanlığa idari ziyaret
11.45	Konsololar
12.00	Arşivci Vekili M. Edwer Tunna
12.15	Komutanlığının programını müvakkil olarak olan peçet resiminde devair müdiranı hatırlatılacaktır.
12.30	Merzifan Frak, siyah yelek, beyaz boyun bağı ve beyaz pantolon ve bağı siyah ikerpinli olarak olacaktır. Frak olumyanlar bu sene dahi müstesna olarak aket atay ile bulunabilirler.

Anadolu, 1930 yılı merasim programı

Cumhuriyet Marsı Yazıldı ve Bestelendi.

Ankara, 14 (Hüsnü) — Müallim Tevfik Celâk Beyin yazdığı ve Riyaset-i Cümhur müzakeresi şefi miralay Zeki Bey tarafından bestelenen mars Cumhuriyet marşı olarak kabul edilmiştir. Faruk Nafiz Beyle Behcet Kemal Beyin müştereken yazıp Cemal Reşit Beyin bestelediği ve halkımızın öğrenmekte olduğu mars onuncu yıl marşı olarak kalacaktır. Kabul edilen Cumhuriyet marşının başı şudur:

Yurdun tan yerinde doğdu dün işıklar o ulkunun
Haydi karadileler, savası var.

Anadolu, 13 Ekim 1933

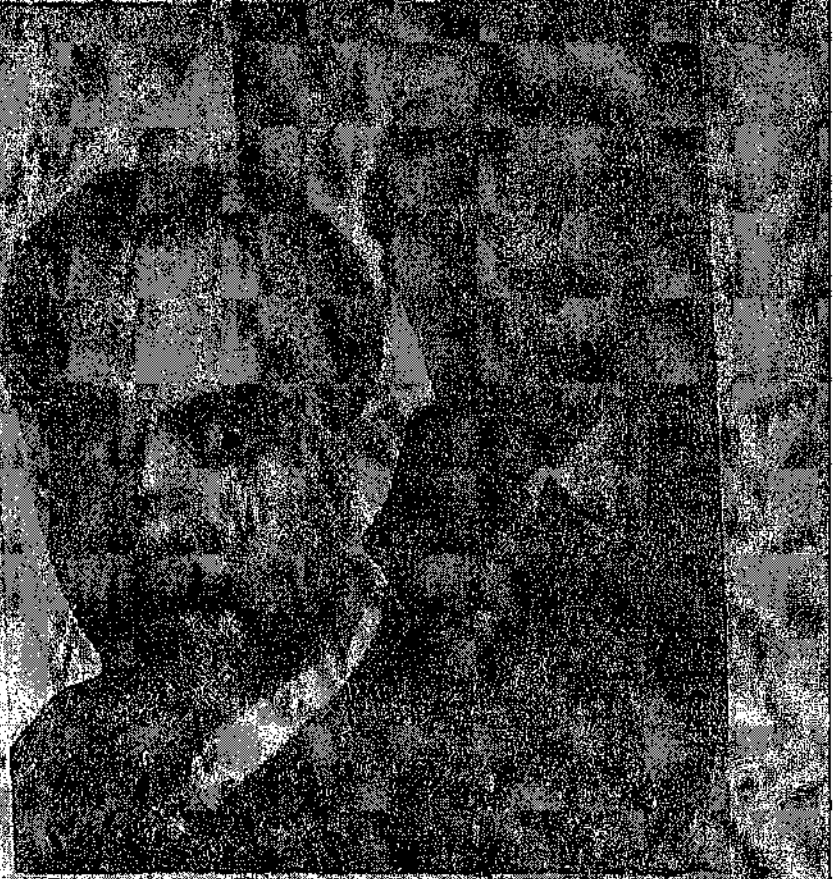
İngilizler Cumhuriyet marsını beğendiler

Cemal Resit ve Ekrem Resit Beyler

İngiliz gazeteleri Türkiye Cumhuriyetinin Onuncu yıldönümü münasebetiyle yazdıkları makalelerde Cumhuriyet marşından ve onun muvaffak bestekârı Cemal Resit Beyden de bahsetmektedirler.

Büyük Avrupa sanat merkezlerinin esasen meçhulü olmıyan Cemal Resit bilhassa Sunday Referi gazetesinin tiyatro ve musiki münekkidi takdir ediyor. Bu vesile-

(Devamı ikinci
sayıfede)

Cumhuriyet marşının muvaffak bestekârı
Cemal Resit ve müellif Ekrem Resit Beyler

On gün, on yıla bedel! K

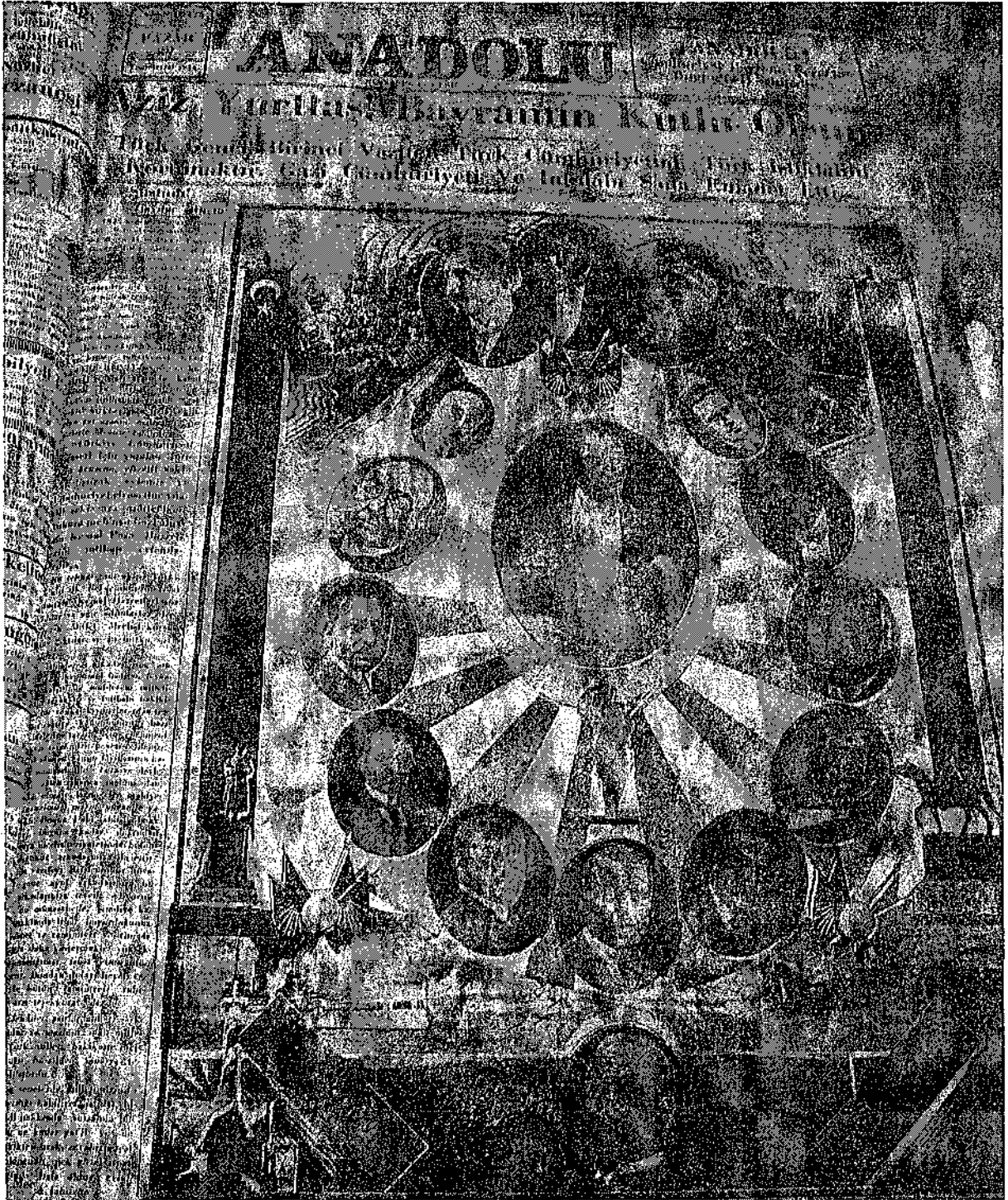
Yukarıdaki gördüğünüz resim, Erenköy Kızlisesi çocuklarının spor kıyafetile bir toplantısıdır. Resme dikkatli bakarsanız, kızlar, Türkiye Cumhuriyetini ifade eden T. C. i canlandırmışlardır.

Onuncu yıl bayramı hazırlıkları içinden gelen Cumhuriyet sevgisini büsbütün göstermiştir. Cumhuriyetin beş on gün içinde gönüllerimizde aldığı yer on yılınkinden belki daha büyüktür.

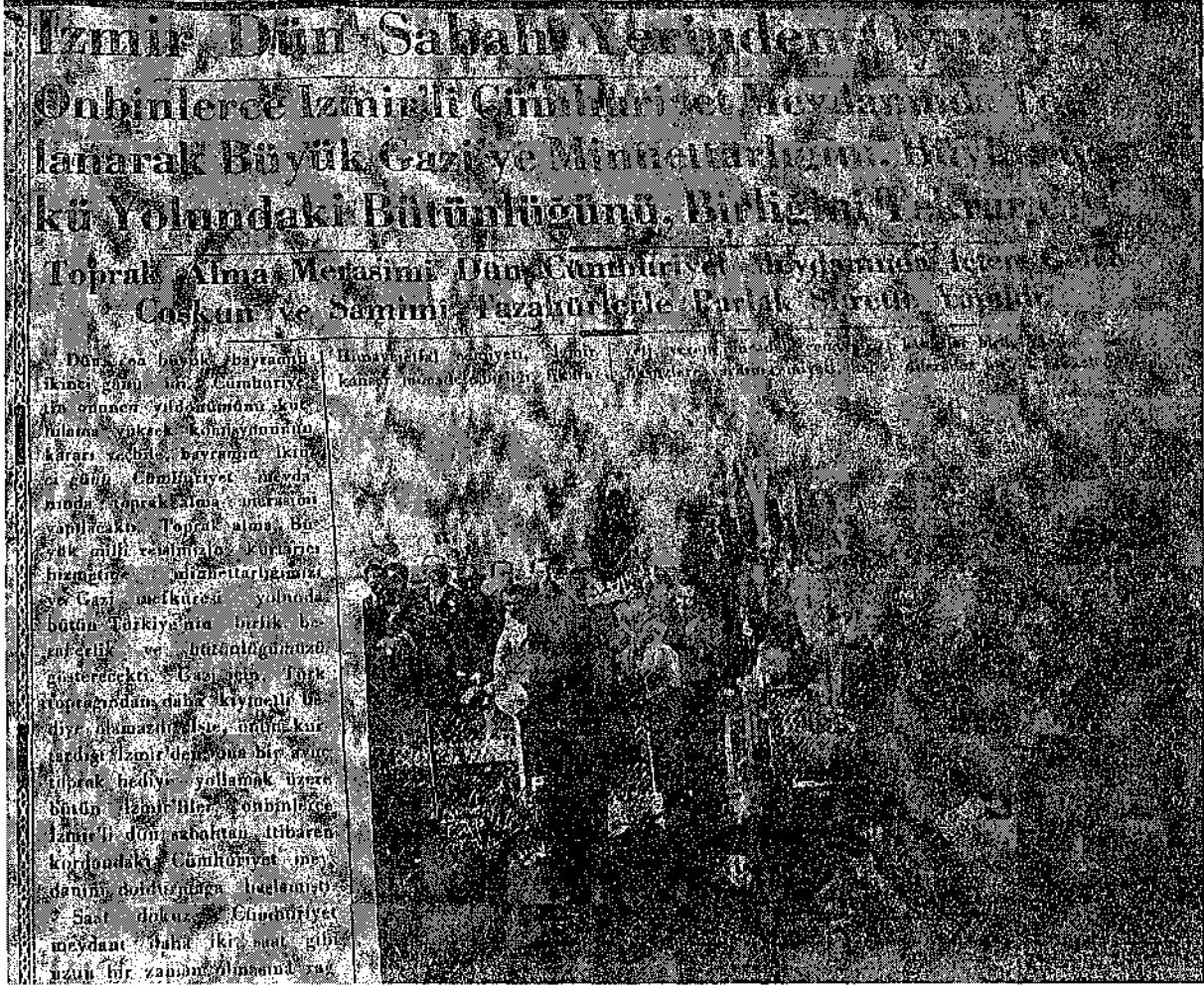
Mirza'nın sözleri işin özüdür. Hakikî bir aşık gibi, sadece sözleriyle değil, yalnız sevginin, sevgillerin en kıymetli hediyesi olan Cumhuriyeti düşünüyor ve onun için zamanı değerlendiriyor.

Hergün, 29 Ekim 1933.

Anadolu, 29 Ekim 1933

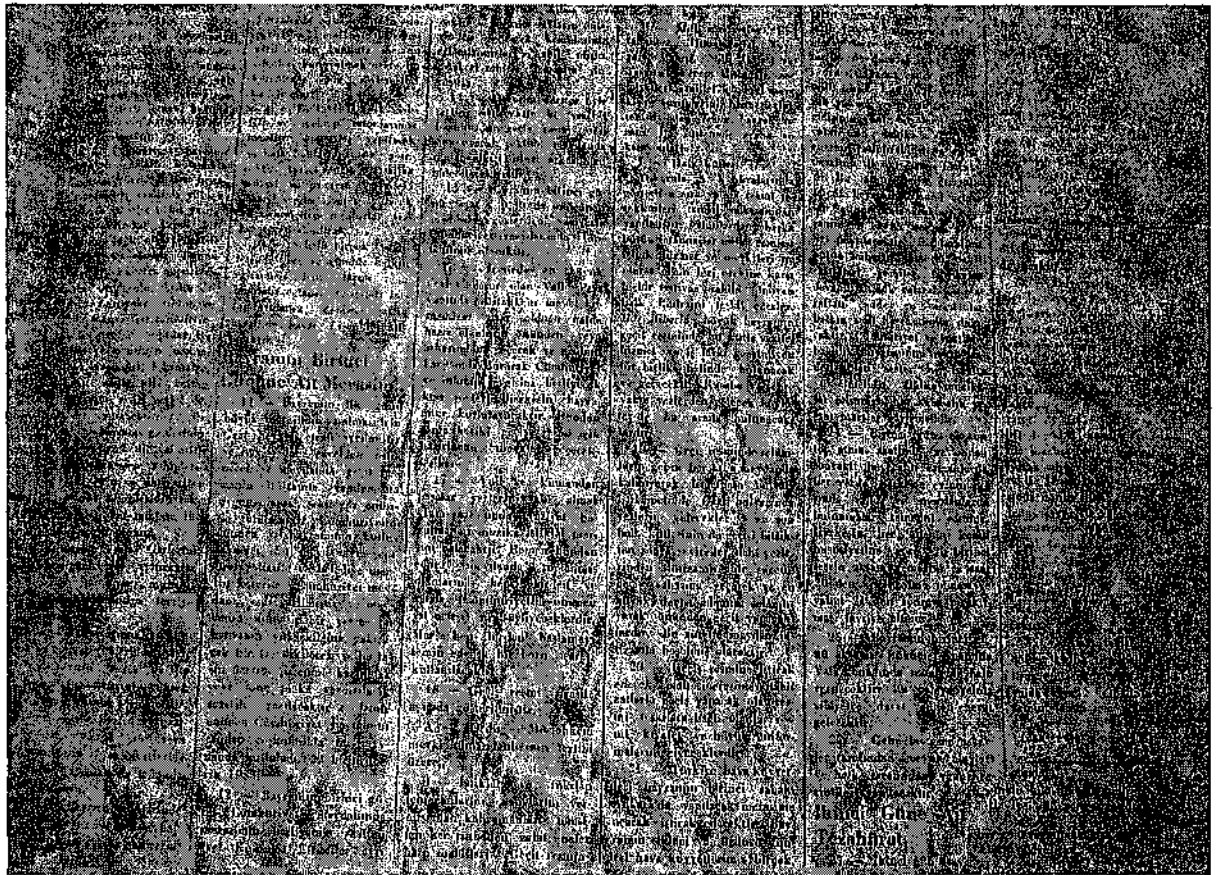
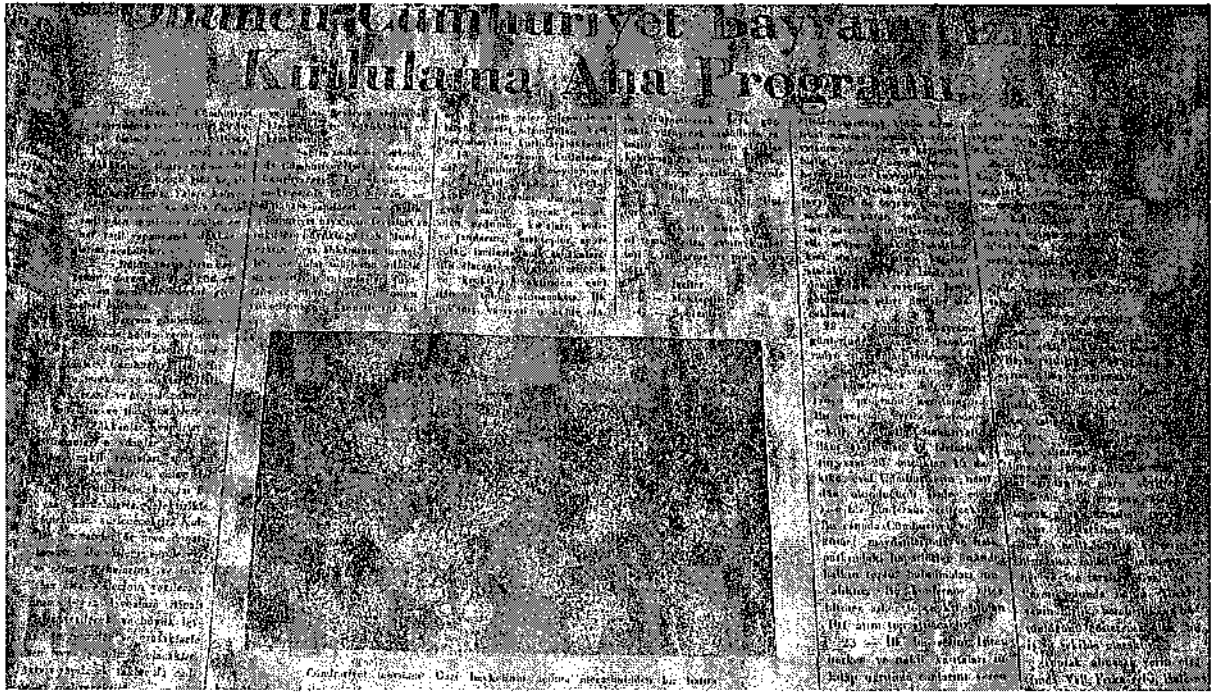

Izmir, Dün Sabahı Yerlerden Dün Onbinlerce İzmirli Cumhuriyet Meydanında lanarak Büyük Gaziye Minnettarlık. Hayatın kü Yolundaki Bütünlüğünü, Birleşim Yolu Toprak Alma Metasını Dün Cumhuriyet Meydanında İleride Caskun ve Samimi Fazakülçele Parak Sarıhı İyala

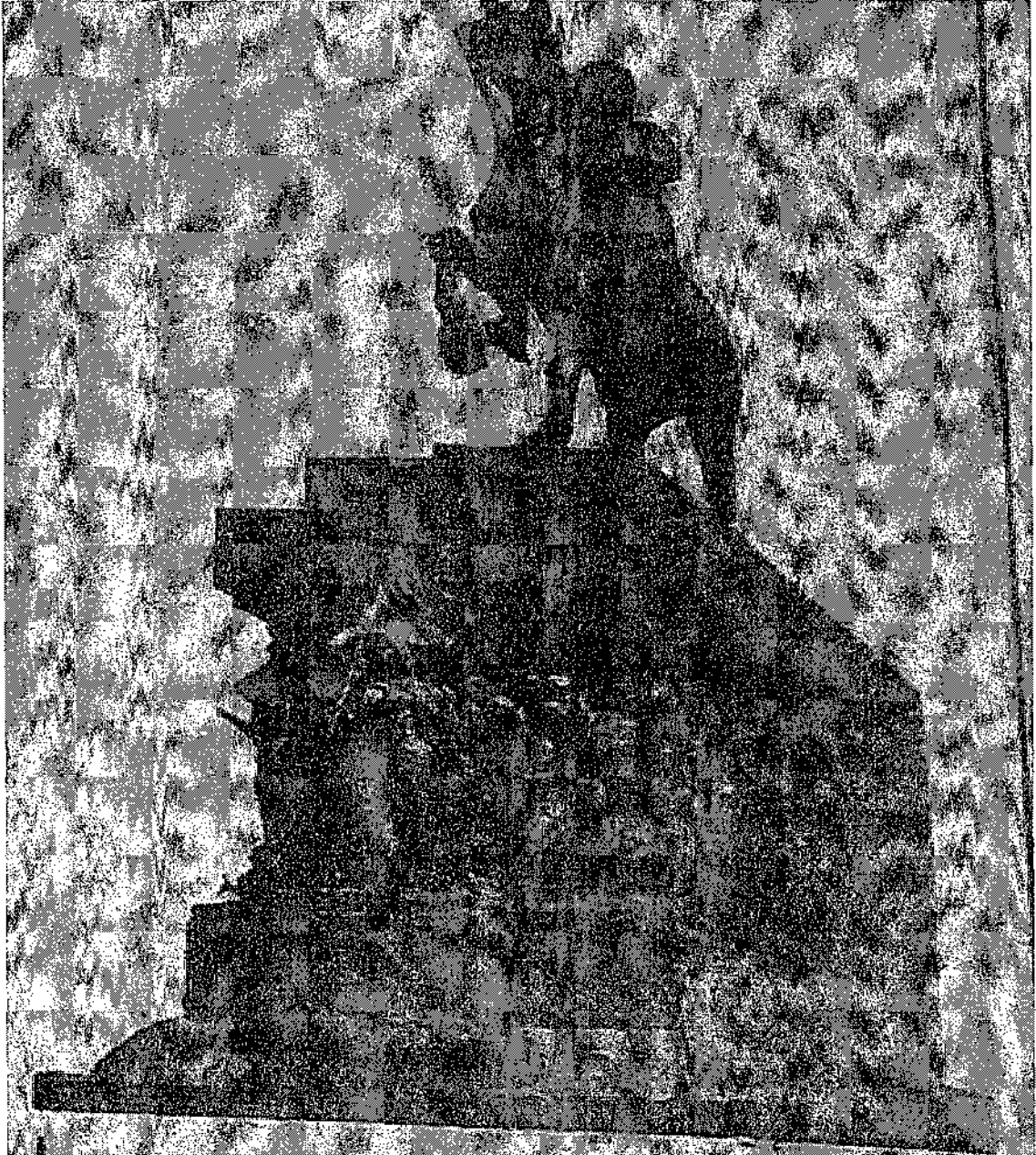
Dün, en büyük bayramı
İzmir, dün, bir Cumhuriyet
bu ennen yıldırımını kut
ulama olarak Cumhuriyetin
kararı ve bu bayramın İkinci
ci gün Cumhuriyet Meyda
nında Toprak Alma merasimi
yapılacak. Toprak alma Bü
yük milli ve ulusal Kurultay
hizmetleri minnettarlık
ve Gazi mekuresi yolda
bütün Türkiye'ye birlik be
zafetlik ve bütünlüğünü
gösterecektir. Bu gün, Türk
topraklarını daha kıymetli bi
diye. Namazın ise, bütün kur
tardığı İzmir'deki bu bir gün
ülke hedy yollamak üzere
bütün İzmirli Cumhuriyet
İzmirli dün sabahın itibaren
kordondaki Cumhuriyet me
danını doldurmuş ve İstiklal
Saat dokuz. Cumhuriyet
meydanı daha iki saat gün
üzünü bir zaman almıştı ve

Hayatın kü Yolundaki Bütünlüğünü, Birleşim Yolu
Toprak Alma Metasını Dün Cumhuriyet Meydanında İleride
Caskun ve Samimi Fazakülçele Parak Sarıhı İyala

Anadolu,30 Ekim 1933.

Anadolu, 23 Ekim 1933

Bütün İzmirin coşkunu bir
sevinc, yerinde bir gurur
ve iftiharla cumhuriyet
bayramını kutladığı
cumhuriyet meydanı
nın ebedî abidesi

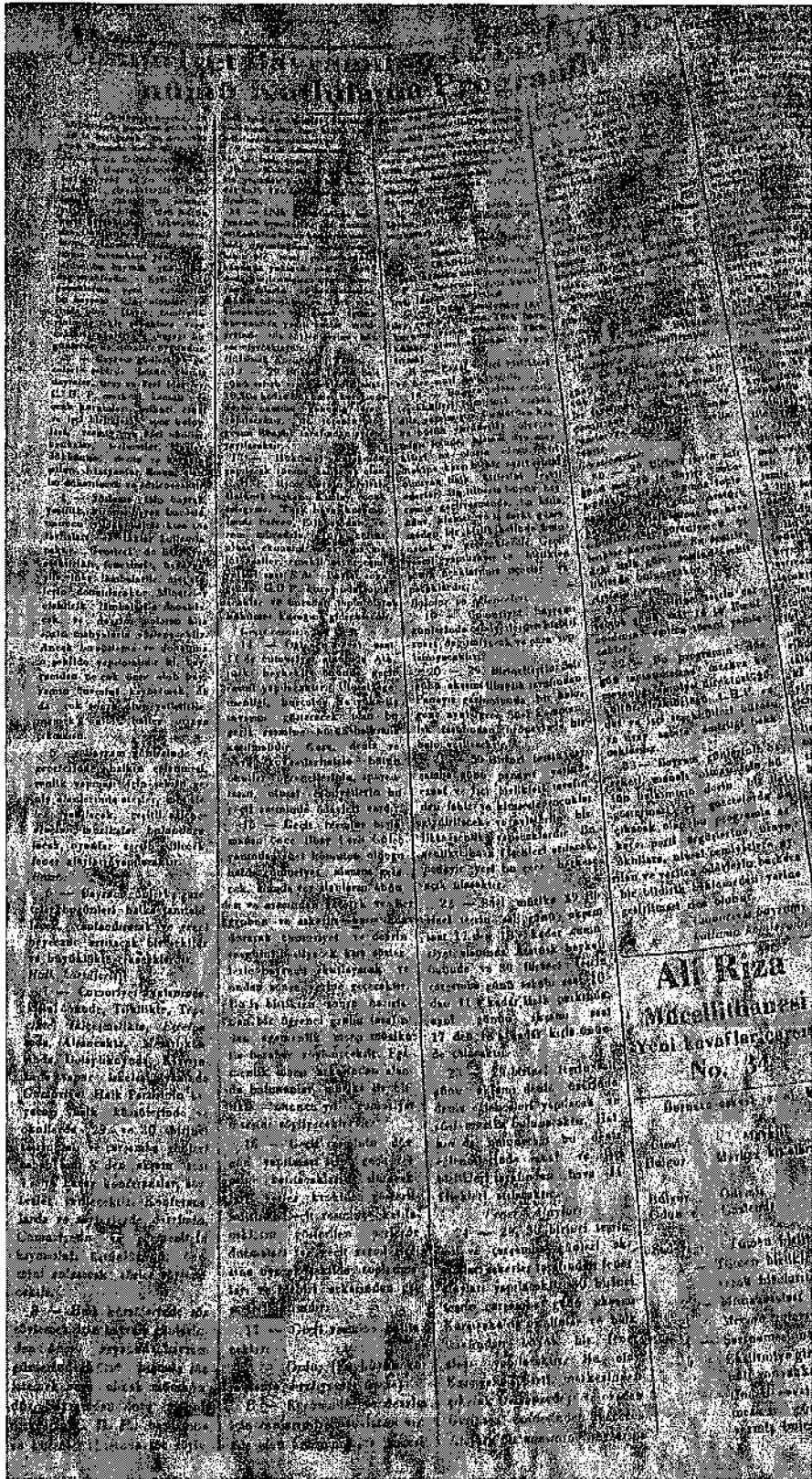
Anadolu, 29 Ekim 1933

Halkın Sesi, 23 Ekim 1933

Anadolu, 29 Ekim 1934.

Anadolu, 23 Ekim 1935.

Kabul Resmi Programı

Vilâyetin Cumhuriyet Bayramı Kabul Resmi Programı Şudur:

- 1 — Bu programın tebliğ ve ilanı davet hükmindedir.
- 2 — Cumhuriyet bayramına rastlayan 28-10-1935 salı günü saat 8,30 dan 9,10 geceye kadar aşağıdaki sıra ile kabul resmi yapılacaktır.
 - A — Saygınlık,
 - B — Müdahikem mevki komutanı ve kara, deniz, hava ve jandarma erkânı ve üyeleri,
 - C — Vekâlet müfettişleri.
 - D — Adliye başkanları (C. müddetumumlet ve hakimler),
 - E — Defterdar, maliye dairesel müdürleri, gümrük baş müdürü, tapu, kadastro ve metruk mallar müdürleri ve sivil mübaşirleri,

— Sonu D inci yüzde —

Anadolu,28 Ekim 1935

Kabul Resmi Programı

Vilâyetin kabul resmi programı şudur:

- F — Dahilliyeye dairce bünyemaları (Vall muavini, idare heyet üyeleri, mektepler, cumhuriyet, hukuk idareleri, nafsa ve lakat müdürlükleri, Karayaka nahiyeye müdürü).
- G — Kültür direktörü, mektep müdürlükleri ve bakanlıklarını.
- H — Bayındırlık direktörünü posta ve telgraf bakanlığını, ziraat, orman, haydar, vakıflar müdürlüklerini.
- I — Tarkofis, inhisarlar, ayırtaraca müddeler müfettişleri ve bayındırlık müdürlükleri, nafsa komiserleri, demiryolları müdürlükleri, demiryolları işletme müfettişleri, oğla ve syar bakanlıklarını, liman ve liman idareleri müdürü ve sanayi müfettişleri.
- J — Şifahat müdürü, hastane bakanlıklarını.
- K — İmarat müfettişi.
- L — Umumi meclis azaları.
- M — Belediyeye reis ve azaları, ticaret ve sanayi odası reis ve heyeti, borsa, borsa komiserleri ve borsa heyeti.
- N — Cumhuriyet Halk partisi vilâyet idare heyeti ve Halkevleri.
- O — Kızılay, Coşuk Esirgeme korucusu, vortca müdürlükleri, meclis azaları, müteakadın sekoriye, kırsal ve tasarruf komiteleri, muallimler birliği, muhtesim müesseseler, etibha odası.
- P — Bankalar ve maliye, nafsa müesseseleri direktörünü ve diğer cumhuriyet reisleri ve bakanları.
- 3 — 9,10 — 9,25 te komutanlara davet edilicektir.
- 4 — 9,40 — 10,15 te konsololar kabul edilicektir.
- 5 — Saat tam on buçukta cumhuriyet meclis üyeleri bakanlar ve libay komutanları birlikte orada toplanacak ve kabul bayramını kutlayacaktır.
- 6 — Askere merasim ve geçit programı bakanlıklarından bildirilecektir.
- 7 — Kabul resminde müfettişler kabul edilecektir (Siyah ve beyaz boyun bağı ve madenî mücevheratın postu veya bağı kabul fakatı).
- 8 — Resmîyet dairesindeki bakanlar, kutlama komitelerinin umumî programında iştirak edilecektir.

bayramı programı

Gece resmi yapılacak, sehir donma-
cak, balolar, konserler verilecek

Cumhuriyetin on beşinci yıldönü-
münü kutlamak üzere, parti başkanı
her bir program hazırlamıştır. Bu
programı aynen yazıyoruz:

**Cumhuriyet H. P. Başkanlığı -
dan:**

1. — Cumhuriyet bayramı 28 Birim
Öltesin Cuma günü saat 12 de başlan-
yacak ve Pazar günü aksamına ka-
dar sürecektir.

2. — Vatandaşlar bayram geceleri
evleri ve anıtomizelonselerini bir-
cekler ve pazariler yakalanan illerle
parti bayraklarını taşıyacaklardır.
Hayır cemiyetleri gece olıde yar-
dımlarını buğünlerde yapacaklar-
dır.

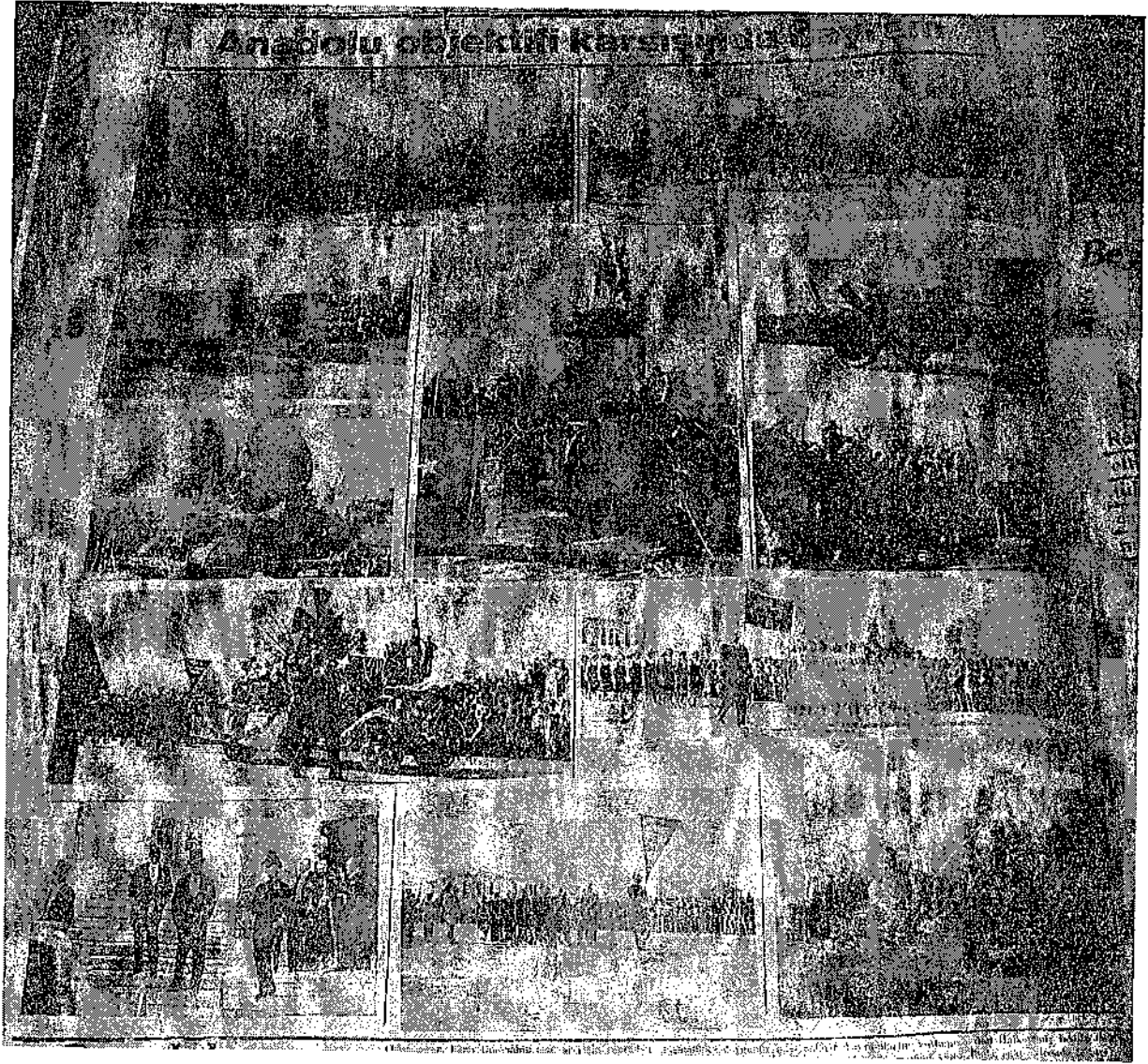
3. — Bayram günleri ve geceleri bütün
resmî daireler, C. H. P. teşkilatı

Devamı 5 inci sahifede

Anadolu, 21 Ekim 1938

Anadolu,29 Ekim 1938

29 Ekim 1939

KAYNAKÇA

Mahmut, Kaşgarlı, **Divan-ı Lügat'it-Türk**, Çev. Besim Atalay, C.I, Ankara, 1939.

Erdem, Sargon, "Bayram", **İslam Ansiklopedisi**, C.5, İstanbul, 1992.

Bolat, Bengül Salman, **Milli Bayram Olgusu ve Türklerde Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları**, Ankara,2007.

Ögel, Bahaeddin, **Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çalışmaları**, 3. Baskı, İstanbul, 1988.

Koca, Salim, **Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi**, Eski Türklerde Bayram ve Festivaller, *Atatürk* Kültür Merkezi Yayınları, Ankara,2004.

Pirverdiolu, Ahmet, " Eski Türklerde Yılbaşı ve Bahar Geleneği", **Türkler**, C. 3, Bölüm 16.

Deringil, Selim, **İktidarın Sembolleri ve İdeolojileri**, Çev. Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002

Doğaner, Yasemin, Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları, **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, yıl:5, Sayı:9, Şubat 2007.

Anadolu Gazetesi

Elmacı, Mehmet Emin, Cumhuriyet'in İlanının ilk Yıldönümü Kutlamaları, **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**,75.Yıl Özel Sayısı, c.3,sayı 8,yıl 1998.

Nuri, Suphi "Cumhuriyetin On Yılı", **Varlık**, No:8, 29 Ekim 1933.

Hizmet Gazetesi

İnönü, İsmet, **Hatıralar**, 2. kitap, İstanbul, 1987.

Aydemir, Şevket Süreyya, **İkinci Adam**, C.1. 9. Baskı,1999.

Halkın Sesi Gazetesi

Hergün Gazetesi

Balaban, Rahmi, " Büyük Bayramımız", **Fikirler**, C.7, Sayı, 158, 1 Kasım 1937.

Gökçen, Sabiha, **Atatürk'le Bir Ömür**, Oktay Verel'in Kaleminden, 3. Baskı, İstanbul, 2000.

Çetin, Türkan, İzmir'de Cumhuriyet Bayramınının 15.Yıldönümü Kutlama Törenleri, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, cilt 3, sayı 8,1998.